

ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော် ၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန
အဘိဓမ္မာစာမေးပွဲ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုလိုသူများနှင့် လေ့လာလိုသူများအတွက်

ဓမ္မဗျူဟာ

အဘိဓမ္မာ (ရိုးရိုး) သင်တန်း

ကတိယဆင့် (မှတ်စု)

[သမုစ္စည်းပိုင်း ၊ ပစ္စည်းပိုင်း ၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း]

ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင် (မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဇေ)

သင်တန်းမှူး

(လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

ကြားတောရလမ်း၊ ဗဟန်း၊ ရန်ကင်းမြို့။

နိုင်ရာတာဝန်ယူကြစို့

ဘုရားရှင်တော်၊ မပွင့်ပေါ်လျှင်
လူတော်အများ၊ စိတ်ကောင်းထားလည်း
ဤကားကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်နှင့်
ထိုထိုဘုံဘဝ၊ မသိရ၊ များလှအပြစ်တွေ။

ဘုရားရှင်တော်၊ ပွင့်ထွန်းပေါ်၍
ဟောဖော်ညွှန်ကြား၊ မြတ်တရားကြောင့်
ဤကားကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်နှင့်
ထိုထိုဘုံဘဝ၊ သိကြရ၊ များလှကျေးဇူးပေ။

ကျေးဇူးတော်ရင်၊ ဘုရားရှင်ကို
ဦးတင်မပြတ်၊ ကျေးဇူးဆပ်ဖို့
အမြတ်ရတနာ၊ သာသနာ၏ နိုင်ရာဝန်ထမ်း
ကိုယ်စီစွမ်း ကြိုးပမ်းကြပါလေ။

(တောင်မြို့ ၊ မဟာဂန္ဓာရုံဆရာတော်ဘုရားကြီး)

ပြည်ထောင်စု သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော် ၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန
အဘိဓမ္မာစာမေးပွဲ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုလိုသူများနှင့် လေ့လာလိုသူများအတွက်

ဝိမ္ဗူဗျူဟာ

အဘိဓမ္မာ (ရိုးရိုး)သင်တန်း

အဘိဓမ္မာ (တတိယဆင့်)

[သမုစ္စည်းပိုင်း ၊ ပစ္စည်းပိုင်း ၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း]

ဝိမ္ဗူဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင် (မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ)

သင်တန်းမှူး

(လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

ကြားတောရလမ်း၊ ဗဟန်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

ပုံနှိပ်မှတ်တမ်း

တတိယအကြိမ် ၊ အုပ်ရေး(၁၀၀၀)

၂၀၁၄-ခုနှစ် ၊ စက်တင်ဘာလ

တန်ခိုး- ကျပ်

အတွင်းစာသားကြီးကြပ် - ဓမ္မဗျူဟာ = ဒေါ်ခင်လှတင် (မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဇေ)

ကွန်ပျူတာစာပီ - ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ဌေးဌေးအောင်

ပုံနှိပ်သူ - ဒေါ်လှလှမြိုင် (မြ-၁၂၇၀၅)
မိဘမေတ္တာပုံနှိပ်တိုက်
အမှတ် - ၅၄၄ ၊ အင်းတော်လမ်း ၊ စက်မှုဇုန်(၂)
တောင်ဒဂုံမြို့သစ် ၊ ရန်ကုန်မြို့။

ထုတ်ဝေသူ - ဒေါ်မျိုးမျိုးလတ် ၊ ရွှေခေတ်စာပေ ၊
အမှတ် - ၂၁ ၊ ဒါနလမ်း ၊ သာယာကုန်းရပ်ကွက်
မင်္ဂလာတောင်ညွန့်မြို့နယ် ၊ ရန်ကုန်မြို့။

ဖြန့်ချိရာဌာန - ဓမ္မဗျူဟာသာသနာမဂအဖွဲ့
လှပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း
ကြားတောရလမ်း ၊ ဗဟန်းမြို့နယ်
ရန်ကုန်မြို့ ၊ (၀၁-၃၈၀၈၈၀ ၊ ၅၄၆၉၉၇)

“ထုတ်ဝေသည့်စာအုပ် ကတ်တလောက်အညွှန်း (CIP)

ခင်လှတင် ၊ ဒေါ် (မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဇေ)	၂၉၄-၃
အဘိဓမ္မာ (ရိုးရိုး)သင်တန်း ၊ တတိယဆင့် (မှတ်စု) / ဒေါ်ခင်လှတင်	
မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဇေ ၊ ရန်ကုန် ၊	
ရွှေခေတ်စာပေ ၊ ၂၀၁၄-ခုနှစ် ၊ တတိယအကြိမ် ၊	
စာ-၈၈ ၊ (၁၄.၂၅ x ၂၀.၅)စင်တီ	
(၁) အဘိဓမ္မာ (ရိုးရိုး)သင်တန်း ၊ တတိယဆင့် (မှတ်စု)	

မာတိကာ

၁ သမုစ္စည်းပိုင်း

(၁)	အကုသလသင်္ဂဟ	၁
	- သီလဗ္ဗတ ပရာမာသနှင့် ဣဒ္ဓံသစ္စာဘိနိဝေသတို့၏ ထူးခြားချက်	၂
	- ၁၅၀၀ ကိလေသာ ရေတွက်ပုံ	၄
(၂)	မိဿကသင်္ဂဟ	၅
	- ဣန္ဒြေ ၃-ပါးအထူး	၅
	- အဓိပတိ နှင့် ဣန္ဒြေအထူး	၆
	- အာဟာရ ၄-ပါးဆောင်ပုံ	၇
(၃)	ဗောဓိပက္ခိယသင်္ဂဟ	၈
	- သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါး ပြားရခြင်း	၈
	- သမ္မပ္ပဓာန် ၄-ပါး ပြားရခြင်း	၉
	- တရားကိုယ်ကောက်ရာ စိတ်များ	၁၀
(၄)	သဗ္ဗသင်္ဂဟ	၁၁
	- အာယတန ၁၂-ပါး ပြားရခြင်း	၁၂
	- ဓာတ် ၁၈-ပါး ပြားရခြင်း	၁၃
	- မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၂၉-ပါး ရေတွက်ပုံ	၁၄
	- ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၃၇-ပါး ရေတွက်ပုံ	၁၄
	- တဏှာအစစ် ၁၀၈-ပါး ရေတွက်ပုံ	၁၅

၂ ပစ္စည်းပိုင်း

၁၆

(၁) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း

၁၇

- အဝိဇ္ဇာ ဖုံးကွယ်ရာ ၈-ဌာန ၁၈
- သင်္ခါရ၊ ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ် ၁၉
- သဠာယတန၊ ဖဿ ၂၀
- ဝေဒနာ၊ တဏှာ ၂၁
- ဥပါဒါန်၊ ဘဝ ၂၂
- သင်္ခါရ နှင့် ကမ္မဘဝ(အထူး) ၂၃
- ဇာတိ၊ ဇရာ ၂၄
- ဇာတိ၏ အကျိုးရင်း၊ အကျိုးဆက် ၂၅
- သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဥပါယာသ(အထူး) ၂၆
- ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းဝယ် သိဖွယ်များ ၂၆
- ဝဋ်သုံးပါး လည်ပတ်ပုံ ၂၈
- တစ်နွယ်ငင် တစ်စင်ပါနည်းအရ ယူပုံ ၂၉
- ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ်၏ အဓိပ္ပာယ် ၃၁
- ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပုံ ၃၂
- ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သံသရာစက်ရဟတ်ပျက်ကိန်း ၃၂
- အဝိဇ္ဇာ၏အကြောင်းရင်း ၃၃

(၂) ပဋ္ဌာန်းနည်း

၃၄

- သဟဇာတ နှင့် အညမည(အထူး) ၃၅
- ခြောက်ရာသီ ဝေဖန်ခဏ်း ၃၇
- ပဋ္ဌာန်းမှတ်စု (အဓိပတိပစ္စည်း ၂-မျိုး၊) ၃၈
- စိတ်၊စေ့၊ရုပ်၊နိဗ္ဗာန်ကို တေကာလိကစသည် ရွေးချယ်ပုံ ၄၁
- ပညတ် ၂-မျိုး ၄၂
- အတ္တပညတ် အမျိုးမျိုး ၄၃
- သဒ္ဒပညတ် ၆-ပါး ၄၄

သမုစ္စည်းပိုင်း

(ပရမတ္ထတရားတို့ကို သဘောတူချင်း စုစည်း၍ ပြရာအပိုင်း)

လေ့လာရန် သင်္ခဏ(၄)ပါး

- ၁။ အကုသလသင်္ခဏ = အကုသိုလ်ဇာတ်အားဖြင့် တူသောသဘောရှိကုန်သော အာသဝ စသောတရားတို့ကို တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ ပြဆိုရာဖြစ်သော သင်္ခဏဟု
- ၂။ မိဿကသင်္ခဏ = ကုသိုလ်, အကုသိုလ်, အဗျာကတ ဖြစ်သောတရားတို့ကို ရောနှော သိမ်းယူပြဆိုရာဖြစ်သော သင်္ခဏဟု
- ၃။ ဗောဓိပက္ခိယသင်္ခဏ = ဗောဓိဉာဏ်ကို ရခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်ကုန်သော သတိပဋ္ဌာန်, သမ္မပ္ပဓာန်စသော တရားတို့ကို တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ စုစည်းပြရာဖြစ်သော သင်္ခဏဟု
- ၄။ သဗ္ဗသင်္ခဏ = အလုံးစုံသော ပရမတ္ထတရားမှန်သမျှတို့ကို တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ စုစည်းပြရာဖြစ်သော သင်္ခဏဟု

(၁) အကုသလသင်္ခဏ

- ၁ အာသဝ ၄-ပါး = ကြာမြင့်စွာ စိမ်ထုံထားအပ်သော စိမ်ရည် အရက်ကဲ့သို့ သတ္တဝါတို့ကို ယစ်မှုးစေတတ်သောတရား၊
= (ဘုံအားဖြင့်- ဘဝဂ်တိုင်အောင်၊ တရားအားဖြင့်- ဂေါတြဘုတိုင်အောင် ပျံ့နှံ့ ယိုစီးနိုင်သောတရား)
- ၂ သြဃ ၄-ပါး = ဝဲသြဃရေအလျဉ်ကဲ့သို့ မိမိနှင့် ဆက်ဆံသမျှသော သတ္တဝါတို့ကို သံသရာ ဝဋ်ဆင်းရဲထဲ၌ အတင်းနှစ်၍ သတ်တတ်, ကူးထွက်နိုင်ခဲ့သဖြင့် ဘဝပေါင်းများစွာ

ကျင်လည်စေတတ်, အပါယ်၄-ဘုံသို့ ရောက်သည် အထိ လွှမ်းမိုးနှစ်မြုပ်စေတတ်သောတရား။

၃ ယောဂ ၄-ပါး = သတ္တဝါတို့ကို သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲထဲ၌ ယှဉ်စပ် ကပ်ထားတတ်သောတရား။ (ဥပမာ- လှည်းရထားတို့၌ နွားများကို တပ်ထားသကဲ့သို့)

၄ ဂန္ထ ၄-ပါး = သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ မလွတ်ရအောင် သံကွင်းချင်း ဆက်သကဲ့သို့ ထုံးနှောင် ဖွဲ့ယှက်တတ်သောတရား။
= နာမ်အပေါင်း ရုပ်အပေါင်းကို ဝဋ်ဆင်းရဲမှ မလွတ်ရအောင် စုတိပြီး ပဋိသန္ဓေ၊ ပဋိသန္ဓေပြီး စုတိဟု ထုံးနှောင် ဖွဲ့ယှက်တတ်သောတရားကို ကာယဂန္ထ ဟုခေါ်သည်။

* သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ ကာယဂန္ထ = အကြောင်းမဟုတ်သော နွားအကျင့်၊ ခွေးအကျင့် စသည်များသည် သံသရာမှ လွတ်မြောက် စင်ကြယ်၏ဟု မှားယွင်းသောအကျင့်တို့ကို အမှန်ဟု ထင်မှတ် သုံးသပ်တတ်သောဒိဋ္ဌိ။

* ဣဒံသစ္စာ ဘိနိဝေသ ကာယဂန္ထ = မိမိယူထားသော မိစ္ဆာအယူကို ငါ၏ အယူသာ အမှန်၊ ကျန်သော အယူမှန်သမျှ အမှားတို့သာတည်းဟု ပြင်းပြင်းထန်ထန် အယူသန်မှု။

သီလဗ္ဗတပရာမာသ နှင့် ဣဒံသစ္စာ ဘိနိဝေသတို့၏ ထူးခြားချက်

နွား, ခွေးအကျင့်စသည်တို့ဖြင့် ကိလေသာမှ စင်ကြယ်စေသည်။ သံသရာမှ လွန်မြောက်စေ၏ဟု မှားယွင်းသော အကျင့်ဆိုးတို့ကို မှန်သည်ဟု ထင်မှတ် သုံးသပ်တတ်သော ဒိဋ္ဌိ(အယူအဆ) → သီလဗ္ဗတပရာမာသ။

၎င်းမှားယွင်းသော အယူသည်သာလျှင် အမှန်၊ ကျန်အယူမှန်သမျှ အမှားချည်းသာဟု ထိုအမှားကို ထပ်မံ၍ ပြင်းပြင်းထန်ထန် စွဲမြဲမှု → ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသ။

ပြည့်စုံ မှန်ကန်သောအယူကို ယူပြီး ဤအယူသည်သာ မှန်သည်ဟု စွဲမြဲ

ခြင်းကား အယူမှားကို ထပ်မံစွဲမြဲခြင်းမျိုး မဟုတ်၍ (မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမဟုတ် → ဣဒံ သစ္စာ ဘိနိဝေသ မဟုတ်) သမ္မာအယူ ခိုင်မြဲကြောင်းသာ ဖြစ်သည်။

၅ ဥပါဒါန် ၄-ပါး = ဖားကို မြွေဖမ်းသကဲ့သို့ မိမိနှစ်သက်မိရာ အာရုံ၌ စွဲစွဲမြဲမြဲ ယူတတ်သော (စွဲလမ်းတတ်သော)တရား။

သီလဗ္ဗတုပါဒါန် = နွား၊ ခွေးအကျင့်ဖြင့် သံသရာမှ စင်ကြယ်၏ဟု စွဲမြဲ ပြင်းထန်စွာ ယူသောဒိဋ္ဌိ၊

အတ္တဝါဒုပါဒါန် = ငါ၊ သူတစ်ပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမစသည်ဖြင့် မှောက် မှောက်မှားမှား အထင်မှားတတ်သော သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊

ဒိဋ္ဌပါဒါန် = ၎င်းဒိဋ္ဌိတရားတို့မှ ကြွင်းသော မှားယွင်းသော ဒိဋ္ဌိ အယူအဆများ။

၆ နိဝဇ္ဇာ ၆-ပါး = (၁) ပညာစက္ခုကို ဖုံးလွှမ်းပိတ်ဆို့တတ်သောတရား။
(၂) ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ် စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ် သော ကုသိုလ်တရားများကို ဖြစ်ခွင့်မပေး၊ တား မြစ်တတ်သောတရား။ (ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်တရား များကို ဖြစ်ခွင့်မပေး၊ တားမြစ်တတ်သောတရား)။

၇ အနုဿယ ၇-ပါး = (၁) သတ္တဝါတို့၏ ခန္ဓာအစဉ်၌ မဂ်ဖြင့် မပယ်အပ် သေးသည်ဖြစ်၍ အဖန်တလဲလဲ ဖြစ်တတ် ကိန်း အောင်းနေသော ကိလေသာတရားများ။
(မဂ်ဖြင့် မပယ်ရသေးသောအား အစွမ်းနှင့် ပြည့်စုံ သော ကိလေသာတရားများ)

(၂) လျှောက်ပတ်သောအကြောင်းကို မရလျှင် မဖြစ် ပေါ်ကြဘဲ လျှောက်ပတ်သောအကြောင်းကို ရ လျှင် ဖြစ်လာတတ်သော သဘောတရားရှိကုန်သော တရား။ (ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်နေသည်မဟုတ် - ဆိုင် ရာ အာရုံနှင့်တွေ့လျှင် အဆင်သင့် ဖြစ်ပေါ်လာတတ် သော ကိလေသာတတ်တစ်မျိုး)

- ⊙ သံယောဇဉ် ၁၀-ပါး = မိမိကိန်းရာသတ္တဝါတို့ကို သံသရာ ဝဋ်ဆင်းရဲမှ မလွတ်ရအောင် ကြိုးဖြင့်ချည်နှောင်သကဲ့သို့ ချည်နှောင်တတ်သောတရား၊
- ⊙ ကိလေသာ ၁၀-ပါး = သတ္တဝါတို့စိတ်အစဉ်ကို မီးသဖွယ် ပူပန်စေတတ်၊ နှိပ်စက်စေတတ်၊ ညစ်ညူးစေတတ်သောတရား၊

၁၅၀၀-ကိလေသာ ရေတွက်ပုံ

“ နာမ်-နိ-လက်ကို တည်၊
 ကိ-သန္တာန်နှင့် မြှောက်၊
 ၁၅၀၀-ရောက် ”

နာမ်	= စိတ်- ၁ + စေ- ၅၂		= ၅၃-ပါး
နိ	= နိပ္ပန္နရုပ်	= +	၁၈-ပါး
လက်	= လက္ခဏာရုပ်	=	၄-ပါး
			၇၅-ပါး
ကိ	= ကိလေသာ	= x	၁၀-ပါး
			၈၅၀-ပါး
သန္တာန်	= အဇ္ဈတ္တ + ဗဟိဒ္ဓ	= x	၂-ပါး
			၁၅၀၀-ပါး

(၂) မိဿကသင်္ဂဟ

၁ ဟိတ် ၆-ပါး = ရေသောက်မြစ်သည် သစ်ပင်ကို ထောက်ပံ့ ခိုင်ခံ့စေ
(ဟေတု) သကဲ့သို့ မိမိနှင့်အတူတကွ ဖြစ်ဖက်ရုပ်နာမ်တရား
တို့ကို ထောက်ပံ့ ခိုင်ခံ့စေတတ်သောတရား။

၂ ဈာန် ၇-ပါး = ဈာန်၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း၊ (ဈာန+အင်္ဂါ)
(ဈာန် = ကောင်းသောအာရုံ၌ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသောအာရုံ၌
ဖြစ်စေ၊ စိုက်စိုက်စူးစူး စွဲစွဲမြဲမြဲ ကပ်၍ ရှုမှတ်တတ်
သော ဝိတက်၊ ဝိစာရ စသော တရားအပေါင်း။)

၃ မဂ္ဂင် ၁၂-ပါး = မဂ်၏အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း (မဂ္ဂ+အင်္ဂါ)
(မဂ် = ဒုဂ္ဂတိ၊ သုဂတိဘုံ၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သော
လမ်းကြောင်းဖြစ်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိစသော
မဂ္ဂင်တရားအပေါင်း။)

မိစ္ဆာမဂ္ဂင် ၄-ပါး = ဒုဂ္ဂတိ(အပါယ်)ဘုံသို့ ရောက်စေတတ်သော လမ်း
ကြောင်းမဂ်၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း။

သမ္မာမဂ္ဂင် ၈-ပါး = သုဂတိဘုံ၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သော လမ်း
ကြောင်းမဂ်၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း။

၄ ဣန္ဒြေ ၂၂-ပါး = မိမိတို့၏ဆိုင်ရာ-ဆိုင်ရာကိစ္စတို့၌ ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဘက်
တရားတို့ကို မိမိအလိုသို့ လိုက်စေခြင်း- မိမိသဘော
အတိုင်း ဖြစ်စေခြင်းအားဖြင့် အစိုးရခြင်းသဘောရှိသော
တရား။

ဣန္ဒြေ ၃-ပါး အထူး

- အနုညာတညဿာမိ = သောတာပတ္တိမဂ်ကို ရဆဲဖြစ်သော သောတာပတ္တိ
တိန္ဒြေ မဂ်ပုဂ္ဂိုလ်၏ ပညိန္ဒြေ
(သောတာပတ္တိမဂ်၌ယှဉ် → ပညာ)

- အညီခြေ = သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် သိအပ်ပြီးသော သစ္စာ ၄-ပါး နိဗ္ဗာန်တရားတို့ကို အဖန်ဖန် အဆင့်ဆင့် ထပ်၍ သိသောကြောင့် အထက်မဂ်ပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်၊ အောက်ဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်၏ ပညာပညာ။
(အထက်မဂ်-၃ + အောက်ဖိုလ် ၃-၌ယှဉ် → ပညာ)
- အညာတာဝိခြေ = သိမှုကိစ္စအပြီးသို့ရောက်သော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏ပညာပညာ။
(အရဟတ္တဖိုလ်၌ယှဉ် → ပညာ)
- ၉ ဖိုလ် ၉-ပါး (ဗလ) = မိမိတို့ဆိုင်ရာ ကိစ္စများ၌ ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ကြောင့် မလှုပ်ရှား မြဲနိုင်သောတရား။
(ကု၊ အကု ဖိုလ် ၂-မျိုးလုံး ရ၏။)
= ဆန့်ကျင်ဘက်တရားများကိုပင် ပယ်ရှား ဖြိုဖျက်နိုင်သော တရား။
(ကုသိုလ်ဖိုလ် တစ်မျိုးတည်းသာ ရ၏။)
- ၆ အဓိပတိ ၄-ပါး = မိမိနှင့်အတူ ဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို လွှမ်းမိုးအုပ်ချုပ် အရှင်သခင် လုပ်ပြီးလျှင် တကွဖြစ်ဖက် တရားတို့ကို ထိုထိုကိစ္စ၌ မိမိအလိုကျအောင် လိုက်ပါစေနိုင်သော တရား။
(အတူပြိုင်ဖက် မရှိ၊ စိုးမိုးကြီးကဲသောတရား)

အဓိပတိ နှင့် ဣန္ဒြေအထူး

အဓိပတိ	ဣန္ဒြေ
တစ်ပါးကုန်သော တရားတို့၏အစိုးရ သည်၏အဖြစ်ကို တားမြစ်၍ မိမိတစ်ပါး တည်းသာအစိုးရခြင်း။	အခြားတစ်ပါးကုန်သော တရားတို့၏ ကိစ္စများကို ၎င်းတို့၏အလို လိုက်ရပြီး မိမိနှင့် ဆိုင်ရာကိစ္စများ၌သာ မိမိတစ်ပါး တည်း လွှမ်းမိုး အစိုးရ အုပ်ချုပ်ခြင်း။
(ဥပမာ- စကြဝတေးမင်း၊ ဘုရင်)	(ဥပမာ- ပဒေသရာဇ်မင်းငယ်၊ များမတ်)

အဓိပတိ ၄-ပါး

ထိုထိုကိစ္စ၌ အကြီးဆုံး၊ အချုပ်ဆုံးဖြစ်သူသည် တစ်ယောက်တည်းသာ ရှိရသကဲ့သို့ အဓိပတိ ၄-ပါးတွင် တစ်ပါးပါးသာ အဓိပတိဖြစ်ရသည်။ ကျန် ၃-ပါးကား နောက်လိုက် ငယ်သားဖြစ်ရသည်။

(ဥပမာ- ဆန္ဒအဓိပတိ ဖြစ်ခိုက်၊ ကျန် ဝီရိယစသည်တို့သည် နောက်လိုက် ငယ်သား ဖြစ်ရသည်။)

၇ အာဟာရ ၄-ပါး = မိမိဆိုင်ရာအကျိုးတရားများကို ဖြစ်စေခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခြင်းအားဖြင့် ဆောင်တတ်သောတရား။

- (၁) ကဗဠိကာရ အာဟာရ = လုတ်လွေပြီး စားသုံးအပ်သော အစားအနွယ်ပွဲပါဝင်သော အဆီအနှစ် (သြဇာ)။
- (၂) ဖဿဟာရ = စိတ် ၈၉-ပါး၌ယှဉ်သော ဖဿစေတသိက်။
- (၃) မနောသဗ္ဗေတနာဟာရ = ။ စေတနာစေတသိက်။
- (၄) ဝိညာဏာဟာရ = စိတ် ၈၉-ပါး။

ဆောင်ပုံ

- (၁) ကဗဠိကာရ အာဟာရသည် → အာဟာရဇ အဋ္ဌကလာပ်ရုပ်ကို ဆောင်၏။
- (၂) ဖဿဟာရ → ဝေဒနာ ၃-ပါးကို ဆောင်၏။
(ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ)
- (၃) မနောသဗ္ဗေတနာဟာရ → သုံးပါးသောဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေကို ဆောင်၏။
(ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စိတ်များ၌ ယှဉ်သော စေတနာ = $\begin{matrix} \text{သင်္ခါရပစ္စယာ} & \text{ဝိညာဏံ} \\ \downarrow & \downarrow \\ \text{ကု, အကုစေတနာ} & \text{ပဋိစိတ်} \end{matrix}$)
- (၄) ဝိညာဏာဟာရ → မိမိနှင့် အတူတကွဖြစ်သော စေတသိက်ဟူသော နာမ်နှင့် ရုပ်တို့ကို ဆောင်၏။
(ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ)

(၃) ဗောဓိပက္ခိယသင်္ဂဟ

ဗောဓိ = သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိတတ်သော အရိယမဂ်ဉာဏ် ၄-ပါး။

ပက္ခိယ = အဖို့အစု အသင်းအပင်း။

ဗောဓိပက္ခိယတရား = သစ္စာ ၄-ပါးတရားတို့ကို သိတတ်သော အရိယမဂ် ဉာဏ်၏ အသင်းအပင်း ဖြစ်ကုန်သော သတိပဋ္ဌာန် သမ္မပ္ပဓာန်၊ ဣဒ္ဓိပါဒ်၊ ဣန္ဒြေ၊ ဗိုလ်၊ ဗောဇ္ဈင်၊ မဂ္ဂင် တရားအကျဉ်းအားဖြင့် ၇-ပါး၊ အကျယ်အားဖြင့် ၃၇-ပါးတို့သည် ဗောဓိပက္ခိယတရား မည်၏။

ဗောဓိပက္ခိယသင်္ဂဟ = သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိတတ်သော အရိယမဂ်ဉာဏ် ၄-ပါး၏ အဖို့အစု အသင်းအပင်းဖြစ်ကုန်သော ဗောဓိ ပက္ခိယတရားအပေါင်းကို သိမ်းကြုံးရေတွက်ရာ သင်္ဂဟ။

❶ သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါး = အခြားတစ်ပါး များစွာသော အာရုံတို့၌ စိတ်ယုံနှံ့ ပြေးဝင်ခြင်းကို တားမြစ်၍ မိမိဆိုရာ အာရုံ၌ လွန်ကဲစွဲမြဲစွာ တည်နေသော သတိအထူး။

(မဟာကု၊ကြိ-၁၆ + အပ္ပနာဇော-၂၆ = ၄၂-ပါး၌ ယှဉ်သော သတိစေတသိက်)

သတိတရားကိုယ် တစ်ပါးတည်းဖြစ်သော်လည်း...

(၁) အာရုံ ယူပုံ = ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မ ဟု အာရုံ ယူပုံ ၄-ပါး ပြားခြင်း။

(၂) ရှုပ် အခြင်းအရာ = ထိုအာရုံများ၌ အသုဘ၊ ဒုက္ခ၊ အနိစ္စ၊ အနတ္တဟု ရှုပ် အခြင်းအရာ ၄-ပါး ပြားခြင်း။

(၃) ပယ်ခွါကိစ္စ = သုဘ၊ သုခ၊ နိစ္စ၊ အတ္တဟု ထင်မှားမှုကို ပယ်ခွါခြင်း ကိစ္စ ၄-မျိုးပြားခြင်း။ (ထို့ကြောင့် ၄-မျိုးခြား၍ ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။)

- ၂ သမ္ပပ္ပဓာန် ၄-ပါး = [ဒုဟောင်း- ပယ်၊ ဒုသစ်- မဖြစ်စေခြင်း၊
 ကုဟောင်း- မြဲ၊ ကုသစ်- ရ]
 = အားထုတ်မှုအရာ၌ လွန်စွာ အပင်ပန်းခံနိုင်သော ဝီရိယ၊
 = သမ္ပပ္ပဓာန်သတ္တိ ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ဝီရိယ၊
 (ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ပါး၌ယှဉ် → ဝီရိယစေတသိက်)
 = ၎င်း သမ္ပပ္ပဓာန်တရား ၄-ပါးသည် ရဟန္တာများနှင့်
 မသက်ဆိုင်၊
 (ထို့ကြောင့် ကြိယာ၌ယှဉ် → ဝီရိယ မကောက်ထိုက်။)
 = ဖိုလ်တရားများသည်လည်း ၎င်းကိစ္စ ၄-ပါး မပြုနိုင်၊
 (ထို့ကြောင့် ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါး၌ယှဉ် → ဝီရိယ မသက်ဆိုင်)

ဝီရိယတရားကိုယ် တစ်ပါးတည်း ဖြစ်သော်လည်း...

- (၁) အကုသိုလ် (ဒုစရိုက်)အဟောင်းကို ပယ်ခြင်းငှာ အားထုတ်ခြင်း၊
- (၂) အကုသိုလ် (ဒုစရိုက်)အသစ်ကို မလာအောင် အားထုတ်ခြင်း၊
- (၃) ကုသိုလ်အဟောင်း မြဲအောင် အားထုတ်ခြင်း၊
- (၄) ကုသိုလ်အသစ် ရအောင် အားထုတ်ခြင်း စသောကိစ္စ ၄-ပါး ရှိခြင်းကြောင့်
 ၄-မျိုးခြား၍ ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။

- ၃ ကုဒ္ဓိ = ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်ရအောင် အားထုတ်သဖြင့် ထိုဈာန်၊ မဂ်၊
 ဖိုလ်များ ပြီးစီးထမြောက်လာမှု (ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်ရမှု)
- ကုဒ္ဓိပါဒ် = ပြီးစီးထမြောက်လာသော ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်တရားတို့၏
- (ကုဒ္ဓိ + ပါဒ်) အခြေခံဖြစ်သော (ဆန္ဒ၊ စိတ္တ၊ ဝီရိယ၊ ဝိမံသ ဟူသော
 အဓိပတိ) တရား၄-ပါး
- = (ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ပါး၌ယှဉ်သော ဆန္ဒ၊ ဝီရိယ၊ ပညာ၊)
 ကုဒ္ဓိပါဒ်တရား ၄-ပါးသည် → အကျိုးပြီးစီးပြီးသော
 ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်နှင့် မသက်ဆိုင်။ (∴ ကြိယာစိတ်တို့နှင့်မယှဉ်)
 အကျိုးတရား သက်သက်ဖြစ်သော ဝိပါကိစိတ်များနှင့်လည်း
 မယှဉ်၊ ကုသိုလ်တစ်မျိုးတည်းနှင့်သာ သက်ဆိုင်သည်။

၉ ကုဋေ ၅-ပါး = ဆိုင်ရာကိစ္စတို့၌ အစိုးရခြင်းသဘော၊

၁၀ ဗိုလ် ၅-ပါး = ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ကြောင့် မလှုပ်ရှားနိုင်- မြဲနိုင်၍ ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ်တရားများကို ပယ်ရှားတတ်သော တရား၊
= (တရားကိုယ်ချင်း တူသော်လည်း သတ္တိဂုဏ် ပြားခြင်းကြောင့် ကုဋေ၊ ဗိုလ် ၂-ပါး ပြားခြင်းဖြစ်သည်။)

၁၁ ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါး = (ဗောဓိ + အင်္ဂါ)
ဗောဓိ- အရိယသစ္စာ ၄-ပါးကို သိကြောင်း သတိ၊ ပညာ စသော တရားအပေါင်း + အင်္ဂါ- အစိတ်အင်္ဂါ၊
= ဈာန်နှင့် မဂ္ဂင်ဟူသကဲ့သို့ ဗောဓိမည်သော တရားအပေါင်း၏ အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်း၊
(မဟာကု-ကြိ=၁၆ + အပ္ပနာဇော-၂၆ = ၄၂-ပါး၌ယှဉ်)

[*ဗောဓိပက္ခိယသင်္ဂဟမှ ဗောဓိ= သစ္စာ ၄-ပါးကို သိတတ်သော အရိယမဂ်ဉာဏ်၊

* ဗောဇ္ဈင်မှ ဗောဓိ = သစ္စာ ၄-ပါးကို သိကြောင်းတရားအပေါင်း။]

၁၂ မဂ္ဂင် ၈-ပါး = နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သောလမ်းကြောင်း ခရီးလမ်း၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း၊
(မဟာကု-ကြိ= ၁၆ + အပ္ပနာဇော-၂၆ = ၄၂-ပါး၌ယှဉ်)

■ တရားကိုယ်ကောက်ရာ စိတ်များ

သတိပဋ္ဌာန်၊ ကုဋေ၊ ဗိုလ်၊ ဗောဇ္ဈင်၊ မဂ္ဂင် = ၄၂-ပါးသော စိတ်၊

သမ္ပပ္ပဓာန်၊ ကုဒ္ဒိပါဒ် = ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ပါး။

(၄) သဗ္ဗသင်္ဂဟ

❶ ခန္ဓာ ၅-ပါး = ရုပ်နာမ်တို့၏ အပေါင်းအစု-အစုအဝေး။

[ရုပ်ခန္ဓာ ၁-ပါး + နာမ်ခန္ဓာ ၄-ပါး]

- (၁) ရူပက္ခန္ဓာ (ရုပ်-၂၈) = ရုပ် အစုအဝေး
- (၂) ဝေဒနာက္ခန္ဓာ (ဝေဒနာ) = ခံစားမှု အစုအဝေး
- (၃) သညာက္ခန္ဓာ (သညာ) = မှတ်သားမှု အစုအဝေး
- (၄) သင်္ခါရက္ခန္ဓာ (ကြွင်းစေ-၅၀) = ပြုပြင်စီရင်မှု အစုအဝေး
- (၅) ဝိညာဏက္ခန္ဓာ (စိတ်-၈၉) = သိမှုဝိညာဏ် အစုအဝေး

ခန္ဓာ = အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ် အစရှိသော ၁၁-ဌာနအပြားဖြင့် ပေါင်းစု၍ရသော (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)တို့၏ အစုအဝေး။

ခန္ဓာဖွဲ့ပုံ = ကာလသုံးရပ်၊ အဇ္ဈာန်-ဗဟိ၊ ဩဠာရိက- သုခုမနှင့်၊ ဟိန်-ပဏီတေ၊ ဒူရေ-သန္တိကာ၊ ကွဲကြသမှု၊ တရားစုကို၊ သူအမျိုးချင်း၊ ပေါင်းစပ်သွင်း၊ မယွင်း ခန္ဓာဖွဲ့။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ = ဥပါဒါန်တရားတို့၏ စွဲလမ်းစရာ အာရုံဖြစ်သော ခန္ဓာ၊ (ကာမုပါဒါန် = လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိပါဒါန် = ဒိဋ္ဌိ စသည် ၄-ပါးတို့၏ အာရုံဖြစ်သော လောကီ ရုပ်နာမ်ခန္ဓာအားလုံး)

ခန္ဓာ ၅-ပါး		ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ၅-ပါး
(၁) ရူပက္ခန္ဓာ (ရုပ်-၂၈)	ငါ,သူတစ်ပါး,ကျား,မ, ဟု စွဲလမ်း- အယူမှား	ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓာ (ရုပ်-၂၈)
(၂) ဝေဒနာက္ခန္ဓာ (တဏှာ)	တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ(ဥပါဒါန်)တရား	ဝေဒနုပါဒါနက္ခန္ဓာ (ဝေဒနာ)
(၃) သညာက္ခန္ဓာ (သညာ)	။	သညုပါဒါနက္ခန္ဓာ (သညာ)

၃ ဓာတ် ၁၈-ပါး = မိမိသဘောကို ဆောင်တတ်သောတရား၊
 = မိမိသဘောလက္ခဏာအတိုင်း ထင်ရှားစွာ ဖြစ်တတ်သော
 တရား။
 = အလိုသို့လိုက်အောင် ပြု၍ မရသောတရား။
 (ရုပ်ဓာတ် ၁၀၅ပါး + နာမ်ဓာတ် ၇၅ပါး)

ဓာတ် ၁၈-ပါး ပြားရခြင်း = ဒွါရ၊ အာရုံ၊ ဝိညာဏ် ၆-ပါးစီ ပြားခြင်းကြောင့်
 ဖြစ်သည်။

အတိုက်ဓာတ် ၆-ပါး	→	အခံဓာတ် ၆-ပါး	=	အပွင့်ဓာတ် ၆-ပါး
ရူပဓာတ်	→	စက္ခုဓာတ်	=	စက္ခုဝိညာဏဓာတ်
သဒ္ဒဓာတ်	→	သောတဓာတ်	=	သောတဝိညာဏဓာတ်
ဂန္ဓဓာတ်	→	ဃာနဓာတ်	=	ဃာနဝိညာဏဓာတ်
ရသဓာတ်	→	ဇီဝှါဓာတ်	=	ဇီဝှါဝိညာဏဓာတ်
ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်	→	ကာယဓာတ်	=	ကာယဝိညာဏဓာတ်
ဓမ္မဓာတ်	→	မနောဓာတ်	=	မနောဝိညာဏဓာတ်

■ သစ္စာဒေသနာ ဟောတော်မူရခြင်း

ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်တို့၏ ဖြစ်ပုံကို သစ္စာ ၄-ပါးဖြင့် သေချာပိုင်ပိုင်
 မြင်နိုင်စေရန် သစ္စာဒေသနာကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်၏။

၄ သစ္စာ ၄-ပါး = အမှန်တရား၊ အမှန်သဘော၊
 = အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့သာ ထိုးထွင်းသိမြင်နိုင်သော အမှန်
 တရား။

- (၁) ဒုက္ခသစ္စာ (သိ) = ဆင်းရဲခြင်း အမှန်သဘော၊
(လောကီစိတ်-စာ၊ လောဘကြည်စေ-၅၁၊ ရုပ်-၂၈)
- (၂) သမုဒယသစ္စာ (ပယ်) = ဆင်းရဲကြောင်း အမှန်သဘော၊ (လောဘ)
- (၃) နိရောဓသစ္စာ (ဆိုက်) = ဆင်းရဲငြိမ်းခြင်း အမှန်သဘော၊ (နိဗ္ဗာန်)
- (၄) မဂ္ဂသစ္စာ (ပွား) = ဆင်းရဲငြိမ်းကြောင်း အမှန်သဘော၊
(မဂ်စိတ် ၄-ပါး၌ယှဉ် မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး)

သစ္စဝိမုတ် = သစ္စာ ၄-ပါးမှ လွတ်သောတရား
 (မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ် -၂၉ + ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် -၃၇)
 စိတ္တုပ္ပါဒ် = စိတ္တ + ဥပ္ပါဒ
 = စိတ်နှင့် + အတူဖြစ်သော စေတသိက်တရားများ။

■ (သစ္စာမထိုက်သော) မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၂၉-ပါး ရေတွက်ပုံ

မဂ်စိတ် ၄-ပါး၌ ယှဉ်သော စေတသိက် = ၃၆-ပါး
 မဂ္ဂင်တရားကိုယ်ထိုက်သော စေတသိက်(မဂ္ဂသစ္စာ၌ပါဝင်ပြီးဖြစ်၍) = - ၈-ပါး

∴ မဂ်စိတ် ၄-ပါး၌ ယှဉ်သော ကျန်စေတသိက် = ၂၈-ပါး
 မဂ်စိတ် ၄-ပါးကို လက္ခဏာတူ၍ တစ်ပါးတည်းပြု = + ၁-ပါး

မဂ်စိတ်နှင့်အတူဖြစ်သော စေတသိက်တရား = ၂၉-ပါး

■ (သစ္စာမထိုက်သော) ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၃၇-ပါး ရေတွက်ပုံ

ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါး၌ ယှဉ်သော စေတသိက် = ၃၆-ပါး
 ။ ကို လက္ခဏာတူ၍ တစ်ပါးတည်းပြု = + ၁-ပါး

ဖိုလ်စိတ်နှင့်အတူဖြစ်သော စေတသိက်တရား = ၃၇-ပါး

တဏှာအစစ် ၁၀၈-ပါး ရေတွက်ပုံ

“တဏှာ ၃-တန်၊ တည်ထားခံ၊ အာ၊ကာ၊သန် နှင့် မြှောက်၊
တဏှာအစစ် ၁၀၈၊ ဖြစ်၏ ကိုယ်မှာရောက်။”

တဏှာ ၃-တန် = (၁) ကာမတဏှာ = ရူပါရုံစသော အာရုံ ၆-ပါးကို လိုလား
တပ်မက်သော တဏှာ။

(၂) ဘဝတဏှာ = အာရုံ ၆-ပါးတို့၌ အတ္တရှိ၏။ ထိုအတ္တ
သည် မပြတ်မစဲ အမြဲတည်၏ဟူသော
သဿတဒိဋ္ဌိနှင့် တကွဖြစ်သောတဏှာ။

(၃) ဝိဘဝတဏှာ = အာရုံများ၌ အတ္တရှိ၏။ ထိုအတ္တသည်
တစ်ဘဝဆုံးလျှင် ပြတ်တော့၏ဟူသော
ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိနှင့် တကွဖြစ်သောတဏှာ။

အာ = အာရုံ ၆-ပါး (ရူပါရုံ ... ဓမ္မာရုံ)
ကာ = ကာလ ၃-ပါး (အတိတ်, ပစ္စုပ္ပန်, အနာဂတ်)
သန် = သန္တာန် ၂-ပါး (အဇ္ဈတ္တ, ဗဟိဒ္ဓ)

တဏှာ	=	၃-ပါး
အာရုံ	=	× ၆-ပါး
		<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>
		၁၈-ပါး
ကာလ	=	× ၃-ပါး
		<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>
		၅၄-ပါး
သန္တာန်	=	× ၂-ပါး
		<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>
တဏှာအစစ်	=	၁၀၈-ပါး
		<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>

သမုစ္စည်းပိုင်း (အဓိပ္ပာယ်အကျဉ်း) မှတ်စုပြီး၏

၂။ ပစ္စည်းတို့၏

[ရုပ်နာမ်တို့၏ အကြောင်းတရား(ပစ္စည်း)နှင့် အကျိုးတရား(ပစ္စယုပ္ပန်)တို့ကို စုပေါင်းပြရာအပိုင်း]

ပစ္စည်း (ပစ္စယ) = ဆိုင်ရာအကျိုးတရားကို ပေးတတ်သော အကြောင်းတရား။

ပစ္စယုပ္ပန် (ပစ္စယုပ္ပန္န) = အကြောင်းတရားကြောင့် ဖြစ်သော အကျိုးတရား။

ပစ္စယသတ္တိ = အကြောင်း(ပစ္စည်း)တရား၏ စွမ်းရည်။

ပစ္စည်းက ပစ္စယုပ္ပန်အား ကျေးဇူးပြုသည်ဆိုရာ၌-

(၁) မဖြစ်သေးသော ပစ္စယုပ္ပန်(အကျိုး)တရားတို့အား ဖြစ်စေခြင်း။

(၂) ဖြစ်ပြီးသော ။ ။ ကို တည်တံ့အောင် ထောက်ပံ့ခြင်းတို့ကို ကျေးဇူးပြုသည်ဟု ဆို၏။

* [ဆောင် ။ ။ ဖြစ်စေ-တည်စေ၊ ဤနှစ်ထွေ၊ ခေါ်လေ-ကျေးဇူးပြု။]

ပစ္စည်း(အကြောင်းတရား) ဖြစ်ထိုက်ရာ တရားများ

ပစ္စယုပ္ပန်(အကျိုးတရား)များကို အကြောင်းတရားများအဖြစ် ကျေးဇူးပြုစွမ်းနိုင်သော (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)ဟူသော သင်္ခတရားများနှင့် အသင်္ခတရားများဖြစ်သည့် (နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်)တို့ ပါဝင်သည်။

၂။ ပစ္စည်းပိုင်း (အကျိုးတရား) ဖြစ်ထိုက်ရာ တရားများ

အကြောင်းကြောင့်သာ ဖြစ်ရသော (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)ဟူသော သင်္ခတတရားများသည်သာ ပစ္စည်းပိုင်း(အကျိုးတရား)များ ဖြစ်ထိုက်သည်။ (အသင်္ခတတရားဖြစ်သည့် နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ်တို့ မပါဝင်ပါ။)

ပဋ္ဌာန်းဆက်

အကျိုး(ပစ္စည်းပိုင်း)တရားများ ဖြစ်ပွားပေါ်ပေါက် တည်တံ့လာစေရန် အကြောင်း (ပစ္စည်း)တရားများက သက်ဆိုင်ရာ စွမ်းရည်(ပစ္စည်းပိုင်း)တို့ဖြင့် ဆက်သွယ်၍ ကျေးဇူးပြုခြင်းဟူသော အကြောင်း-အကျိုး-သတ္တိတို့ဖြင့် ဆက်သွယ်မှုမျိုးကို ပဋ္ဌာန်း ဆက်ဟု ခေါ်ပါသည်။

(တစ်နည်း) သင်္ခတ-အသင်္ခတဟူသော အကြောင်း(ပစ္စည်း)တရားတို့က သင်္ခတဟူသော အကျိုး(ပစ္စည်းပိုင်း)တရားတို့အား ဟောတုသတ္တိ၊ အာရမ္မဏသတ္တိစသော ပစ္စည်းပိုင်းတို့ဖြင့် ဆက်သွယ်၍ ကျေးဇူးပြုသည်ကို “ပဋ္ဌာန်းဆက်”ဟု ဆိုရပါမည်။

နည်း ၂-နည်း

- ၁။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း = အကြောင်း, အကျိုး ၂-ပါးကိုသာ ပြသောနည်း၊
- ၂။ ပဋ္ဌာန်းနည်း = အကြောင်း, အကျိုး, သတ္တိ ၃-ပါးကို ပြသောနည်း၊

၁။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း

- အဝိဇ္ဇာ = သိထိုက်သည်ကို မသိ, မသိထိုက်သည်ကိုသာ သိသော တရား၊ သစ္စာ ၄-ပါးစသော ၈-ဌာန၌ ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာ တတ်သောတရား၊
- = (အ-ဆန့်ကျင်ဘက်တရား + ဝိဇ္ဇာ-ဉာဏ်) သိမှုဉာဏ်ပညာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်တရား၊
- = အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၌ ယှဉ်သော မောဟ၊

အဝိဇ္ဇာဖုံးကွယ်ရာ (၈)ဌာန

- (၁) ဒုက္ခသစ္စာ = ဘုံ ၃-ပါး၌ ရှိရှိသမျှ (ဖြစ်ဖြစ်သမျှ) ရုပ်နာမ်တို့သည် ဆင်းရဲခြင်း အမှန်သဘော ဒုက္ခသစ္စာတည်းဟု ထိုဒုက္ခများကို ဒုက္ခဟု မသိမမြင်နိုင်အောင် ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာထားခြင်း၊
- (၂) သမုဒယသစ္စာ = ထိုထိုသော ဆင်းရဲခြင်းတို့ကို ဖြစ်စေခြင်းအကြောင်းမှာ လောဘာ (တဏှာ)ဖြစ်သည်ဟု ဆင်းရဲကြောင်း အမှန်သဘော (သမုဒယသစ္စာ)ကို မသိမမြင်နိုင်အောင် ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာထားခြင်း၊
- (၃) နိရောဓသစ္စာ = ထိုကဲ့သို့ ဆင်းရဲခြင်းသဘောများ ချုပ်ငြိမ်းရာမှာ ဆင်းရဲကြောင်း ကိလေသာ(တဏှာ) ကုန်ခန်းရာ နိဗ္ဗာန်ဖြစ်သည်ဟု ဆင်းရဲငြိမ်းခြင်း အမှန်သဘော (နိရောဓသစ္စာ)ကို မသိမမြင်နိုင်အောင် ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာ ထားခြင်း၊
- (၄) မဂ္ဂသစ္စာ = ဆင်းရဲငြိမ်းကြောင်းတရားတို့မှာ မဂ်စိတ်တို့၌ယှဉ်သော မဂ္ဂင် ၈-ပါး အကျင့်ကောင်းများဖြစ်သည်ဟု ဆင်းရဲငြိမ်းကြောင်း အမှန်တရား(မဂ္ဂသစ္စာ)ကို မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်းကွယ်ကာထားခြင်း၊
- (၅) ပုဗ္ဗန္တ = အတိတ်ဘဝ၌ ဖြစ်ခဲ့သော ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်အစုတို့၌ မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာထားခြင်း၊
- (၆) အပရန္တ = အနာဂတ်ဘဝ၌ ဖြစ်ဦးမည့် ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်အစုတို့၌ မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာထားခြင်း၊
- (၇) ပုဗ္ဗန္တာပရန္တ = ရှေ့နောက်ဘဝတို့၌ဖြစ်သော ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်အစုတို့၌ မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာထားခြင်း၊
- (၈) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် = ရုပ်၊ နာမ်၊ ခန္ဓာ ဟူသမျှတို့သည် တန်ခိုးရှင် ဗြဟ္မာစသည်တို့၏ ဖန်ဆင်းမှုကြောင့် သူ့အလိုလို ဖြစ်ပေါ်လာရသော တရားများ မဟုတ်ဘဲ အကြောင်းအကျိုး ဆက်သွယ်မှုဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နေခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်(ကြောင်းကျိုး ဆက်စပ်သဘောတရားများ)၌ မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာထားခြင်း၊

ဤ ၈-ပါးနှင့် စပ်ဆိုင်ရာများ၌ မသိခြင်းကိုသာ အဝိဇ္ဇာဟု ခေါ်သည်။ အလွန် ဉာဏ်ကြီးသူတို့၏ အရာဖြစ်သောအချက်များကို မသိခြင်းမှာ အဝိဇ္ဇာ မဟုတ်။ မိမိဉာဏ် မထက်မြက်မှုကြောင့်သာ ဖြစ်သည်။

၂ သင်္ခါရ = ယခုဘဝ၌ ကိုယ်မှု၊ နှုတ်မှု၊ စိတ်မှုများနှင့် နောက်ဘဝအတွက် အကျိုးပိပါက်ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ပြုစီမံတတ်သော လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာ။

(၁) ပုညာဘိသင်္ခါရ = ခန္ဓာအစဉ်ကို ကိလေသာ အညစ်ကြေးမှလည်းကောင်း၊ (ကာမကု-၈+ရူပကု-၅၊ ကုစေတနာ-၁၃) မကောင်းသော(ရုပ်နာမ်) အကျိုးတရားများ ရရှိမှုမှလည်းကောင်း သန့်ရှင်း စင်ကြယ်စေ၍ ကုသိုလ်အဖြစ် ပြုစီမံတတ်သောတရား။

(၂) အပုညာဘိသင်္ခါရ = ခန္ဓာအစဉ်ကို ကိလေသာ အညစ်ကြေးများနှင့် (အကုစေတနာ-၁၂) မကောင်းသော(ရုပ်နာမ်) အကျိုးတရားများဖြစ်စေခြင်းဖြင့် ညစ်နွမ်းစေ၍ အကုသိုလ်အဖြစ် ပြုစီမံတတ်သောတရား။

(၃) အာနေဋ္ဌာဘိသင်္ခါရ = ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့မှ အလွန် ဝေးကွာ၍ မလှုပ်မယှက် အလွန် ငြိမ်သက်တည်ကြည်သော ကုသိုလ်အဖြစ် ပြုစီမံတတ်သောတရား။

၃ ဝိညာဏ် = အာရုံကို သိတတ်သောတရား။

(၁) ပဋိသန္ဓေဝိညာဏ် = ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်ပေးသော (ပဋိသန္ဓေစိတ် ၁၉-ပါး) ပဋိသန္ဓေစိတ် (အကျိုးပိပါက်တရားများ)

(၂) ပဝတ္တိဝိညာဏ် = ကု,အကုတရားများ အားလျော်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာ (လောကီပိပါက် ၃၂-ပါး) တတ်သော ပဋိသန္ဓေနောက်ပိုင်းမှသည် စုတိကာလတိုင်အောင် အကျိုးပေးတတ်သည့် လောကီပိပါက်စိတ် (အကျိုးတရားများ)

၄ နာမ်ရုပ် = အာရုံသို့ ညွတ်နေသောသဘော(နာမ်)နှင့် အပူအအေးတို့ကြောင့် ပြောင်းလဲ ဖောက်ပြန်တတ်သောသဘော(ရုပ်)တရားများ။

(၁) ပဋိသန္ဓေနှာမ် = ပဋိသန္ဓေစိတ် ၁၉-ပါးနှင့် ယှဉ်သော စေတသိက် တရား ၃၅-ပါး။

(၂) ပဋိသန္ဓေရုပ် = ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် အတူတွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကု- အကုကံများကြောင့် ဖြစ်ရမည့် ကမ္မဇရုပ်။

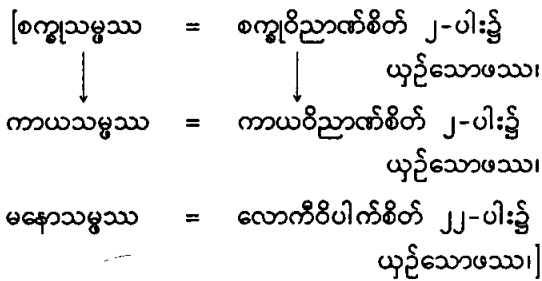
(၃) ပဝတ္တိနှာမ် = ပဝတ္တိ လောကီဝိပါက်ဝိညာဏ်စိတ်များနှင့် ယှဉ်သော စေတသိက် ၃၅-ပါး။

(၄) ပဝတ္တိရုပ် = လောကီဝိပါက် (ပဝတ္တိဝိညာဏ်)စိတ်တို့နှင့် အတူတွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သည့် စိတ္တဇရုပ်။

၉ သဠာယတန = ရှည်လျားစွာသော ဝဋ်ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သော ရုပ်နှာမ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းတရား။
(အတွင်း အာယတန = ဒွါရ ၆-ပါး)

၆ ဖဿ = အတွင်းအာယတန (ဒွါရ) ၆-ပါးတို့၌ အာရုံ ၆-ပါး လာရောက်တိုက်ဆိုင်၍ ဝိညာဏ် ၆-ပါး ဖြစ်ပေါ်လာမှု။ (အာရုံ၌ တွေ့ထိမှု)

- ဥပါဒါန် = အာရုံတို့အပေါ်၌ ပြင်းထန်စွာ စွဲလမ်းမှု၊
- (၁) ကာမုပါဒါန် = ကာမဂုဏ်အာရုံ ၅-ပါးတို့အပေါ်၌ ပြင်းထန်စွာ စွဲလမ်းမှု လောဘစေတသိက်၊
- (၂) ဒိဋ္ဌပါဒါန် = အလှူအကျိုးစသည် မရှိဟု ပြင်းထန်စွာ စွဲလမ်းယူဆမှု ဒိဋ္ဌိ
- (၃) သီလဗ္ဗတုပါဒါန် = နွားခွေးတို့အကျင့်ဖြင့် သံသရာမှ စင်ကြယ်၏ဟု ပြင်းထန်စွာ စွဲလမ်းယူဆမှု ဒိဋ္ဌိ
- (၄) အတ္တဝါဒုပါဒါန် = ငါ, သူတစ်ပါး, ကျား,မ စသည်ရှိ၏ဟု ပြင်းထန်စွာ စွဲလမ်းယူဆမှု ဒိဋ္ဌိ

မေးခွန်း ။ ။ တရားကိုယ်အားဖြင့် လောဘစေတသိက်ချင်း တူညီပါလျက် တဏှာနှင့် ဥပါဒါန် (ကာမုပါဒါန်)ဟု ခွဲခြား ဟောတော်မူရခြင်း အကြောင်း ရှင်းပြပါ။

‘တဏှာ’ နှင့် ‘ဥပါဒါန်(ကာမုပါဒါန်)’ အထူး

တဏှာ	ဥပါဒါန်(ကာမုပါဒါန်)
(၁) အားသေးသော လိုချင်မှု(လောဘ)၊	(၁) အားကြီးသော လိုချင်မှု(လောဘ)၊
(၂) မရသေးခင်က လိုချင်တောင့်တမှု၊	(၂) ရပြီးနောက် စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမှု၊
(၃) တောင့်တမှု - ရှာဖွေမှု ဒုက္ခစု၏ အကြောင်းရင်း၊	(၃) စောင့်ရှောက်ရမှု - ကြောင့်ကြရမှု ဒုက္ခစု၏ အကြောင်းရင်း၊
(၄) ဝေဒနာ၏ အကျိုး၊ ဥပါဒါန်၏ အကြောင်းတရား၊	(၄) တဏှာ၏အကျိုး၊ ဘဝ၏အကြောင်း၊
(၅) မလိုချင်မှု၏ ဆန့်ကျင်ဘက်၊ (မရှိ-တောင့်တ)	(၅) တင်းတိမ်ရောင့်ရဲမှု၏ ဆန့်ကျင်ဘက်၊ (ရှိ-ကြောင့်ကြ)

- ဘဝ = ကြီးပွား ဖြစ်ပေါ်တတ်သောသဘော၊
- ကမ္မဘဝ = ပြုလုပ်အားထုတ်မှု (သင်္ခါရနှင့်တူ)
- = လောကီကု(၁၀) + အကု(၁၂) = ကု အကုစေတနာ ၂၉-ပါး

ဥပပတ္တိဘဝ = ထိုစေတနာတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော လောကီပိယိကံ
စိတ်,စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်၊
(ဇာတိနှင့် သဘောချင်းတူ)

မေးခွန်း ။ ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ကြောင်းကျိုးဆက်တရားတော်တွင် သင်္ခါရနှင့် ကမ္မဘဝ တို့သည် လောကီကုသိုလ်-အကုသိုလ်ချင်း တူညီကြပါသော်လည်း အဘယ်ကြောင့် “သင်္ခါရ-ကမ္မဘဝ” ဟူ၍ နှစ်ဌာန ခွဲခြားဟောရပါ သနည်း။

‘သင်္ခါရ’ နှင့် ‘ကမ္မဘဝ’ (အထူး)

သင်္ခါရ (လောကီကုသိုလ်၊အကုသိုလ်စေတနာ ၂၉-ပါး)	ကမ္မဘဝ (လောကီကုသိုလ်၊အကုသိုလ်စေတနာ ၂၉-ပါး)
(၁) မသိမ္မ အဝိဇ္ဇာ (ကိလေသဝဋ်)ကို အခြေခံ၍ ပြုလုပ်ခဲ့သော အတိတ်လောကီကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ (ကမ္မဝဋ်)။	(၁) လိုချင် စွဲလမ်းမှု တဏှာ၊ ဥပါဒါန် (ကိလေသဝဋ်)ကို အခြေခံ၍ ပြုလုပ် နေသော ပစ္စုပ္ပန် လောကီကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ (ကမ္မဝဋ်)
(၂) ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးတရား (ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ) တည်းဟူသော ဝိပါကဝဋ်ကို ဖြစ်စေသောအတိတ် အကြောင်းတရား (သင်္ခါရ - လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာ) ကမ္မဝဋ် တရား၊	(၂) အနာဂတ်အကျိုးတရား(ဥပပတ္တိဘဝ-ဇာတိ၊ ဇရာ-မရဏ)တည်းဟူသော ဝိပါကဝဋ်ကို ဖြစ်စေသော ပစ္စုပ္ပန် အကြောင်းတရား(ကမ္မဘဝ=လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာ)ကမ္မဝဋ် တရား၊
(၃) ∴ ပစ္စုပ္ပန်(ဘဝ)ကာလတွင် အကျိုးပေးဖို့ရန် အတိတ်(ဘဝ)ကာလ၌ ပြုလုပ်ခဲ့သမျှသော လောကီကု၊ အကုစေတနာ၊	(၃) ∴ အနာဂတ်(ဘဝ)ကာလတွင် အကျိုးပေးဖို့ရန် ယခု ပစ္စုပ္ပန်(ဘဝ)ကာလ၌ ပြုလုပ်နေသော လောကီ ကု၊ အကုစေတနာ၊

ဤသို့အားဖြင့် ‘သင်္ခါရ’ နှင့် ‘ကမ္မဘဝ’ တို့ ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။

မေးခွန်း ။ ။ “ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ” ။ ။ ပါရှိသော အကျိုးဘဝနှင့်
“ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ” ။ ။ ပါရှိသော အကြောင်းဘဝတို့၏ ထူးခြားပုံကို
ဖော်ပြပါ။

ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ	ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ
‘ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ’ ။ ။ ပါဝင်သော အကျိုးဘဝ အရ- စွဲလမ်းမှုဥပါဒါနကြောင့် ဖြစ်သော ကမ္မဘဝနှင့် ဥပပတ္တိဘဝ ၂-မျိုးလုံးကို ယူရ၏။	‘ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ’ ။ ။ ပါဝင်သော အကြောင်းဘဝ အရ- အကျိုးတရား ဇာတိ(ဥပပတ္တိ ဘဝ)ကို ဖြစ်စေသော ကမ္မဘဝ တစ်မျိုးတည်းကို ယူရ၏။
ဤသို့အားဖြင့် အကျိုးနှင့်အကြောင်းဆိုင်ရာ ဘဝချင်း ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။	

၁၁ ဇာတိ = ထိုထိုဘဝတို့၌ လောကီဝိပါကိစိတ်, စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တို့၏ (ဥပပတ္တိဘဝ ခန္ဓာတို့၏) ဖြစ်ခြင်း။
(ဇာတိ = ဥပပတ္တိဘဝ)

၁၂ ဇရာ = ထိုထိုဘဝတို့၌ လောကီဝိပါကိစိတ်, စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တို့၏ (ဥပပတ္တိဘဝ ခန္ဓာတို့၏) အိုမင်းရင့်ရော်ခြင်း။

မရဏ = ထိုထိုဘဝတို့၌ လောကီဝိပါကိစိတ်, စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တို့၏ (ဥပပတ္တိဘဝ ခန္ဓာတို့၏) စုတိပျက်ဆုံးခြင်း။

သောက = ဆွေမျိုးစည်းစိမ် ဂုဏ်သိမ်မွေ့ စသည်တို့ ပျက်စီးမှုကြောင့် ဝမ်းနည်း စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်း။
(ဒေါသမူဒွေးနှင့် ယှဉ် → ဒေါမနဿဝေဒနာ)

ပရိဒေဝ = တစ်စုံတစ်ခု ပျက်စီးမှုကြောင့် တမ်းတင်ကြွေး မြည် တမ်းခြင်း။
(စိတ္တဇေယျဗျူဟာသဒ္ဒရုပ် = စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဖောက်ပြန်သောအသံရပ်)

- ဒုက္ခ = ကိုယ်ဆင်းရဲမှု (ကာယိကဒုက္ခ)
(ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဉ်၌ယှဉ်သော ဝေဒနာ)
- ဒေါမနဿ = စိတ်ဆင်းရဲမှု စိတ်နှလုံး မသာယာမှု (စေတသိကဒုက္ခ)
(ဒေါသမူဒွေးနှင့်ယှဉ် → ဒေါမနဿဝေဒနာ)
- ဥပါယာသ = သောက, ပရိဒေဝတို့ထက် လွန်ကဲလျက် အသံမထွက်
နိုင်အောင် အလွန်ပြင်းထန်ဖွာ ဆင်းရဲပင်ပန်းခြင်း၊
(ဒေါသမူဒွေး၌ယှဉ် → ဒေါသ)

ဤတွင် ဇရာ, မရဏ, သောက, ပရိဒေဝ, ဒုက္ခ, ဒေါမနဿ, ဥပါယာသ တို့သည် “ဇာတိ” တည်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုး တရားများသာ ဖြစ်သည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တစ်ဘဝ တစ်ဘဝ၌ ပထမဆုံး “ဇာတိ” ဟူသော ပဋိသန္ဓေ နေမှုကြောင့်သာ ဇရာ, မရဏ စသည်တို့ ဖြစ်ကြရ သည်။ “ဇာတိ” မရှိလျှင် မည်သည့် ဇရာ, မရဏတို့မှ မဖြစ်နိုင်ချေ။

ထို့ကြောင့် ဇာတိသည် ဇရာ, မရဏ စသည်တို့၏ အကြောင်းတရားဖြစ်သည်။

“ဇာတိ” တည်းဟူသော အကြောင်းတရားတို့၏ အကျိုးတရားဖြစ်သော ဇရာ, မရဏ, သောက, ပရိဒေဝ, ဒုက္ခ, ဒေါမနဿ, ဥပါယာသတို့တွင်လည်း . . .

ဇရာ, မရဏသည်-ဇာတိရှိလျှင် မည်သည့်ဘဝ၌မဆို ဇရာ, မရဏ ဇကန် ရှိမြဲဖြစ်၍ ဇရာ, မရဏသည် ဇာတိ၏ မုချ အကျိုးရင်း ဖြစ်သည်။

သောက, ပရိဒေဝ စသည်တို့ကား. . .

ဗြဟ္မာပြည်၌ မဖြစ်၊ နတ်ပြည်၌ကား တချို့ဖြစ်၏။
လူ့ပြည်၌ ဇာတိဖြစ်ပြီးနောက် မကြာခင် သေဆုံးသူမှာ
သောကစသော တရားများ ဖြစ်ခွင့်မရ။

ထို့ကြောင့် သောကစသည်တို့သည် ဇာတိ၏ မုချအကျိုးရင်း မဟုတ်၊ ဇာတိမကင်းသော အချို့သူတို့၌ ဆက်သွယ်၍ ဖြစ်တတ်သော အကျိုးဆက်တရားများ သာဖြစ်သည်။

‘သောက’၊ ‘ပရိဒေဝ’၊ ‘ဥပါယာသ’အထူး

- ၁။ အိုးတွင်း ဆီကျက်ခြင်းသည် → ဝမ်းနည်းခြင်း သောကနှင့်တူ၊
- ၂။ ကျက်အားကြီး၍ ဆီများဝေလျှံခြင်းသည် → ငိုသံထွက်ခြင်း ပရိဒေဝနှင့်တူ၊
- ၃။ ဝေလျှံပြီးနောက် ကျန်ရစ်ဆီများ
 ကုန်ခန်းသွားအောင် ကျက်ခြင်းသည် → အတွင်းဆွေး ဆွေး၍ လွန်စွာ
 ပူလောင်မှု ဥပါယာသနှင့်တူ၊

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းဝယ် သိဖွယ်များ

❶ ဘဝစက် ၂-ပါး (မူလ ၂-ပါးနှင့် တွဲကြည့်)

- (၁) အဝိဇ္ဇာ မူလက ပုဗ္ဗန္တဘဝစက် = သံသရာဘဝစက်၏ ရှေးရှေးအတိတ် အဖို့၌ ဖြစ်ခဲ့ရသောမူလ (အကြောင်း ရင်း)၊
- (၂) တဏှာ မူလက အပရန္တဘဝစက် = နောက်နောင်အနာဂတ်အဖို့ သံသရာ ၌ ကျင်လည်စေမည့်မူလ (အကြောင်း ရင်း)၊

❷ အင်္ဂါ ၁၂-ပါး = ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပတ်ပုံ၌ မပါလျှင် မပြီး၊ အရေး အကြီးဆုံးဖြစ်သော အစိတ်အပိုင်း။

မေးခွန်း ။ ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် လည်ပတ်ပုံပြယေားတွင် အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ ဇာတိ ပစ္စယာ ဇရာ၊ မရဏ၊ သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်ဖြင့် အကြောင်း အကျိုး ဆက်စပ်၍ ပြခဲ့သော်လည်း ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အင်္ဂါအဖြစ် ရေတွက် သောအခါ ဇရာ၊ မရဏကိုသာထည့်သွင်း ရေတွက်ခဲ့ပြီး အဘယ့်ကြောင့် သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့ကိုမူ မရေတွက်ခဲ့ရပါသနည်း။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် လည်ပတ်ပုံတွင် အင်္ဂါအဖြစ် ရေတွက်ခြင်းသည်- အကြောင်း အကျိုးဆက်စပ် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပတ်ပုံ၌ မပါမဖြစ် အရေးအကြီးဆုံးသော တရား များကိုသာ ရွေးချယ် ကောက်နှုတ်၍ ရေတွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤတွင်ဇာတိ၏ အကျိုး

တရားများဖြစ်သော ဇရာ၊ မရဏ၊ သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့၌ ဇရာ၊ မရဏသည် သတ္တဝါတိုင်းတွင် ဇာတိ ရလာပြီးနောက် မလွဲမသွေ ကြုံတွေ့ရမည့် ဇာတိ၏ မုချ အကျိုးရင်းဖြစ်၍ သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့ကား သတ္တဝါတိုင်း၌ အမြဲကြုံတွေ့ ဖြစ်ကြရသော တရားများ မဟုတ်ချေ။ (ဗြဟ္မာနှင့် အချို့ နတ်၊ လူ စသည်တို့၌မဖြစ်)

ဤသို့ သတ္တဝါတို့၌ အမြဲမဖြစ်လျှင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပတ်ပုံတွင် မပါလျှင် မပြီး အရေးကြီးသော အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများ မဟုတ်နိုင်ဘဲ ဇာတိတည်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်မည်ဆိုလျှင် ဖြစ်ဖွယ်ရှိသော အကျိုးဆက်တရားများသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အင်္ဂါအဖြစ် မပါမဖြစ် အရေးအကြီးဆုံးသော တရား များကို ရေတွက်ပြသောအခါ ဇာတိ၏ အကျိုးတရားအဖြစ် ဇရာ၊ မရဏကိုသာ ထည့်သွင်း ရေတွက်ခဲ့ပြီး သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့ကို မရေတွက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါ သည်။

၃ ကာလ ၃-ပါး (အခွန် ၃-ပါး)

- (၁) အတိတ်ကာလ = အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊
- (၂) ပစ္စုပ္ပန်ကာလ = ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊
- (၃) အနာဂတ်ကာလ = ဇာတိ(ဥပပတ္တိဘဝ)، ဇရာ-မရဏ။

၄ အလွှာ ၄-ပါး

- (၁) အတိတ်အကြောင်းလွှာ = အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊
- (၂) ပစ္စုပ္ပန် အကျိုးလွှာ = ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊
- (၃) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းလွှာ = တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊
- (၄) အနာဂတ်အကျိုးလွှာ = ဇာတိ၊ ဇရာ-မရဏ။

၅ ဝဋ် ၃-ပါး = အကြောင်းပြီး အကျိုး၊ အကျိုးပြီး အကြောင်းဟု ကြောင်းကျိုးမပြတ်ဘဲ ချာချာလည်နေအောင် လည်ပတ်နေသောတရား။

- (၁) ကိလေသဝဋ် = အဝိဇ္ဇာ(ဖုံး)၊ တဏှာ(လိုချင်)၊ ဥပါဒါန်(စွဲလမ်း)
- (၂) ကမ္မဝဋ် = သင်္ခါရ၊ ကမ္မဘဝ(ကု၊အကုများ ထူထောင်ပြုလုပ်)
- (၃) ဝိပါကဝဋ် = ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ (ဥပပတ္တိဘဝ) ဇာတိ၊ ဇရာ-မရဏ (အကျိုးတရားများ ရ)။

ဝိပါကဝဋ်ကို ရည်ရွယ်၍ တစ်စုံတစ်ယောက်၌ ဒုက္ခကြီးစွာ ခံစားနေရလျှင် “ဝဋ်ခံနေရသည်၊ ဝိပါကဝဋ် အားကြီးတယ်” ဟုလည်းကောင်း၊ သူတစ်ပါးကို နာအောင် မလုပ်နဲ့၊ ဝဋ်လိုက်တတ်သည်ဟုလည်းကောင်း ပြောဆိုရိုးပြုကြသည်။

မေးခွန်း ။ ။ ကိလေသဝဋ်၊ ကမ္မဝဋ်၊ ဝိပါကဝဋ် ဝဋ်သုံးပါးလည်ပတ်ပုံကို ရှင်းလင်း ဖော်ပြပေးခဲ့ပါ။

ဝဋ်သုံးပါး လည်ပတ်ပုံ

မသိမှု(အဝိဇ္ဇာ)၊ လိုချင်မှု(တဏှာ)၊ စွဲလမ်းမှု(ဥပါဒါန်) တည်းဟူသော စိတ်အစဉ်ကို ညစ်နွမ်း ပူလောင်စေသည့် ကိလေသဝဋ်တရားကို အရင်းခံ၍ သတ္တဝါအပေါင်းသည် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် စေတနာတည်းဟူသော (သင်္ခါရ)၊ (ကမ္မဘဝ) တည်းဟူသော ကမ္မဝဋ်တရားကို အတိတ်ကာလ၊ ပစ္စုပ္ပန်ကာလများ၌ ပြုလုပ် ထူထောင်မိကြပါသည်။

၎င်းကမ္မဝဋ်တရားများကြောင့် ပစ္စုပ္ပန် အကျိုးဝိပါကခန္ဓာ(ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ)နှင့် အနာဂတ် အကျိုးဝိပါကခန္ဓာ၊ [(ဥပပတ္တိဘဝ) ဇာတိ၊ ဇရာ-မရဏ]တည်းဟူသော ဝိပါကဝဋ်တရားများကို ရရှိကြပါသည်။

၎င်း ဝိပါကဝဋ်တရားများအပေါ် ကိလေသဝဋ်တရားများက ထပ်မံ ဖုံးလွှမ်းကြသဖြင့် ကမ္မဝဋ်များ ထူထောင်ခဲ့ပြန်၍ ဝိပါကဝဋ်များရရှိကာ ဤနည်းအားဖြင့် ကိလေသဝဋ်၊ ကမ္မဝဋ်၊ ဝိပါကဝဋ်တရားများသည် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ် လည်ပတ်နေကြပါသည်။

⑥ အခြင်းအရာ-၂၀ = (အပြား-၂၀)

(၁) အတိတ်အကြောင်း(၅)ပါး = အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊

* အလ္လာ, ဝဋ်အားဖြင့် စဉ်းစားယူပုံ

အတိတ်အကြောင်းလ္လာ = အဝိဇ္ဇာ, သင်္ခါရ၊

(ဝဋ်နှင့် စဉ်းစားသော် = အဝိဇ္ဇာ = ကိလေသဝဋ်၊

တဏှာ, ဥပါဒါန် = ကိလေသဝဋ်၊)

ဤသို့ ကိလေသဝဋ်ချင်း တူနေသဖြင့် အဝိဇ္ဇာ ပါလာလျှင်

တဏှာ, ဥပါဒါန်သည်လည်း ပါလာ၊

တစ်ဖန် သင်္ခါရ = ကမ္မဝဋ်၊

ကမ္မဘဝ = ကမ္မဝဋ်၊

ဤသို့ ကမ္မဝဋ်ချင်း တူနေသဖြင့် သင်္ခါရ ပါလာလျှင် ကမ္မဘဝလည်း ပါလာ။

∴ အတိတ်အကြောင်း ၅-ပါး = အဝိဇ္ဇာ, သင်္ခါရ၊ တဏှာ, ဥပါဒါန်, ကမ္မဘဝ။

* တစ်နွယ်ငင် တစ်စင်ပါနည်းအရ ယူပုံ, ယူနည်း

ဤတွင်- အဝိဇ္ဇာ = ကိလေသဝဋ်

ထို့အတူ- တဏှာ, ဥပါဒါန် = ကိလေသဝဋ်

ဤသို့ ကိလေသဝဋ်ချင်းတူသဖြင့် အဝိဇ္ဇာကို တိုက်ရိုက်ယူလိုက်သဖြင့်

“တစ်နွယ်ငင် တစ်စင်ပါ” ဆိုသလို တဏှာ, ဥပါဒါန်ကိုလည်း ရယူရသည်။

တစ်ဖန်- သင်္ခါရ = ကမ္မဝဋ်

ထို့အတူ- ကမ္မဘဝ = ကမ္မဝဋ်

ဤသို့ ကမ္မဝဋ်ချင်းတူနေသဖြင့် သင်္ခါရကို ယူသော် “တစ်နွယ်ငင် တစ်စင်ပါ” ဆိုသလို ကမ္မဘဝကိုလည်း ရယူရသည်။

မေးခွန်း ။ ။ အဝိဇ္ဇာ မကင်းသေးသော လူတစ်ယောက်သည် ၎င်း၌ တဏှာ လုံးဝ မဖြစ်ပါဟု ဘုရားစူး ကျိန်တွယ်ပြောပါသော်လည်း ဖြစ်နိုင်, မဖြစ်နိုင် သုံးသပ် ဝေဖန်ပါ။

အဝိဇ္ဇာ, တဏှာ, ဥပါဒါန်တို့သည် ကိလေသဝဋ်တစ်ခုတည်းတွင် ပါဝင် သော တရားများ ဖြစ်ကြသဖြင့် အဝိဇ္ဇာ မကင်းသေးသမျှ ကာလပတ်လုံး တဏှာ မဖြစ်ပါဟု ဘုရားစူး ကျိန်သော်လည်း မဖြစ်နိုင်ပါ။

အဝိဇ္ဇာရှိသေးလျှင် အဝိဇ္ဇာနှင့် ကိလေသဝဋ်ချင်းတူသော တဏှာ ဖြစ်ကို ဖြစ်ရပါမည်။ ထိုသို့ အသေးစားတဏှာဖြစ်လျှင် အကြီးစား ဥပါဒါန်လည်း ဖြစ်ရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

(၂) ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး ၅-ပါး = ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊
* ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးလွှာနှင့် တူ။

(၃) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း ၅-ပါး = တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊ အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ။

* အလ္လာ၊ ဝဋ်အားဖြင့် စဉ်းစားယူပုံ

ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းလွှာ = တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊

ဤတွင် တဏှာ၊ ဥပါဒါန် = ကိလေသဝဋ်၊

∴ အဝိဇ္ဇာ = ကိလေသဝဋ်၊

ဤသို့ ကိလေသဝဋ်ချင်း တူနေသဖြင့် တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ပါလာလျှင် အဝိဇ္ဇာလည်း ပါလာ။

တစ်ဖန် ကမ္မဘဝ = ကမ္မဝဋ်၊

∴ သင်္ခါရ = ကမ္မဝဋ်၊

ဤသို့ ကမ္မဝဋ်ချင်း တူနေသဖြင့် ကမ္မဘဝ ပါလာလျှင် သင်္ခါရလည်း ပါလာ။

∴ ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း ၅-ပါး = တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊ အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ။

(၄) အနာဂတ်အကျိုး ၅-ပါး = ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ။

* အလ္လာနှင့် စဉ်းစားသော်-

အနာဂတ်အကျိုးလွှာ = ဇာတိ၊ ဇရာ- မရဏ။

ဤတွင် ဇာတိသည် = (တရားကိုယ်သီးခြား မရှိဘဲ) ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာတို့၏ ဖြစ်ခြင်းအစ (ဥပါဒ်)သာဖြစ်။

ဇရာသည် = (။) ရင့်ရော်အိုမင်းခြင်း (ဋီ)သာဖြစ်။

မရဏသည် = (။) စုတိပျက်ဆုံးခြင်း (ဘင်)သာဖြစ်။

∴ ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာတို့သည်-
အနာဂတ်၏ အကျိုးတရား ၅-ပါးပင် ဖြစ်သည်။

❶ အစပ် ၃-ပါး = (ဟေတု-အကြောင်း + ဖလ-အကျိုး)
(အလွှာ ၄-ပါးနှင့်ဆက်၍ အစပ် ၃-ပါးကိုယူ)

(၁) ဟေတုဖလ အစပ် = အတိတ်အကြောင်း သင်္ခါရ နှင့်
ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး ဝိညာဏ်။

(၂) ဖလဟေတု အစပ် = ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး ဝေဒနာ နှင့်
ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း တဏှာ။

(၃) ဟေတုဖလ အစပ် = ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း ကမ္မဘဝ နှင့်
အနာဂတ်အကျိုး ဇာတိ။

❷ မူလ ၂-ပါး = ဝဋ်မြစ်၏ အမြစ်အရင်းအစ

(၁) အတိတ်ဘဝအကြောင်းမှစ၍ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝအကျိုး ဖြစ်သည့်တိုင်အောင်
ဖြစ်သော ရှေ့ပိုင်း (ပုဗ္ဗန္တ)ဘဝစက်၏ အရင်းမူလ (ဝဋ်မြစ်) = အဝိဇ္ဇာ။

(၂) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းမှစ၍ အနာဂတ်အကျိုးတိုင်အောင်ဖြစ်သော နောက်ပိုင်း
(အပရန္တ)ဘဝစက်၏ အရင်းမူလ (ဝဋ်မြစ်) = တဏှာ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ်၏ အဓိပ္ပါယ်

အစ ရှာမရနိုင်လောက်အောင် ကြောင်းကျိုးမပြတ် တရစပ် လည်ပတ်၍ ဒုက္ခစုသက်သက် ဖြစ်ပျက်နေသော လောကီရုပ်နာမ် ဝဋ်တရားကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် လည်ပုံ

သတ္တဝါများသည် လူ၊ နတ်၊ ဗြဟ္မာစသော ဘဝအမျိုးမျိုး၊ ရုပ်၊ နာမ်၊ ခန္ဓာ အမျိုးမျိုးဖြင့် ပုံစံအမျိုးမျိုး ကျင်လည်နေခြင်းမှာ- ဗြဟ္မာ၊ ဗိဿနိး အစရှိသော တန်ခိုးရှင်တို့၏ ဖန်ဆင်းမှုကြောင့်မဟုတ်ဘဲ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲ၌ လည်ပတ်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာ ဝဋ်မြစ် (မူလ) ၂-ပါးကြောင့်ပင် ဖြစ်လေသည်။ ဤဝဋ်မြစ် ၂-ပါးကို အခြေခံ၍ ကျန်တရားစု များဖြစ်သော သင်္ခါရ၊ ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်စသည့် တရားများသည်လည်း ဆက်စပ်၍ ကြောင်းကျိုးမပြတ် လည်ပတ်ကြရလေသည်။

ဇရာ-မရဏဖြစ်၍ သောက-ပရိဒေဝ စသော တရားတို့ဖြင့် အဖန်ဖန် အထပ် ထပ် နှိပ်စက်ခံနေရသော သတ္တဝါတို့၏သန္တာန်၌ အာသဝေါတရားများ ဖြစ်ပွားလာ ခြင်းကြောင့် အဝိဇ္ဇာ တစ်ဖန်ဖြစ်ပြန်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာဖြစ်လျှင် သင်္ခါရ စသည်တို့ သည်လည်း အကြောင်းအကျိုး ဆက်ကာ ဆက်ကာ ဖြစ်ပြန်ပါသည်။ ဤသို့အားဖြင့် အကြောင်း-အကျိုးတရားများ ဆက်စပ်လျက် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ် သံသရာ လည်နေပေတော့သည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သံသရာစက်ရတတ် ပျက်ကိန်း

သစ်ပင်၌ ရေသောက်မြစ်ပြတ်လျှင် တစ်ပင်လုံး ပျက်စီးတော့သကဲ့သို့ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာတည်းဟူသော ရေသောက်မြစ် ၂-ခုကို အရဟတ္တမဂ်တည်းဟူသော ဓား သံလျက်ဖြင့် ဖျက်ဆီးလိုက်သောအခါ သင်္ခါရတရားများသည် အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်း၍ အဖန်ဖန် လည်ပတ်နေရသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်ကြီး ပျက်လေသည်။

သောက ပရိဒေဝ စသည် ဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌ ရရှိထားသော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့သည် အိုမှု-ဇရာ၊ သေမှု- မရဏတရား စသည်ဖြင့် ချမ်းသာမဖက် ဆင်းရဲစုသက်သက်မျှသာ ဖြစ်သည် ဟူသော အမှန်သဘောကို မသိမမြင်အောင် ကွယ်ကာ ဖုံးလွှမ်းထားသည့် (မောဟ= အဝိဇ္ဇာတရားများသည် ကြာမြင့်စွာ စိမ်ထုံထားသည့် စိမ်ရည်ပမာ အဖန်ဖန် အထပ် ထပ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့်) အဝိဇ္ဇာသဝအပေါ် အခြေခံပြီး လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်တို့ကို ခုံမင်အားကြီး အလိုဆိုး ဖိစီးသော ကာမာသဝ၊ ဘဝါသဝ၊ ဒိဋ္ဌာသဝ စသော အာသဝေါတရားများ ဖြစ်ပွားလာရသည်။

၎င်းအာသဝေါတရား ၄-ပါးကြောင့် လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်တရားတို့နှင့် ခွဲခွါ-ကွဲကွာ ဆုံးရှုံး ပျက်စီးရသောအခါ သောက-ပရိဒေဝ-ဒုက္ခ-ဒေါမနဿ-ဥပါယာသတရားများ ဖြစ်ပွားပြန်လေသည်။

သို့ဖြစ်သောကြောင့် သောက-ပရိဒေဝ စသည်တို့၏ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်းနီး (နီးသောအကြောင်း)မှာ အာသဝေါတရား ၄-ပါးပင် ဖြစ်ပါသည်။

အဝိဇ္ဇာ၏ အကြောင်းရင်း

မေးခွန်း။ အဝိဇ္ဇာကြောင့် သင်္ခါရဖြစ်၊ ဇာတိကြောင့် ဇရာ၊ မရဏ၊ သောက စသည်တို့ ဖြစ်လျှင် အဝိဇ္ဇာကား အဘယ်ကြောင့် ဖြစ်သနည်း။

ဤတွင် ဇာတိကြောင့် သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့ ဖြစ်သည်ဆိုရာ၌ သောကစသည်တို့သည် ဇာတိ၏အကျိုးဆက်တရားများသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် “ဇာတိ”သည် သောကစသည်တို့ ဖြစ်ရခြင်း၏ အရင်းခံအကြောင်းဝေးသာ ဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ သောကစသည်တို့ ဖြစ်ရခြင်း၏ အနီးဆုံးသော အကြောင်းတရားမှာ “အာသဝေါတရား ၄-ပါး”သာ ဖြစ်ပါသည်။ သတ္တဝါများသည် အာသဝေါတရား ၄-ပါး (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟ) ရှိနေခြင်းကြောင့်သာ သောကစသည်တို့ ဖြစ်နေရခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤကဲ့သို့ စိုးရိမ်ပူဆွေးရခြင်း(သောက)စသည်တို့ ဖြစ်ရခြင်းတွင် ဆင်းရဲ ဒုက္ခရောက်ရခြင်း၏ အမှန်သဘော စသောအချက်တို့ကို ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာထားမှု အဝိဇ္ဇာသဝ (အဝိဇ္ဇာ၊ အာသဝ=မောဟ)သည် အဓိကအကြောင်းဖြစ်ပြီး ၎င်းကို အကြောင်းပြု၍ သောကစသည်တို့နှင့်အတူ နောက်နောက်အဝိဇ္ဇာများ ထပ်ဖြစ်ရခြင်းကြောင့် သောကစသည်တို့၏အကြောင်းမှာ အာသဝေါတရားများ ဖြစ်ရသကဲ့သို့ “အရင်းစစ်လျှင် အမြစ်မြေက”ဆိုသလို အဝိဇ္ဇာ၏အကြောင်းမှာ အာသဝေါတရား ၄-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ပဋ္ဌာန်းနည်း

- ပဋ္ဌာန်း (ပ+ဋ္ဌာန) = (၁) အမျိုးမျိုးသော အကြောင်းတရား၊
 (၂) ။ အကြောင်းအကျိုးသဘောတို့ကို ပြခြင်းသဘော၊
- ပဋ္ဌာန်းနည်း = အကြောင်းအကျိုးတို့၏ ဆက်သွယ်ပုံကို ပစ္စယသတ္တိတို့ ဖြင့် ပြဆိုသောနည်း၊
- ပဋ္ဌာန်းကျမ်း = နည်းမျိုးစုံတို့ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် ကြည်ညိုဖွယ်ရာပြသော ကျမ်း၊
- ၁။ ဟေတုပစ္စည်း = အမြစ်သဖွယ် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊ (ဟိတ် ၆-ပါး) (နာမ်) ဥပမာ- ရေသောက်မြစ်၊
- ၂။ အာရမ္မဏပစ္စည်း = အာရုံသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊ (ပညတ်-နာမ်ရပ်) (အာရုံ ၆-ပါး) ဥပမာ- တောင်ဝှေး၊ ကြိုးတန်း၊
- ၃။ အဓိပတိပစ္စည်း = အကြီးအမှူးဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊ (နာမ်ရပ်) (အဓိပတိ ၄-ပါး) ဥပမာ- စကြာဝတေးမင်း၊
- ၄။ အနန္တရပစ္စည်း = အခြားမဲ့ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊ (နာမ်) ဥပမာ- စကြာမင်း နတ်ရွာစံ- သားကြီး နန်းရ၊
- ၅။ သမနန္တရပစ္စည်း = ကောင်းစွာ အခြားမဲ့ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊ (နာမ်) ဥပမာ- စကြာမင်း ရဟန်းပြု- သားကြီး နန်းရ၊
- ၆။ သဟဇာတပစ္စည်း = အတူတကွဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊ (နာမ်ရပ်) = ဥပမာ- ဆီမီးသည် မိမိနှင့်တကွဖြစ်သော အလင်းဓာတ် အား အတူတကွဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြု၊

၇။ အညမညပစ္စည်း = အချင်းချင်းဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်) ဥပမာ- သစ်သား ၃-ချောင်းထောင်ထား မလဲအောင်
 အချင်းချင်း ကျေးဇူးပြု။

‘သဟဇာတ’ နှင့် ‘အညမည’ အထူး

အတူတကွဖြစ်၍သာ ကျေးဇူးပြု = သဟဇာတ။

အတူတကွလည်းဖြစ်။ = အညမည။

အချင်းချင်း အပြန်အလှန်လည်းဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြု

၈။ နိဿယပစ္စည်း = မှီရာဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်ရုပ်) ဥပမာ- မြေကြီးသည် သစ်ပင်တို့၏ မှီရာအဖြစ်ဖြင့်
 ကျေးဇူးပြု။

၉။ ဥပနိဿယပစ္စည်း = အားကြီးသော မှီရာအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော
 (ပညတ်-နာမ်ရုပ်) တရား၊
 ဥပမာ- မိုး → သတ္တဝါ + သစ်ပင်

၁၀။ ပုရေဇာတပစ္စည်း = ရှေး၌ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်+ရုပ်) = ဥပမာ- ကမ္ဘာဦးက ပေါ်ထွက်နေပြီး နေ့လ → နောက်
 ဖြစ်လာသော သတ္တဝါတို့အား ကျေးဇူးပြု။

၁၁။ ပစ္စာဇာတပစ္စည်း = နောက်မှဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်) ဥပမာ- ရှေးကပေါက်နှင့် ကြီးထွားနေသော သစ်ပင်အား
 နောက်မှ ရွာချမှီးရေသည် စည်ပင်ရန် ကျေးဇူးပြု။

၁၂။ အာသေဝနပစ္စည်း = အဖန်တလဲလဲ မှီဝဲထုံအပ်သည်ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်
 (နာမ်) သောတရား၊
 (ဥပမာ- ၁။ နံ့သာ = ရှေးရှေး၌ ထုံအပ်သော နံ့သာသည်
 နောက်နောက်၌ ထုံအပ်သောနံ့သာ
 အား အဆင်းအနံ့ကို အလွန် ပွား
 စေခြင်းငှာ ကျေးဇူးပြု။

၂။ ကျမ်းဂန် = ရှေးရှေး၌ သင်အံသော ကျမ်းဂန်

သည် နောက်နောက်၌ သင်အံသော
ကျမ်းဂန်အား သင်ကြား လေ့ကျက်
ဆောင်ရွက်လွယ်စေခြင်းငှာ ကျေးဇူးပြု။

၁၃။ ကမ္မပစ္စည်း (နာမ်) = ပြုလုပ်အားထုတ်ခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်
သောတရား၊
ဥပမာ- ကောင်းစွာ ပြုပြင်ထားအပ်သော မျိုးစေ့သည်
သစ်ပင်အညွန့်ကို ဖြစ်စေခြင်းငှာ ကျေးဇူးပြု။

၁၄။ ဝိပါကပစ္စည်း (နာမ်) = အကျိုးပေးခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော
တရား၊
ဥပမာ- ရင့်မှည့်ပြီး သစ်သီး။

၁၅။ အာဟာရပစ္စည်း (နာမ်ရုပ်) = ဆောင်ခြင်း ထောက်ပံ့ခိုင်ခံ့စေခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူး
ပြုတတ်သောတရား၊
ဥပမာ- ထောက်တိုင်။

၁၆။ ဣန္ဒြိယပစ္စည်း (နာမ်ရုပ်) = အစိုးရခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
ဥပမာ- စစ်သူကြီး။

၁၇။ ဈာနပစ္စည်း (နာမ်) = ကပ်၍ရှုတတ်သည်ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
ဥပမာ- မုဆိုး။

၁၈။ မဂ္ဂပစ္စည်း (နာမ်) = ဒုဂ္ဂတိ၊ သုဂတိဘုံ၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆိုက်ရောက်တတ်သော
လမ်းခရီးအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
ဥပမာ- လော၊ သဘော။

၁၉။ သမ္ပယုတ္တပစ္စည်း (နာမ်) = အချင်းချင်း နီးနှောသည်ဖြစ်၍ မကွေမကွာ ယှဉ်သည်
ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
ဥပမာ- နှမ်းဆီ၊ သကာ၊ ပျားရည်၊ ထောပတ်=စတုမဂ္ဂ

၂၀။ ဝိပွယုတ္တပစ္စည်း (နာမ်ရုပ်) = အချင်းချင်း မနီးမနှောသည်အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်
သောတရား၊
ဥပမာ- ချိုးချဉ်းငန်၊ ဖန်၊ စပ်၊ ခါး = အရသာ ၆-ပါး

၂၁။ အတ္ထိပစ္စည်း = ထင်ရှားရှိနေဆဲသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
(နာမ်ရုပ်) ဥပမာ- ဟိမဝန္တာတော၊

၂၂။ နုတ္ထိပစ္စည်း = ထင်ရှား မရှိသောသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော
(နာမ်) တရား၊
ဥပမာ- ဆီမီးငြိမ်းခြင်းသည် အမှောင်ဖြစ်ရန် ကျေးဇူးပြု၊

၂၃။ ဝိဂတပစ္စည်း = မိမိကင်းချုပ်မှုဖြင့် နောက်နောက်တရား ဖြစ်ပေါ်ရန်
(နာမ်) ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
ဥပမာ- နေဝင်ခြင်း → လထွက်ရန်

၂၄။ အဝိဂတပစ္စည်း = မိမိမကင်းချုပ်ဘဲ ပစ္စုန်ပွန်ရှိဆဲ အနေအားဖြင့် ကျေးဇူး
(နာမ်ရုပ်) ပြုတတ်သောတရား၊
ဥပမာ- သမုဒ္ဒရာ → ငါးလိပ်

ခြောက်ရာသီ ဝေဖန်ခဏ်း

(အကြောင်း)	(အကျိုး)	(အကြောင်းသတ္တိ)
ပစ္စည်း	ပစ္စယုပ္ပန်	ပစ္စယသတ္တိ
၁။ နာမ် သည်	နာမ် အား	(နံ၊ နံ၊ သေ၊ သံ၊ နတ်၊ ဝိဂ) (၆)
၂။ နာမ် ။	နာမ်ရုပ် ။	(ဟေ၊ ကံ၊ ဝိ၊ ဈာ၊ မဂ်) (၅)
၃။ နာမ် ။	ရုပ် ။	(ပစ် = နောက်မှ) (၁)
၄။ ရုပ် ။	နာမ် ။	(ပု = ရှေ့မှ) (၁)
၅။ ပညတ် ။	နာမ် ။	(အာ ၊ ဥ) (၂)
နာမ် ။		
ရုပ် ။		
၆။ နာမ်ရုပ်သည်	နာမ်ရုပ်အား	(မိ၊ သ၊ ည၊ နိ၊ ဟ၊ က္ကံ၊ ဝိ၊ အတ်၊ အဝိ) (၉)

၁။ အဓိပတိပစ္စည်း(၂)မျိုး - အကြီးအမှူးဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

(၁) အာရုံအဖြစ် စိုးမိုးခြင်း = အာရမ္မဏာဓိပတိ
(အလေးအမြတ်ပြုအပ်သော အာရုံ ၆-ပါး)။

(၂) ဖြစ်ဖက်တရားတို့အပေါ် စိုးမိုးခြင်း (အဓိပတိ ၄-ပါး) = သဟဇာတာဓိပတိ

၂။ သဟဇာတပစ္စည်း(၅)မျိုး - အတူတကွသာဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား။

* (၁) စိတ်-စေတသိက်တရားတို့သည် အချင်းချင်း = သဟဇာတ၊

(၂) စိတ်-စေတသိက် နှင့် စိတ္တဇရုပ်တို့သည် = သဟဇာတ၊

* (၃) မဟာဘုတ်ရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း = သဟဇာတ၊

(၄) မဟာဘုတ် နှင့် ဥပါဒါရုပ်တို့သည် = သဟဇာတ၊

* (၅) ပဋိသန္ဓေခဏ၌-
ဟဒယဝတ္ထုနှင့် ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတို့သည် အချင်းချင်း = သဟဇာတ၊

၃။ အညမညပစ္စည်း (၃)မျိုး - အတူတကွလည်း ဖြစ်၊ အပြန်အလှန်လည်း ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

(၁) စိတ်-စေတသိက်တရားတို့သည် အချင်းချင်း = အညမည၊

(၂) မဟာဘုတ်ရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း = အညမည၊

(၃) ပဋိသန္ဓေခဏ၌-
ဟဒယဝတ္ထုနှင့် ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတို့သည် အချင်းချင်း = အညမည၊

၄။ နိဿယပစ္စည်း (၅)မျိုး - မှီရာဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

(၁) စိတ်-စေတသိက်တရားတို့သည် အချင်းချင်း = နိဿယ၊

(၂) စိတ်-စေတသိက် နှင့် စိတ္တဇရုပ်တို့သည် = နိဿယ၊

(၃) မဟာဘုတ်ရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း = နိဿယ၊

(၄) မဟာဘုတ် နှင့် ဥပါဒါရုပ်တို့သည် = နိဿယ၊

* (၅) ဝတ္ထုရုပ်ခြောက်ပါးနှင့် ဝိညာဏဓာတ်ခုနစ်ပါးတို့သည် = နိဿယ၊

၅။ ဥပနိဿယပစ္စည်း(၃)မျိုး- အားကြီးသောမှီရာဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား။

(၁) အာရုံအဖြစ် အားကြီးသော မှီရာ၊(အာရုံ ၆-ပါး)- အာရမ္မဏူပနိဿယ။

(၂) အခြားမဲ့ဆက်တိုက်ဖြစ်၍ အားကြီးသော မှီရာ - အနန္တဂ္ဂပနိဿယ၊
(စိတ်+စေတသိက်)

(၃) ပင်ကိုယ်ပကတိသဘောအားဖြင့် - ပကတူပနိဿယ၊
အားကြီးသော မှီရာ

ပကတူပနိဿယ

ပစ္စည်း	ပစ္စယုပ္ပန်	ပစ္စယသတ္တိ
၁။ (၁) ရာဂစသော အကုသိုလ်များ၊ (၂) သဒ္ဓါစသော ကုသိုလ်များ၊ (၃) ကာယိကသုခ- ကာယိကဒုက္ခ၊ (၄) ပုဂ္ဂိုလ်၊ ဘောဇဉ်၊ ကျောင်း အိပ်ရာနေရာ၊ ဥတုတို့သည်..	* အဇ္ဈတ္တ - ဗဟိဒ္ဓ သန္တာန်တို့၌ * ကုသိုလ်-အကုသိုလ် တရားတို့အား	ပကတူပနိဿယ ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။
၂။ အားကြီးသော ဗလဝ ဖြစ်သောကံသည် ..	ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတို့အား	။

- ၁။ (၁) ရာဂအစရှိသော အကုသိုလ်တရားများ၊
- (၂) သဒ္ဓါအစရှိသော ကုသိုလ်တရားများ၊
- (၃) ကာယိကသုခ-ကာယိကဒုက္ခ၊
- (၄) ပုဂ္ဂိုလ်၊ ဘောဇဉ်၊ ဥတု၊ နေရာ စသော တရားများသည်
(အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓ) သန္တာန်တို့၌ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်တရားတို့အား လည်းကောင်း။

၂။ ဗလဝဖြစ်သော (အားကြီးသော) ကုသိုလ်ကံ-အကုသိုလ်ကံ အကြောင်း တရားတို့သည် ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ အကျိုးတရားတို့အားလည်းကောင်း ပကတူပနိဿယ သတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။

၆။ အာဟာရပစ္စည်း (၂)မျိုး - ဆောင်ခြင်း၊ ထောက်ပံ့ ခိုင်ခံ့စေခြင်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား။

(၁) ကဗဠိကာရာဟာရသည် = ရုပ်အာဟာရ (ဤရူပကာယကို ထောက်ပံ့သည်။)

(၂) ဖဿ-စေတနာ-ဝိညာဏ်တို့သည် = နာမ်အာဟာရ (တကွဖြစ်သော နာမ်ရုပ်တို့အား ထောက်ပံ့သည်။)

၇။ ဣန္ဒြိယပစ္စည်း (၃)မျိုး - အစိုးရခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား။

(၁) ပသာဒရုပ် ၅-ပါးတို့သည် ဝိညာဏ် ၅-ပါးတို့အား = ပုရေဇာတိန္ဒြိယ။

(၂) ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေသည် ကမ္မဇရုပ်တို့အား = ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယ။

(၃) နာမ်ဣန္ဒြေတို့သည် ဖြစ်ဖက်ရုပ်နာမ်တို့အား = သဟဇာတိန္ဒြိယ။

၈။ ဝိပွယုတ္တပစ္စည်း (၃)မျိုး - အချင်းချင်း မနီးနှောသည်အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား။

(၁) ပဋိသန္ဓေခဏ၌ ဟဒယဝတ္ထုနှင့် ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတို့သည်လည်းကောင်း၊ စိတ်- စေတသိက်တို့နှင့် စိတ္တဇရုပ်တို့သည်လည်းကောင်း = သဟဇာတဝိပွယုတ္တ။

(၂) နောက်နောက်ဖြစ်သော စိတ်-စေတသိက်တရားတို့နှင့် ရှေးရှေးဖြစ်သော ရူပကာယသည် = ပစ္ဆာဇာတဝိပွယုတ္တ။

(၃) ဝတ္ထုရုပ်ခြောက်ပါးတို့နှင့် ဝိညာဏဓာတ် ခုနစ်ပါးတို့သည် = ပုရေဇာတဝိပွယုတ္တ။

၉။ အတ္ထိပစ္စည်း (၅)မျိုး - ထင်ရှားရှိ၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား။
 အဝိဂတ(၅)မျိုး - မကင်းကွာသောအားဖြင့် ။ တရား။

- (၁) အတူတကွဖြစ်၍ ထင်ရှားရှိနေသော သဟဇာတသည် = သဟဇာတတ္ထိ၊
- (၂) ရှေးကဖြစ်ခဲ့ပြီးသော ထင်ရှားရှိနေသော ပုရေဇာတသည် = ပုရေဇာတတ္ထိ၊
- (၃) နောက်မှဖြစ်ပေါ်ပြီး ထင်ရှားရှိနေသော ပစ္စာဇာတသည် = ပစ္စာဇာတတ္ထိ၊
- (၄) ထောက်ပံ့ခြင်းဖြင့် ထင်ရှားရှိနေသော အာဟာရသည် = အာဟာရတ္ထိ၊
- (၅) အစိုးရခြင်းဖြင့် ထင်ရှားရှိနေသော ဣန္ဒြိယသည် = ဣန္ဒြိယတ္ထိ၊

● သဟဇာတရုပ် = (နာမ်နှင့် တကွဖြစ်သောရုပ်)

သဟဇာတရုပ်ဟူသည်-

- (၁) ပဝတ္တိအခါ - စိတ်တို့နှင့် အတူတကွဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်၊
- (၂) ပဋိသန္ဓေအခါ- ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် အတူတကွဖြစ်သော ကမ္မဇရုပ်ကို ဆိုလိုသည်။

စာလေ့လေ့

စိတ်, စေ, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်ကို တေကာလိက စသည်
 ရွေးချယ်ပုံ

- (၁) တေကာလိက = ကာလ ၃-ပါး၌ ဖြစ်ကုန်သော တရား၊
- (၂) ကာလဝိမုတ္တ = ကာလ ၃-ပါးမှ လွတ်ကုန်သော တရား၊
- (၃) သင်္ခတ = ကံစသော အဝိဇ္ဇာ, တဏှာစသော အကြောင်းတရား တို့ဖြင့် ပြုစီမံ အပ်သောတရား၊
- (၄) အသင်္ခတ = အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် ပြုစီမံခြင်း မရှိသောတရား၊
- (၅) အဇ္ဈတ္တ = မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်ကြသောတရား၊
- (၆) ဗဟိဒ္ဓ = သူတစ်ပါးသန္တာန်၌ ဖြစ်ကြသောတရား၊
- (၇) ရုပ် = ရုပ် ၂၈-ပါး၊ (ရူပက္ခန္ဓာ)
- နာမ် = စိတ် ၊ စေတသိက် (နာမ်ခန္ဓာ ၄-ပါး) ၊ နိဗ္ဗာန်
- ပညတ် = ပညတ် (အတ္တပညတ်၊ သဒ္ဓပညတ်)

၃။ ပညတ်

ပညတ် (ပညတ္တိ) = အမျိုးမျိုးသော အစားစား များပြားသော နာမည်တပ် သိစေအပ်သော တရား။

ပညတ် ၂-မျိုး

၁။ အတ္တပညတ် = သူတစ်ပါး နားလည်အောင် အမည်အမျိုးမျိုးတပ်ကာ ခေါ်ဝေါ်အပ်, သိစေအပ်သောအနက်-ဒြပ်ဝတ္ထုမျိုး၊
(အနက် = အဓိပ္ပာယ်အမျိုးမျိုး၊
စိတ်၌ ထင်လာသမျှ အကောင်အထည်ဝတ္ထု)

၂။ သဒ္ဒပညတ် (နာမပညတ်) = အတ္တပညတ်ဖြစ်သော အနက်ဒြပ်ဝတ္ထုမျိုးကို သိစေတတ် သော ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သညာ၊ (စကားသံ)
= သဒ္ဒါအမျိုးမျိုး, ဘာသာအမျိုးမျိုး, အမည်အမျိုးမျိုး, အသံအမျိုးမျိုး။

၉။ အတ္တပညတ်

အတ္တ ၂-ပါး

(၁) သဘာဝတ္ထ(ပရမတ္ထ) = စိတ်ဉာဏ်နှင့် ကြည့်ရှုရာဝယ် ကွယ်ပျောက် ဖောက်ပြန်၍ မသွားဘဲ မဖောက်မပြန် မြဲမြံ မှန်ကန်၍ တရားကိုယ် ထင်ရှားရှိသော အနက်သဘော။

(၂) အသဘာဝတ္ထ(ဝေါဟာရတ္ထ) = သဘောတရားကိုယ် ထင်ရှားမရှိ၊ ပရမတ် တရားကို စွဲခါ စိတ်ထဲ, သညာထဲ၌ အရိပ် အရောင်သဖွယ် ထင်လာသမျှကို အမှတ် ပြုခါ ခေါ်ဆို ပညတ်ကြသောအနက် သဘော။

အတ္ထပညတ်အမျိုးမျိုး

■ (သဘာဝတ္ထ = ပရမတ္ထ)

(၁) တဇ္ဇာပညတ် = သဘောအားလျော်စွာဖြစ်သော ပရမတ္ထကြိယာစု၊ ပရမတ္ထ သဘောစုတို့၏ တရားကိုယ် ထင်ရှားရှိသော အနက် သဘောကို သိစေအပ်သော မာခြင်း၊ ပျော့ခြင်း၊ ခံစားခြင်း စသော ပညတ်။

■ (အသဘာဝတ္ထ=ဝေါဟာရတ္ထ)

(၂) ဥပါဒါပညတ် = ပရမတ္ထဓမ္မကို စွဲ၍ ထင်မြင်အပ်သော (သို့) ခန္ဓာ ၅-ပါး အပေါင်းကို အစွဲပြု၍ သိအပ်သော ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်စသော ပညတ်။ (သတ္တပညတ်၊ ဇာတိပညတ်)

(၃) သမူဟပညတ် = မဟာဘုတ် ၄-ပါးတို့ ပေါင်းစုတည်နေမှုကို တစ်ခုတည်း ပြုကာ ထင်မြင်အစွဲပြု၍ သိအပ်သော မြေကြီး၊ မြင်းမိုရ်၊ စကြဝဠာ၊ အိမ်၊ ရထား၊ လှည်း၊ အိုးစသော ပညတ်။

(၄) သဏ္ဍာန်ပညတ် = တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကြ၊ တည်ကြသော အစိတ်စိတ်တို့ကို ဝိုင်းဝန်း၊ ရှည်တို၊ လုံးပြား၊ ကြီးငယ် စသည်ဖြင့် ပုံပန်း သဏ္ဍာန် ဟန်ပန်အမျိုးမျိုး ထင်မြင်အစွဲပြု၍ သိအပ်သော ပညတ်။

(၅) သန္တတိပညတ် = ရှေ့နောက်စဉ်ဆက်ဖြစ်ကြသော တရားအစိတ်တို့ကို တစ်ခု တည်းပြုကာ ဤဝတ္ထုဟုပင် ထင်မြင်အစွဲပြု၍ သိအပ် သော မြစ်ရေလျှင်၊ ဆီမီးလျှံ စသောပညတ်။

(၆) ကာလပညတ် = နေ့၊ လ၊ နက္ခတ်တို့ သွားလာမှုကို စွဲ၍သိအပ်သော ခဏငယ်မှစ၍ နေ့၊ ရက်၊ ပက္ခ၊ လ၊ နှစ်၊ ကပ်ကမ္ဘာ စသောပညတ်။

(၇) ဒိသာပညတ် = နေ့၊ လ၊ နက္ခတ်တို့ ထွက်ဝင်ရာကို စွဲ၍ သိအပ်သော အရှေ့၊ အနောက်၊ တောင်၊ မြောက်၊ အရပ်ရှစ်မျက်နှာ စသော ပညတ်။

- (၈) အဒ္ဓါပညတ် = ဆန်, နှမ်း, မယော, လက်သစ်, တောင်, တာ, ယူဇနာ စသော အတိုင်းအရှည်, ခရီးအစဉ်တို့ကို စွဲ၍ သိအပ်သောပညတ်၊
- (၉) အာကာသပညတ် = မဟာဘုတ် ရုပ်ကလာပ်တို့ ထင်ရှားစွာ ထိစပ် ဆက်သွယ်မှု မရှိကြသော အခြင်းအရာကို စွဲ၍ သိအပ်သော အပေါက်, ဟင်းလင်း, တွင်း, လိုဏ်, ဂူ စသောပညတ်၊
- (၁၀) ဒေသပညတ် = ကုန်း, ကြည်း, တော, တောင်, မြို့, ရွာ စသော ဒေသ ဌာနတို့ကို စွဲ၍ သိအပ်သောပညတ်၊
- (၁၁) ကသိုဏ်ပညတ် = ပထဝီကသိုဏ်းစသော ထိုထိုမဟာဘုတ်အာရုံတို့ကို စွဲ၍ (နိမိတ္တပညတ်) သိအပ်သောပညတ်၊
- (၁၂) ဥပနိဓာပညတ် = အငယ်စသည်ကိုထောက်၍ အကြီးစသည်, တစ်ခုစသည်ကို ထောက်၍ နှစ်ခုစသည်ဖြင့် ရှေးရှေးကို ထောက်၍ သိအပ်ခေါ်ဆိုသောပညတ်၊

၂ သဒ္ဒပညတ် (နာမပညတ်) ၆-ပါး

- (၁) ဝိဇ္ဇမာနပညတ် = ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော အနက် ခြပ်ဝတ္ထု (အတ္ထပညတ်)တို့ကို ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သည်။
(ဥပမာ- ပထဝီ၊ ဝေဒနာ)
- (၂) အဝိဇ္ဇမာနပညတ် = ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသောအနက် ခြပ် ဝတ္ထု(အတ္ထပညတ်)တို့ကို ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သည်။
(ဥပမာ- မိုး, တော, တောင်)
- (၃) ဝိဇ္ဇမာနေန-အဝိဇ္ဇမာနပညတ်= ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော အနက် ခြပ်ဝတ္ထုနှင့် ထင်ရှားမရှိသော အနက်ခြပ် ဝတ္ထုတို့ကို ယှဉ်တွဲ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သည်။
(ဥပမာ- တဏှာက္ခန္ဓယက်)

- (၄) အဝိဇ္ဇာမာနေန-ဝိဇ္ဇာမာနပညတ် = မရှိ နှင့် ရှိကို ယှဉ်တွဲ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သည်။
(ဥပမာ- မိန်းမအသံ)
- (၅) ဝိဇ္ဇာမာနေန-ဝိဇ္ဇာမာနပညတ် = ရှိ နှင့် ရှိကို ယှဉ်တွဲ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သည်။
(ဥပမာ- စက္ခုဝိညာဏ်)
- (၆) အဝိဇ္ဇာမာနေန-အဝိဇ္ဇာမာနပညတ် = မရှိ နှင့် မရှိကို ယှဉ်တွဲ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သည်။
(ဥပမာ-အမေ့သား၊ ဘုန်းကြီးကျောင်း)

ပညတ် ၂-မျိုးကို သိရာ၌ ဝိထိဖြစ်ပုံ [နွား-အက္ခရာတစ်လုံးအတွက်]

သဒ္ဒါ ပထမ စိတ္တေန၊
 တီတံ ဒုတိယ စေတဿ၊
 နာမံ တတိယ စိတ္တေန၊
 အတ္ထံ စတုတ္ထ စေတဿ။

- (၁) “နွား” ဟူသော ပစ္စုပ္ပန်သဒ္ဒါရုံကို အာရုံပြု၍...
ပထမ သောတဒ္ဒါရဝီထိ ဖြစ်၏။
- (၂) လွန်လေပြီးသော အတိတ် “နွား” ဟူသော သဒ္ဒါရုံကို အာရုံပြု၍...
သောတဒ္ဒါရဝီထိအစဉ်သို့လိုက်သော တဒနုဝတ္ထကမနောဒ္ဒါရဝီထိ ဖြစ်၏။
- (၃) “နွား” ဟူသော နာမပညတ်ကို အာရုံပြု၍...
သုဒ္ဓမနောဒ္ဒါရဝီထိ ဖြစ်၏။
- (၄) “နွား” ၏ ခန္ဓာပစ္စုပ္ပန် ခြပ် အတ္ထပညတ်ကို အာရုံပြု၍...
သုဒ္ဓမနောဒ္ဒါရဝီထိ ဖြစ်၏ ။

ဤသို့ လေးဝိထိကျပြီးမှ “နွား” ဟူသော အက္ခရာတစ်လုံးအတွက် အနက်ကို သိရ၏။

မှတ်ချက် ။ အက္ခရာ ၂-လုံး၊ ၃-လုံးစသော သဒ္ဒါများ၌

အက္ခရာ ၁-လုံးလျှင် ၂-ဝီထိကျ တိုးသွား၍ နောက်ဆုံး နာမပညတ်ကို အာရုံပြုသော သုဒ္ဒမနောဒ္ဒါရ တစ်ဝီထိ၊ အတ္ထပညတ်ကို အာရုံပြုသော သုဒ္ဒမနောဒ္ဒါရ တစ်ဝီထိ = ပေါင်း ၂-ဝီထိထပ်၍ ထည့်ရမည်။

- ∴ အက္ခရာ ၁-လုံး = ၄-ဝီထိ
- " ၂-လုံး = ၆-ဝီထိ
- " ၃-လုံး = ၈-ဝီထိ ဖြစ်၏။

အနက်သိခြင်း အကြောင်း ၂-ပါး

- (၁) သောတဝိညာဏ်၏ အာရုံလည်း ဖြစ်ရမည်။
- (၂) ရှေးရှေးအခါက လောကဝေါဟာရဖြင့် မှတ်သားထားဖူးသည်လည်း ဖြစ်ရမည်။ ဤအကြောင်း ၂-ပါးစုံညီမှ သိမှုဖြစ်၏။

သစ္စာ ၂-ပါး

- (၁) ပရမတ္ထသစ္စာ = သဘောလက္ခဏာ အသီးသီးရှိကြသော စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်။
- (၂) သမုတိသစ္စာ = သဘောမှန်မဟုတ်လည်း လူ့အများ သမုတ်ကြ၍ အမှန် ပြုကာ ပြောဆိုကြသော ပညတ်ဟူသမျှ။

အဘိဓမ္မာ-ပစ္စည်းပိုင်း (အဓိပ္ပာယ်အကျဉ်း) မှတ်စု ပြီး၏ ။

၃။ ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

[ကမ္မဋ္ဌာန်းအမျိုးမျိုးကို ပြဆိုရာ အပိုင်းအခန်း]

သာသနာ = မြတ်စွာဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမ၊

သိက္ခာ = အကျင့် (သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ)

သာသနာ ၃-ပါး၊ သိက္ခာ ၃-ပါး

အဓိသီလ = သာသနာပ လောကီသီလတို့ထက် မြင့်မြတ်လှသော သီလ၊

အဓိစိတ္တ = ။ ။ သမာဓိ ။ သမာဓိ၊

အဓိပညာ = ။ ။ ပညာ ။ ပညာ၊

ကိလေသာ ၃-ပါး

ဝိတိက္ကမ ကိလေသာ = ကာယကံ+ဝစီကံတို့ဖြင့် လွန်ကျူးပြုလုပ်မိသော ကိလေသာ၊

ပရိယုဋ္ဌာန ကိလေသာ = မနောကံ၌ လှုပ်ရှားထကြွလာသော ကိလေသာ၊

အနုသယ ကိလေသာ = သတ္တဝါတို့၏ ခန္ဓာအစဉ်သန္တာန်၌ မဂ်ဖြင့် မပယ်ရသေးသမျှ ကိန်းဝပ်နေသော ကိလေသာ၊

ပဟာန် ၃-ပါး

တဒင်္ဂ ပဟာန် = ကာမကုသိုလ်ဖြင့် ကာယကံ+ဝစီကံ၌ လွန်ကျူးပြုလုပ်မိသော ဝိတိက္ကမကိလေသာကို အခိုက်အတန့်အားဖြင့် ပယ်ခွါခြင်း၊

ဝိက္ခမ္ဘန ပဟာန် = မဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်ဖြင့် မနောကံ၌ လှုပ်ရှားထကြွနေသော ပရိယုဋ္ဌာနကိလေသာကို (နေ့၊ ရက်၊ လ၊ နှစ်စသော အချိန်ပိုင်း အတွင်း ဝင်ရောက်မလာနိုင်စေရန်) အတော်ကြာကြာ ပယ်ခွါခြင်း၊

သမုဇ္ဈဒ ပဟာန် = မဂ်ကုသိုလ်ဖြင့် သတ္တဝါတို့၏သန္တာန်၌ အမြဲကိန်းဝပ်စွဲမှီနေသော အနုသယကိလေသာကို အကြွင်းမဲ့ အမြစ်ပြတ်စေရန် ပယ်ခွါခြင်း။

သာသနာ ၃-ပါး၊ သိက္ခာ ၃-ပါး နှင့် ကိလေသာ ၃-ပါး ပဟာန် ၃-ပါး တွဲစပ်ပုံ

(၁) အဓိသီလ(သာသနာ/သိက္ခာ)ဖြင့် ဝိတိက္ခမကိလေသာကို တဒင်္ဂပဟာန် ပယ်ခွါနိုင်

(၂) အဓိစိတ္တ (■)ဖြင့် ပရိယုဋ္ဌာန ■ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန် ■

(၃) အဓိပညာ (■)ဖြင့် အနုသယ ■ သမုဇ္ဈဒပဟာန် ■

ကမ္မဋ္ဌာန်း(ကမ္မဋ္ဌာန) = ဘာဝနာ ၂-ပါးကို ပွားများအားထုတ်မှု၏ တည်ရာအာရုံ၊

ဘာဝနာ = လွန်စွာအကျိုးများသဖြင့် မိမိတို့သန္တာန်၌ အဖန်ဖန် ဖြစ်စေထိုက်သောတရား၊

ဘာဝနာ ၂-ပါး = (၁) သမထဘာဝနာ၊ (၂) ဝိပဿနာဘာဝနာ၊

(၁) သမထဘာဝနာ = နီဝရဏတရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဝိတက် စသော အောက်အောက်ချာန်အင်္ဂါများကို လည်းကောင်း ငြိမ်သက်စေနိုင်သော သမာဓိ၊
(လောကီကု-ကြံ၌ယှဉ်သော ဧကဂ္ဂတာစေတသိက်)

(၂) ဝိပဿနာဘာဝနာ = တေဘူမကရုပ်နာမ်တရားတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ ဟု ရှုတတ်သောဉာဏ်ပညာ၊
(မဟာကု၊ကြံ၌ယှဉ်သော ပညာစေတသိက်)

ဘာဝနာပွား = ၎င်းဘာဝနာများကို မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်လာစေရန် ပွားများ အားထုတ်မှု၊

သမထဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်း = သမထဘာဝနာ၏ တည်ရာအာရုံ၊
(ပထဝီကသိုဏ်းစသော အာရုံများ)

ဝိပဿနာဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်း = ဝိပဿနာဘာဝနာ၏ တည်ရာအာရုံ၊
(ရုပ်နာမ်အာရုံများ)

* သမထဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ် → မဟဂ္ဂုတ်စွန်း၊ အဘိညာဉ်များရနိုင်။

* ဝိပဿနာဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်း ။ → မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန် ရနိုင်။

သမထကမ္မဋ္ဌာန်းဆိုင်ရာ သိမှတ်ဖွယ်ရာများ

- ၁။ သမထကမ္မဋ္ဌာန်း = ၄၀-ပါး၊
- ၂။ စရိုက် = ၆-ပါး၊
- ၃။ ဘာဝနာ = ၃-ပါး၊
- ၄။ နိမိတ် = ၃-ပါး၊

၁။ သမထကမ္မဋ္ဌာန်း (၄၀)

- ၁။ ကသိုဏ်း (၁၀) ပါး
- ၂။ အသုဘ (၁၀) ပါး
- ၃။ အနုဿတိ (၁၀) ပါး
- ၄။ အပ္ပမညာ (၄) ပါး
- ၅။ အာဟာရေပဋိကူလသညာ (၁) ပါး
- ၆။ စတုဓာတုဝတ္ထာန် (၁) ပါး
- ၇။ အာရုပ္ပ(အရူပ) (၄) ပါး

⊙ ကသိုဏ်း ၁၀-ပါး = ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုသောပုဂ္ဂိုလ်၏ အလုံးစုံ တစ်ပြိုင်နက်
(ကသိဏ) ထင်မြင်စေရန် ဆင်ခြင်ကြည့်ရှုအပ်သော အာရုံ။

ပထဝီကသိုဏ်း = မြေကသိုဏ်း၊

အာပေါကသိုဏ်း = ရေကသိုဏ်း၊

တေဇောကသိုဏ်း = မီးကသိုဏ်း၊

ဝါယောကသိုဏ်း = လေကသိုဏ်း၊

- နီလကသိုဏ်း = အညိုရောင်ကသိုဏ်း၊
- ပိတကသိုဏ်း = အရွှေရောင်ကသိုဏ်း၊
- လောဟိတကသိုဏ်း = အနီရောင်ကသိုဏ်း၊
- ဩဒါတကသိုဏ်း = အဖြူရောင်ကသိုဏ်း၊
- အာကာသကသိုဏ်း = အပေါက်ဟင်းလင်းကသိုဏ်း၊
- အာလောကကသိုဏ်း = အရောင်အလင်းကသိုဏ်း၊

- ❶ အသုဘ ၁၀-ပါး = မသာယာ၊ မတင့်တယ်၊ စက်ဆုပ်ဖွယ်သောအာရုံ၊
 - ဥဒ္ဓါမာတက = ဖူးဖူးရောင်ရောင် သူကောင်အသုဘ၊
 - ဝိနီလက = ညိုညိုမည်းမည်း အဆင်းရှိသော သူကောင်အသုဘ၊
 - ဝိပုဗ္ဗက = ယိုစီးသော ပြည်ရှိသော သူကောင်အသုဘ၊
 - ဝိစ္ဆိဒ္ဓက = ဓားလက်နက်စသည်ဖြင့် အလယ်၌ နှစ်ပိုင်း ဖြတ်အပ်သော သူကောင်အသုဘ၊
 - ဝိက္ခာယိတက = ခွေး၊ လင်းတ၊ ကျီးစသည်တို့ ကိုက်ခဲစားထားအပ်သော သူကောင် အသုဘ၊
 - ဝိက္ခိတ္တက = ခွေး၊ လင်းတ၊ ကျီးစသည်တို့ ကိုက်ခဲစားထား၍ လက်၊ ခြေ၊ ခေါင်း၊ ကိုယ် ဖရိုဖရဲ ပစ်လွှင့်ထားအပ်သော သူကောင်အသုဘ၊
 - ဟတဝိက္ခိတ္တက = ဓားလုံစသည်တို့ဖြင့် အစိတ်စိတ် အမွှာမွှာနေအောင် ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်ထားအပ်သော သူကောင်အသုဘ၊
 - လောဟိတက = ယိုစီးသော သွေးရှိသော သူကောင်အသုဘ၊
 - ပုဗ္ဗဝက = ပိုးလောက်တို့ဖြင့် ပြည့်သော သူကောင်အသုဘ၊
 - အဋ္ဌိက = အရိုးစုမျှသာဖြစ်သော သူကောင်အသုဘ၊
- ❷ အနုဿတိ ၁၀-ပါး = အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် မပြတ်အောက်မေ့ဆင်ခြင်မှု၊ (သတိစေတသိက်)
 - ဗုဒ္ဓါနုဿတိ = ဘုရားရှင်၏ပုံသဏ္ဍာန်တော်၊ ဘုရားဂုဏ်တော်များကို..

ဓမ္မာနုဿတိ = ပိဋကတ်တရားတော်များနှင့်တကွ မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန် တရားတော်များ၏ ဂုဏ်တော်များကို ...

သံဃာနုဿတိ = အရိယာသံဃာတော်များ၏ ဂုဏ်တော်ကို ...

သီလာနုဿတိ = မိမိ၏သီလဂုဏ်ကို ...

စာဂါနုဿတိ = မိမိ၏ လွတ်လွတ် စွန့်ကြဲ ပေးကမ်း လှူဒါန်းနိုင်မှု ဒါန၏ သန့်ရှင်း စင်ကြယ်သောဂုဏ်ကို...

ဒေဝတာနုဿတိ = နတ်ဗြဟ္မာတို့ကို သက်သေပြု၍ နတ်ဗြဟ္မာတို့၏ * သဒ္ဓါ စသော ဂုဏ်နှင့်တူသော မိမိ၏ * သဒ္ဓါစသော ဂုဏ်ကို...

(* သဒ္ဓါ၊ သီလ၊ သုတ၊ စာဂ၊ ပညာ၊ ဟိရို၊ ဩတ္တပ္ပ = သူတော်ကောင်းတရား ၇-ပါး)

ဥပသမာနုဿတိ = နိဗ္ဗာန်၏ ငြိမ်းအေးပုံကို အာရုံပြုကာ ...

မရုဏာနုဿတိ = သေရခြင်းတရားကို တွေးတောကာ ...

ကာယဂတာသတိ = ဆံပင်စသည့် ၃၂-ပါးသော ကောဋ္ဌာသအပေါင်းတို့ကို ထင်မြင်အောင် ...

အာနာပါနုဿတိ = ထွက်လေ၊ ဝင်လေကို ထင်မြင်အောင်အာရုံပြုကာ..

၉ အပ္ပမညာ ၄-ပါး = တစ်ယောက်၌ဖြစ်စေ၊ အများ၌ဖြစ်စေ “ဤရွှေ၊ဤမျှ” ဟု အတိုင်းအရှည်ပမာဏမထား၊ မခွဲခြားဘဲ သုခိတ-ဒုက္ခိတသတ္တဝါ ပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်တတ်သော တရား။

မေတ္တာ = သုခိတ၊ ဒုက္ခိတ သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ကောင်းစေလိုခြင်း၊ ချစ်ခင်မြတ်နိုး အကျိုးလိုလားခြင်း သဘော၊ (အဒေါသ)

ကရုဏာ = ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သနားခြင်းသဘော (ကရုဏာ)

မုဒိတာ = သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်ခြင်း သဘော၊ (မုဒိတာ)

ဥပေက္ခာ = သုခိတ၊ ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ လျစ်လျူရှုခြင်းသဘော၊ (တကြမဇ္ဈတ္တတာ)
= ဝမ်းလည်း မမြောက်၊ သနားလည်း မသနား၊ မေတ္တာလည်း မထားဘဲ သင့်တင့်အောင် ရှုပွားတတ်ခြင်း သဘော၊

• ဗြဟ္မဝိဟာရ = ဤလေးပါးတွင် တစ်ပါးပါးဖြင့် နေခြင်းသည် ဗြဟ္မာတို့ နေခြင်းနှင့် တူသောကြောင့် (သို့) မြတ်သော ကျင့်သုံးအပ်သော တရားဖြစ်သောကြောင့်...

• ဗြဟ္မစိုရ်တရား = မေတ္တာ စသည်ပွားလျှင် သတ္တဝါတို့အပေါ်၌ ခြောက်ခြောက်သွေ့သွေ့မဟုတ်ဘဲ စိုစိုပြည်ပြည် ရှိခြင်းကြောင့်

❶ အာဟာရေပဋိကူလသညာ = ခဲဖွယ်ဘောဇဉ် စသော အစာအာဟာရ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု ထင်မှတ်လာအောင် ရှုတတ်သော သညာ။

❷ စတုဓာတုဝဝတ္တာန် = ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါသည် ပျောက်အောင် ခန္ဓာကိုယ်၌ တည်ရှိကုန်သော ပ၊ တေ၊ ဝါ၊ အာဟူသော ဓာတ်ကြီးလေးပါးဖြင့် ပိုင်းခြား ရှုဆင်ခြင်၍ ဆုံးဖြတ်တတ်သောဉာဏ်။ (ပညာ)

❸ အာရုပ္ပ(အရူပ) ၄-ပါး = ရုပ်အာရုံကို အာရုံမပြုသော(နာမ်အာရုံ၊ ပညတ်အာရုံတို့ကိုသာ အာရုံပြုသော)ကမ္မဋ္ဌာန်း၊

အာကာသာနဉ္စာယတန = အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိသော ကောင်းကင်ပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ပွားများခြင်း၊

ဝိညာဏဉ္စာယတန = အဆုံးမရှိသော ပထမအရူပစိတ်ကို အာရုံပြု၍ ပွားများခြင်း၊

အာကိဉ္ဇညာယတန = ပထမအရူပစိတ်၏ စိုးစဉ်းအနည်းငယ်မျှ မရှိခြင်း (နတ္ထိဘောပညတ်)ကို အာရုံပြု၍ ပွားများခြင်း။

နေထညာနာသညာယတန = တတိယ အရူပစိတ်၏ ငြိမ်သက်ခြင်း၊ မွန်မြတ်ခြင်းကို အာရုံပြု၍ ပွားများခြင်း။

အလေ့အကျင့်

၂။ စရိုက် ၆-ပါး

စရိုက် = အလေ့အကျင့် များခြင်း၊ အထုံများခြင်းခြင်းကြောင့် ပင်ကိုယ်ရိုးရာ (စရိယာ) သူတကာ ဖြစ်နေကျထက် **လွန်ကဲပိုမို၍ အဖြစ်များခြင်း။**

အမူအကျင့် = ပြုကျင့်ခြင်း၊ ပြုလုပ်ခြင်း၊ စိတ်နေသဘောထား၊ အပြုအမူ။

(၁) **ရာဂစရိုက်** = လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်ဘက်၌ မရှက်၊မကြောက် လိုက်စားလေ့ရှိခြင်း။ (ပုဂ္ဂိုလ် = စရိတ)

(၂) **ဒေါသစရိုက်** = နေရာတိုင်း၌ ရှူးရှူးရှဲရှဲနှင့် အမြဲ စိတ်တိုလေ့ရှိခြင်း။

(၃) **မောဟစရိုက်** = ထုံထိုင်း ဖျင်းအခြင်းကြောင့် အရာရာတွင် အောက်တန်း နောက်တန်းကျ ဖြစ်လေ့ရှိခြင်း။

(၄) **ပိတက်စရိုက်** = အကြံများပြီး အလုပ် မတွင်ကျယ်တတ်လေ့ရှိခြင်း။

(၅) **သဒ္ဓါစရိုက်** = ရတနာ ၃-ပါး၌ လွန်စွာ ကြည်ညိုလေ့ရှိခြင်း။

(၆) **ဗုဒ္ဓိ(ပညာ)စရိုက်** = ထက်မြက်သော ဉာဏ်ပညာဖြင့် အရာရာကို စဉ်းစား ဆင်ခြင်လေ့ရှိခြင်း။ (ပြောတိုင်းမယုံ)

* စရိုက်ဆိုးကို တရားသဘောဖြင့် မချိုးနှိမ်နိုင်ပါလျှင် ဝါသနာအထုံစွဲလျက် နောက်ဘဝများသို့ လိုက်ပါသွားတတ်၏။

ဝါသနာဘာဂီ ဆက်တိုင်းမီ

အထုံ → အလေ့ စရိုက် ဝါသနာ(အထုံစွဲ)

ဝါသနာ = အထုံ, အကျင့်ရ (ထုံမွမ်းထားသော) အနုသယကိလေသာသတ္တိ၊ သမ္မာဆန္ဒဓာတ်ကဲ့သို့ ဘဝတိုင်း၌ စွဲကပ်ပါနေသည့်သဘော။

- ရာဂ, ဒေါသ, မောဟ, ဝိတက်ဟူသော မကောင်းသောစရိုက်များကို ပယ်ရှား ဖို့ရာ - စရိုက်၏ အကြိုက်မဟုတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားထုတ်ရမည်။
- သဒ္ဓါ, ပညာဟူသော ကောင်းသောစရိုက်များကို တိုးတက်လာစေရန် . . . စရိုက်၏အကြိုက်ဖြစ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားထုတ် ရမည်။

‘စရိုက်’ နှင့် ‘ကမ္မဋ္ဌာန်း’ တွေစပ်ပုံ

ရာဂစရိုက် = (အသုဘ ၁၀-ပါး + ကာယဂတာသတိ ၁-ပါး)
 = ၁၁-ပါး
 (မသာယာ,မတင့်တယ် စက်ဆုပ်ဖွယ်ရာ ဖြစ်ရကား ပွားများ အားထုတ်ခြင်းအားဖြင့် တွယ်တာတပ်မက်မှု ရာဂမီး ငြိမ်း စေ၏။)

ဒေါသစရိုက် = (အပ္ပမညာ ၄-ပါး + အရောင်ကသိုဏ်း ၄-ပါး)
 = ၈-ပါး
 (သန့်ရှင်းကြည်လင်ရကား အာရုံပြုရလျှင် ဝမ်းမြောက် ဝမ်းသာ သောမနဿဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် ဒေါသမီး ငြိမ်းစေ၏။)

မောဟစရိုက် နှင့် **ဝိတက်စရိုက်** = ပျံ့လွင့်တုန်လှုပ်သော သဘောရှိ၏။ ထို့ကြောင့် တုန်လှုပ် ပျံ့လွင့်နေသောစိတ်ကို ထိန်းချုပ်နိုင်ရန် ဝင်သက် ထွက်သက် ကို အချက်ကျကျ လိုက်၍အာရုံပြုနိုင်သော အာနာပါနဿတိ ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်ရမည်။
 (သို့ဖြစ်၍ အိပ်မပျော်ဘဲ ဝိတက်များနေလျှင် အာနာပါနကို နှလုံးသွင်း)

သဒ္ဓါစရိုက် = (ဗုဒ္ဓါနုဿတိ မှစ၍ ဒေဝတာနုဿတိ အထိ)
 = ၆-ပါး

(ပင်ကိုယ်က ကောင်းနေသော သဒ္ဓါတရားသည် ဘုရား စသော အာရုံများနှင့် တွေ့ကြုံလျှင် “အတိုင်းထက်အလွန် တံခွန်နှင့်ဘုရား” ကဲ့သို့ တိုးတက် ဖွံ့ထွားလာနိုင်သောကြောင့် အားထုတ်သင့်။)

ဗုဒ္ဓိစရိုက်

= ဥပသမာနုဿတိ+မရဏာနုဿတိ+အာဟာရေ+စတုဓာတု
= ၄-ပါး
= (သိမ်မွေ့နက်နဲခက်ခဲသော အာရုံနှင့် တွေ့ကြုံ၍ များများ စဉ်းစား ဆင်ခြင်ရလေ ဉာဏ်ပညာ တိုးပွားလေဖြစ်သော ကြောင့် သင့်တော်)

စရိုက် ၆-ပါးလုံးနှင့် သင့်လျော်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း

= (ပထဝီ + အာပေါ + တေဇော + ဝါယော + အာကာ + အာလောက) ကသိုဏ်း ၆-ပါး + အာရပ္ပ ၄-ပါး
= ၁၀-ပါး

မှတ်ချက်

။ ဤကသိုဏ်း ၆-ပါးအနက် **မောဟစရိုက်**ရှိသူသည် စိတ်တွေဝေ ငေးဝိုင်တတ်သောကြောင့် ကောက်နယ်တလင်းခန့် ကျယ်ပြန့်သော ကသိုဏ်း သုံးမှသာ သင့်လျော်ပေမည်။ ထို့ထက် ကျဉ်းလျှင် မသင့် လျော်ပေ။

ဝိတက်စရိုက်ရှိသူမှာမူ စိတ်ယုံလွင့်လွယ်၍ အကြံများသောကြောင့် အိုးဝ,အိုးခွက်ခန့်သာ ကျယ်သောကသိုဏ်းသည်သာ သင့်လျော်၏။ ထိုထက် ကျယ်လျှင် မသင့်လျော်ပေ။

စာလေ့စာလေ့

အပ္ပနာဘာဝနာ = သမထကမ္မဋ္ဌာန်း (၃၀)သာ ရ။
 ∴ ကျန် သမထကမ္မဋ္ဌာန်း ၁၀-ပါး၌ လုံးဝမရနိုင်၊
 (ဈာန် မရနိုင်ဟု ဆိုလိုသည်။)

ဈာန် = ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံအပေါ်တွင် အထူးမြဲမြံစွာ စူးစိုက်ရှုမှတ်နေခြင်းသဘော၊
 = ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏတရားများကို ရှို့မြှိုက်တတ်ခြင်းသဘော၊
 ဈာန်အမျိုးအစား = ရူပါဝစရဈာန် (ပထမဈာန် → ပဉ္စမဈာန်)
 အရူပါဝစရဈာန် (ပဉ္စမဈာန် = အာကာ → နေဝ)

‘ဈာန်’ နှင့် ‘ကမ္မဋ္ဌာန်း’ တွဲစပ်ပုံ

ပထမဈာန် → အသုဘ ၁၀-ပါး + ကာယဂတာသတိ ၁ = ၁၁-ပါး

ပဉ္စမဈာန် → ကသိုဏ်း ၁၀-ပါး + အာနာပါနဿတိ ၁ = ၁၁-ပါး
 (ဈာန် ၅-ပါးအပေါင်း)

စတုက္ကဋ္ဌာန် (သို့) သုဘိတဈာန် ၄-ပါး → မေတ္တာ, ကရုဏာ, မုဒိတာ၊
 (အောက်ရူပဈာန် ၄-ပါးအပေါင်း)

ရူပ- ပဉ္စမဈာန် → ဥပေက္ခာ

အရူပ-ပဉ္စမဈာန် → အရူပ ၄-ပါး

သို့ဖြစ်၍-

ပထမဈာန် ရနိုင်သမျှသောကမ္မဋ္ဌာန်း = (အသုဘ ၁၀ + ကာယ) + (ကသိုဏ်း ၁၀ +
 အာနာ) + (မေတ္တာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ)
 = ၁၁ + ၁၁ + ၃
 = ၂၅-ပါး

ရူပ ပဉ္စမဈာန် = (ကသိုဏ်း ၁၀ + အာနာ) + ဥပေက္ခာ
 = ၁၁ + ၁
 = ၁၂-ပါး

၅၈

ဓမ္မဗျူဟာ

ပဉ္စမဈာန်ရရှိနိုင်သမျှ ကမ္မဋ္ဌာန်း = (ကသိုဏ်း ၁၀+ အာနာ)+ ဥပေက္ခာ +
 အရူပ ၄-ပါး
 = ၁၁ + ၁ + ၄
 = ၁၆-ပါး

ရှုပဈာန်ရရှိနိုင်သမျှသော ကမ္မဋ္ဌာန်း = ကသိုဏ်း ၁၀ + အသုဘ ၁၀ + ကာယ +
 အာနာ+ မေတ္တာ+ ကရုဏာ+ မုဒိတာ+ ဥပေက္ခာ
 = ၂၆-ပါး

အရူပဈာန်ရရှိနိုင်သမျှသော ကမ္မဋ္ဌာန်း = အရူပ ၄-ပါး

* ဈာန်ရရှိနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း = ရှုပဈာန်ရကမ္မဋ္ဌာန်း + အရူပဈာန်ရကမ္မဋ္ဌာန်း
 = ၂၆-ပါး + ၄-ပါး
 = ၃၀-ပါး

* ဈာန်မရရှိနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း = ဗုဒ္ဓါနုဿတိ --မရဏာနုဿတိ= ၈-ပါး
 အာဟာရေပဋိကူလသညာ = ၁-ပါး
 စတုဓာတုဝဝတ္ထာန် = ၁-ပါး

 ၁၀-ပါး

ကမ္မဋ္ဌာန်း ၄၀-ကို ပရမတ် , ပညတ်ခွဲပုံ

ပရမတ် = ဗုဒ္ဓါ-- မရဏာ = ၈-ပါး (သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာဂုဏ်)
 အာဟာရေ = ၁-ပါး (ရုပ် + နာမ်)
 စတုဓာတု = ၁-ပါး (ဓာတ် ၄-ပါး)
 ဝိညာဏဉ္စာ = ၁-ပါး (အာကာကု, ကြိစိတ်)
 နေဝသညာ = ၁-ပါး (အာကိကု, ကြိစိတ်)

 ၁၂-ပါး

ပညတ် = ကသိုဏ်းပညတ် ၁၀ + အသုဘပညတ် ၁၀ + ကာယ + အာနာ+
 အပ္ပမညာ(၄)+ အာကာ + အာကိ
 = ၂၈-ပါး

၁။ ဈာန်ရနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း (၃၀)

- ⊙ အသုဘ-၁၀ + ကာယဂတာသတိ-၁ = ၁၁-ပါး (ပထမဈာန်သက်သက်)
- Ⓜ ကသိုဏ်း-၁၀+ အာနာပါနဿတိ -၁ = ၁၁-ပါး (ပဉ္စကဈာန် ၅-ပါးလုံး)
- Ⓡ မေတ္တာ, ကရုဏာ, မုဒိတာ = ၃-ပါး (စတုတ္ထဈာန် ၄-ပါးလုံး)
- Ⓢ ဥပေက္ခာ = ၁-ပါး (ရူပပဉ္စမဈာန်သက်သက်)
- Ⓣ အရူပ = ၄-ပါး (အရူပ ပဉ္စမဈာန် ။)

နိမိတ် ၃-ပါး + ဘာဝနာ ၃-ပါးလုံးရ ကမ္မဋ္ဌာန်း = ⊙ + Ⓜ = ၂၂-ပါး

- (က) ပရိကမ္မနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ
- (ခ) ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + (ရှေးကထက် သမာဓိရ) ပရိကမ္မဘာဝနာ
- (ဂ) ပဋိဘာဂနိမိတ် + ဥပစာရဘာဝနာ
- ပဋိဘာဂနိမိတ် + အပ္ပနာဘာဝနာ

နိမိတ် ၂-ပါး + ဘာဝနာ ၃-ပါးရ ကမ္မဋ္ဌာန်း = Ⓡ + Ⓢ + Ⓣ = ၈-ပါး

- (က) ပရိကမ္မနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ
- (ခ) ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + (ရှေးကထက် သမာဓိရ) ပရိကမ္မဘာဝနာ
- ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + ဥပစာရဘာဝနာ
- ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + အပ္ပနာဘာဝနာ

၂။ ဈာန်ရနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း (၁၀)

- ဗုဒ္ဓါနုဿတိ မှ မရဏာနုဿတိ အထိ = ၈-ပါး
- အာဟာရေပဋိကူလသညာ = ၁-ပါး
- စတုဓာတုဝဝတ္ထာန် = ၁-ပါး

နိမိတ် ၂-ပါး + ဘာဝနာ ၂-ပါးရ ကမ္မဋ္ဌာန်း = ၁၀-ပါး

- (က) ပရိကမ္မနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ
- (ခ) ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + (ရှေးကထက်) ပရိကမ္မဘာဝနာ
- ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + ဥပစာရဘာဝနာ

၄။ နိမိတ် ၃-ပါး

နိမိတ် = မျက်စိဖြင့် ကြည့်ရှု၍သော်လည်းကောင်း၊ စိတ်ဖြင့် မှန်းဆ၍သော်လည်းကောင်း အဖန်ဖန် ကြည့်ရှုပွားများအပ်သော အာရုံ၊

နိမိတ် ၃-ပါး

၁။ ပရိကမ္မနိမိတ် = စိတ်ထဲ၌ ကသိုဏ်းဝန်းစသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ တစ်ခုခု ထင်ရှားစွာ ပေါ်လာစေရန် (တည်တံ့နေစေရန်)အတွက် စေတနာ ရှုမြင်အပ်သော အာရုံ၊

= (ပကတိမျက်စိဖြင့် ကြည့်ရှု၍ အထပ်ထပ် ပွားရ၏)

၂။ ဥဂ္ဂဟနိမိတ် = စိတ်ထဲ၌ ထင်ရှားစွာ ပေါ်လာသော စိတ်ဖြင့် မှန်း၍ ယူအပ်သော အာရုံ၊

= (ပကတိမျက်စိဖြင့် မြင်ရသကဲ့သို့ ဉာဏ်မျက်စိဖြင့် ယူအပ်သောအာရုံ)

၃။ ပဋိဘာဂနိမိတ် = ပရိကမ္မ၊ ဥဂ္ဂဟနိမိတ်များနှင့် သဏ္ဍာန်တူစွာ ၎င်းတို့ထက် ဆပေါင်းများစွာ ကြည်နူးဖွယ် ကြည်လင်စွာ ပေါ်လာသော အာရုံ၊

‘နိမိတ်’ နှင့် ‘ဘာဝနာ’ တွဲစပ်ပုံ (ရှု) ပထမဈာန်ရအောင် အားထုတ်ပုံ)

ပရိကမ္မနိမိတ် + ဥဂ္ဂဟနိမိတ် = ပရိကမ္မဘာဝနာ

ပဋိဘာဂနိမိတ် = ဥပစာရဘာဝနာ + အပ္ပနာဘာဝနာ

ပရိကမ္မနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ

ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စတင်အားထုတ်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ပထဝီကသိုဏ်းစသော အာရုံတစ်ခုခုကို ယူရသည်။ ထို့နောက် ၎င်းကသိုဏ်းဝန်းကို မျက်စိဖြင့် ကြည့်ရှု၍ ပါဠိလို “ပထဝီ-ပထဝီ”ဟု ဖြစ်စေ၊ မြန်မာလို “မြေ-မြေ”ဟု ဖြစ်စေ ပွားများရ၏။ ရံခါ မျက်စိမှိတ်၍ နှုတ်က ခွတ်လျက်သော်လည်းကောင်း၊ မရွတ်ဘဲ သော်လည်းကောင်း ဆင်ခြင်ရာ၏။

ထိုသို့ မျက်စိဖြင့် ကြည့်ရှုအပ်-စိတ်ဖြင့်မှန်းဆအပ်သော ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံကို “ပရိကမ္မနိမိတ်” ဟုခေါ်ပြီး၊ ကြည့်ရှု၍လည်းကောင်း၊ မှန်းဆ၍လည်းကောင်း ပွားများမှု (ဘာဝနာစိတ်)ကို “ပရိကမ္မဘာဝနာ” ဟု ခေါ်သည်။

ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ

ဤသို့ မှိတ်တုံ့၊ ဖွင့်တုံ့ အဖုံဖုံဖြင့် အာရုံပြု၍ ဆက်လက် အားထုတ်ကာ ဆင်ခြင်ပွားများသောအခါ ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံသည် မျက်စိဖြင့် တိုက်ရိုက်မြင်နေရသကဲ့သို့ စိတ်ထဲ၌ ထင်ထင်ရှားရှား ပေါ်လာလေသည်။ ဤကဲ့သို့ စိတ်ထဲ၌ ထင်ထင်ရှားရှား ပေါ်လာသော အာရုံကို “ဥဂ္ဂဟနိမိတ်” ဟု ခေါ်သည်။

ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ကို အာရုံပြု၍ ပွားများသော ဘာဝနာသည် ပရိကမ္မဘာဝနာပင် ဖြစ်သော်လည်း ရှေးကထက် သမာဓိရ၍ တည်ကြည်လှသော “ပရိကမ္မဘာဝနာ” ဖြစ်လေသည်။ (ပရိကမ္မသမာဓိကို ရပြီဟူလို)

ပဋိဘာဂနိမိတ် + ဥပစာရဘာဝနာ

ထိုပရိကမ္မဘာဝနာ(သမာဓိ)ဖြင့် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ကို ဆက်လက်ပွားများ အားထုတ်ပြန်သည်ရှိသော် ထိုဥဂ္ဂဟနိမိတ်နှင့် ပုံသဏ္ဍာန် ပမာဏတူပြီး ဝတ္ထုဒြပ် ပရမတ် သဘောမှလည်းလွတ်သော ပွားများအားထုတ်မှု ဘာဝနာကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပညတ်အာရုံသည် ယောဂီ၏စိတ်ထဲ၌ ငြိမ်သက်စွာ တည်လာ၏။ ၎င်းအာရုံသည် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ထက် အဆ ရာထောင်မက သာလွန်၍ ကြည်နူးဖွယ်ရာ ကြည်လင်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ၎င်းအာရုံကို “ပဋိဘာဂနိမိတ်” ဟု ခေါ်၏။

ထိုကဲ့သို့ ပဋိဘာဂနိမိတ် ထင်လာ သောအခါမှစ၍ သမာဓိ၏ ဘေးရန်ဖြစ်သော ကာမစွန္ဒစသော နိဝရဏတရားများ ကင်းကွာ၍ ဝိတက်စသော ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးတို့သည် မိမိတို့ဆိုင်ရာ ကိစ္စများကို အထင်အရှား ဆောင်ရွက်ကြပြီဖြစ်သောကြောင့် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ အားထုတ်သော ဘာဝနာအဆင့်အတန်းကို လွန်ပြီး ဈာန်၏ အနီးအနား ရောက်နေသော ပွားများမှု “ဥပစာရဘာဝနာအဆင့်” သို့ ရောက်ပြီဖြစ်၏။ (ဥပစာရသမာဓိ ရပြီဟူလို)

ပဋိဘာဂနိမိတ် + အပ္ပနာဘာဝနာ

ပဋိဘာဂနိမိတ် ထင်လာ၍ ဥပစာရဘာဝနာသို့ရောက်ပြီး ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည်

ထိုထင်လာသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုပင် အာရုံပြု၍ ဆက်လက် အားထုတ်ပြန်သည် ရှိသော် ထက်မြက်သော ဉာဏ်ရှိသူတို့မှာ မကြာခင် “အပ္ပနာဘာဝနာ”ခေါ် ရူပပထမဈာန်ကို ရလာလေသည်။

မထက်မြက်သူ ဖြစ်ခဲ့လျှင် ထိုရပြီးသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ပျောက်ကွယ် မသွားအောင် ကောင်းစွာ စောင့်ရှောက်လျက် အဆက်မပြတ် အထပ်ထပ် အားထုတ် ရမည်။

ဒုတိယဈာန် စသည်ဖြစ်ပုံ

ဒုတိယဈာန်ကို ရလိုသော ယောဂီသည် မိမိရအပ်ပြီးသော ပထမဈာန်ကို ငါးတန်သော ဝသီဘော်တို့ဖြင့် အလွန် စွမ်းရည်သတ္တိ ထက်မြက်လာအောင် ပြုလုပ် ရသည်။ ဤသို့ဖြင့် ပထမဈာန်ကို အစွမ်းထက်အောင် ပြုလုပ်ပြီးနောက်-

- (၁) ပထမဈာန်နှင့်ယှဉ်သော ဈာန်အင်္ဂါ ငါးပါးတို့တွင် “ဝိတက်သည် ကြမ်းတမ်း၏၊ ဝိတက်သည် ကြိဖန်များလျှင် ကာမဂုဏ်ကိုပင် ကြိမိတတ်၍ ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏ ရန်သူကြီးနှင့် နီးလှ၏၊ ဝိတက်မပါသော ဈာန်သည် ကောင်း၏။” ဤသို့ အပြစ်ရှာ၍ ဝိတက်မပါအောင် ပယ်ခွါဖို့ရာ၌လည်းကောင်း၊
- (၂) ပထမဈာန်ထက် နူးညံ့ သိမ်မွေ့သော “ဝိစာရ၊ ဝိတိ၊ သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာ” ဈာန်အင်္ဂါတို့ ပေါ်လာရန်လည်းကောင်း၊
- (၃) ရှေးကထင်ပြီးသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုပင် ဆက်လက် အားထုတ်ပြန်သည်ရှိ သော် ဝိတက် မပါ။ ဝိစာရစသော ဈာန်အင်္ဂါ ၄-ပါးသာပါသော ဒုတိယဈာန် သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ထိုနည်းတူစွာ-

- တတိယဈာန်ရလိုလျှင် (ဝိတက်ရန်သူနှင့် နီးကပ်လှ၍) ဝိစာရကို ပယ်ခြင်းငှာ
- စတုတ္ထဈာန်ရလိုလျှင် (မငြိမ်သက်သောသဘောရှိ၍) ဝိတိကို ပယ်ခြင်းငှာ
- ပဉ္စမဈာန်ရလိုလျှင် (ဝိတိမိတ်ဆွေဖြစ်၍) သုခကို ပယ်ခြင်းငှာ အားထုတ်ရမည်။

မှတ်ချက် ။ အောက်အောက်ဈာန်ရှိ စိတ်၊ စေတို့ထက် အထက်ထက်ဈာန်၌ရှိသော စိတ်၊ စေတို့သည် ပို၍ သိမ်မွေ့ကြ၏။ ထိုသို့ သိမ်မွေ့သော ဈာန် အင်္ဂါများ ဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်ရမည်။

အရူပ ပဉ္စမဈာန်သို့ တက်ပုံ (အာရူပ ၄-ပါး)

၁။ ကသိုဏ်း ၁၀-ပါးအနက် အာကာသကသိုဏ်းမှတစ်ပါး ကျန်ကသိုဏ်း ၉-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြု၍ ရူပ ပဉ္စမဈာန်အထိ ရထားသော ဈာန်ရ ပုဂ္ဂိုလ်သည် အာကာသာနဉ္စာယတန (ပထမာရူပ)ဈာန်ကို ရလိုသော် ကသိုဏ်း ဝန်းစသည်ကို အာရုံပြု၍ ရူပ ပဉ္စမဈာန်ကို အပြစ်မြင် စက်ဆုပ်၍ ထိုကသိုဏ်း အာရုံကို နှလုံးမသွင်းဘဲ ခွဲလိုက်သဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အာကာသ(ဟင်းလင်း၊ လဟာ၊ ကောင်းကင်)ကို အာရုံပြု၍ အာကာသော အနန္တော(ကောင်းကင်ပြင် ကြီးသည် အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိ)ဟု ရွတ်၍သော်လည်းကောင်း၊ စိတ်ဖြင့် မှတ်၍သော်လည်းကောင်း ပွားများအားထုတ်ရမည်။ ထိုအခါ ပရိကမ္မဘာဝနာ အဆင့်မှ ဥပစာရဘာဝနာတိုင်အောင် အဆင့်ဆင့် ဘာဝနာ အသားတက်လာ ၍ နောက်ဆုံးတွင် အပ္ပနာဘာဝနာတိုင် ရောက်ရှိကာ အာကာသာနဉ္စာယတန ဈာန် (ပထမာရူပဈာန်)ကို ရရှိလာလေသည်။

၂။ ဝိညာဏဉ္စာယတန (ဒုတိယာရူပ)ဈာန် ရလိုသော်-

- (၁) အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို အပြစ်မြင်၊
- (၂) အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ် (ပထမာရူပဝိညာဏ်)ကို အာရုံပြု။
- (၃) ဝိညာဏံ အနန္တံ = ပထမာရူပဝိညာဏ်စိတ်သည် အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိဟု ပွားများ အားထုတ်ရမည်။

၃။ အာကိဉ္စညာယတန (တတိယာရူပ)ဈာန် ရလိုသော်-

- (၁) ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကို အပြစ်မြင်၊
- (၂) အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ် (ပထမာရူပဝိညာဏ်)၏ မရှိခြင်း “နတ္ထိဘော ပညတ်” ကို အာရုံပြု၍
- (၃) နတ္ထိ ကိစ္ဆိ = စိုးစဉ်းအနည်းငယ်မျှ မရှိ (ဘာမျှ မရှိ)ဟု ပွားများအားထုတ် ရမည်။

၄။ နေဝသညာ နာသညာယတန (စတုတ္ထာရူပ)ဈာန် ရလိုသော်-

- (၁) အာကိဉ္စညာယတနဈာန်ကို အပြစ်မြင်၊
- (၂) အာကိဉ္စညာယတနစိတ် (တတိယာရူပဝိညာဏ်)ကို အာရုံပြု၍
- (၃) သန္တမေတံ-ပဏီတမေတံ = တတိယာရူပဝိညာဏ်စိတ်သည် ငြိမ်သက်

ပေစွ၊ မွန်မြတ်ပေစွဟု ပွားများ အားထုတ် ရမည်။

‘နိမိတ်’ နှင့် ‘ကမ္မဋ္ဌာန်း’ တွဲစပ်ပုံ

ပရိကမ္မနိမိတ် + ဥဂ္ဂဟနိမိတ် ○	} <u>နိမိတ်</u> ၂-ပါး	ဗုဒ္ဓါနုဿတိ+ --- + မရဏာနုဿတိ=	၈-ပါး
		အပ္ပမညာ	= ၄-ပါး
		အာဟာရေပဋိက္ခလသညာ	= ၁-ပါး
		စတုဓာတုဝဝတ္ထာန်	= ၁-ပါး
		အရူပ	= ၄-ပါး
			<u>၁၈-ပါး</u>

[∴ ပဋိဘာဂနိမိတ် မရနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း = ၄င်း ၁၈-ပါးပင်ဖြစ်သည်။]

ပရိကမ္မနိမိတ် + ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + ပဋိဘာဂနိမိတ်	} <u>နိမိတ်</u> ၃-ပါး	ကသိုဏ်း	=	၁၀-ပါး
		အသုဘ	=	၁၀-ပါး
		ကာယဂတာ	=	၁-ပါး
		အာနာပါန	=	၁-ပါး
				<u>၂၂-ပါး</u>

သို့ဖြစ်၍-

- ပရိကမ္မနိမိတ် ရနိုင်ကမ္မဋ္ဌာန်း= ၄၀-ပါး ... (ထိုက်သင့်သည့်အားလျော်စွာပရိယာယ်
- ဥဂ္ဂဟနိမိတ် || = ၄၀-ပါး အားဖြင့်သာ ရခြင်းဖြစ်၊ မုချမရ။)
- ပဋိဘာဂနိမိတ် || = ၂၂-ပါးသာရ။

အဘိညာဉ်ရအောင် အားထုတ်ပုံ

သမာပတ် ၈,၉-ပါး ရရှိထားသောပုဂ္ဂိုလ် (ပါရမီဓာတ်ခံကောင်းလျှင် ရူပါဝစရ ပဉ္စမဈာန် ရရှိထားသော ဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်)သည် အဘိညာဉ်ရအောင် အားထုတ်လို သည်ရှိသော် အဘိညာဉ်၏ အခြေခံဖြစ်သော ပဉ္စမဈာန်ကို ဝင်စား၍ ထိုဈာန်မှ ထပြီးလျှင် အဓိဋ္ဌာန်အပ်သော အာရုံ (ဖန်ဆင်းလိုသောအာရုံ)ကို ဆင်ခြင်ပြီးနောက်

ပရိကံ ပြုသည်ရှိသော် ထိုသို့အားထုတ်သူ၏ သန္တာန်၌ အဘိညာဉ်၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ပဉ္စမဈာန်စိတ်သည် ရူပါရုံအစရှိကုန်သော အာရုံတို့၌ ထိုက်သင့်သည်အား လျော်စွာ သက်ရောက်၍ အဘိညာဉ်ရလေသည်။

အဘိညာဉ် = အလွန်အကျူး အထူးသိတတ်သော ရူပ ပဉ္စမဈာန်နှင့် ယှဉ်သောဉာဏ် (ဤဉာဏ်စွမ်းအားဖြင့် ဖန်ဆင်းမှုအမျိုးမျိုးကို ပြုနိုင်သည်။ လူသာမန်တို့ထက် ပိုပြီး သိနိုင်သည်။)

အဘိညာဉ် ၇-ပါး = လောကီအဘိညာဉ် ၇-ပါး၊
(ဒိဗ္ဗစက္ခု မှ အနာဂတံသ)

အဘိညာဉ် ၅-ပါး = လောကီအဘိညာဉ် ၅-ပါး၊
(ဒိဗ္ဗစက္ခု မှ ပုဗ္ဗေနိဝါဿနုဿတိ)
 ↙ ↘
ယထာ အနာဂတံသ

အဘိညာဉ် ၆-ပါး = လောကီအဘိညာဉ် ၅-ပါး + လောကုတ္တရာအဘိညာဉ်
= (ဒိဗ္ဗစက္ခု မှ ပုဗ္ဗေနိဝါသ) + အာသဝက္ခယ
 ↙ ↘
ယထာ အနာဂတံသ

သမထကမ္မဋ္ဌာန်းဆိုင်ရာ ပြီး၏။

ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းဆိုင်ရာ သိမှတ်ဖွယ်ရာများ

- ၁။ လက္ခဏာ = ၃-ပါး
- ၂။ အနုပဿနာ = ၃-ပါး
- ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ = ၇-ပါး
- ၄။ ဝိပဿနာဉာဏ် = ၁၀-ပါး
- ၅။ ဝိမောက္ခ = ၃-ပါး
- ၆။ ဝိမောက္ခမုခ = ၃-ပါး

သင်္ခတ = အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် ပြုပြင် စီရင်ထားအပ်သော ရုပ်၊ နာမ်၊ တရားများ၊ (စိတ်၊ စေ၊ ရုပ်)

ဝိပဿနာ = ရုပ်နာမ်တရားများအပေါ် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု အထူးရှုသော ဉာဏ်၊

- အနိစ္စ = သင်္ခတတရားတို့၏ မမြဲသောသဘော၊ (မမြဲသော ရုပ်နာမ်)
- ဒုက္ခ = " ဆင်းရဲသောသဘော၊ (ဆင်းရဲသော ရုပ်နာမ်)
- အနတ္တ = " အစိုးမရသောသဘော၊ (အနှစ်သာရ မရှိသော)

❶ လက္ခဏာ = သင်္ခတတရား ဟုတ်၊ မဟုတ်၊ စစ်ဆေးရန် အခြင်းအရာ (သို့)
= " တို့၏ အမှတ်အသား၊

(၁) အနိစ္စလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခတတရားတို့၏ ဖြစ်ပြီး ရင့်ရော်ဆွေးမြေ့မှု ပျက်စီးမှု ဟု အမြဲမတည်သော အခြင်းအရာ၊
= (ရုပ်နာမ်တို့၏ မမြဲသော အမှတ်အသား)

(၂) ဒုက္ခလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခတတရားတို့၏ သာယာဖွယ်မရှိဘဲ အမြဲ ဖြစ်ပျက် မှုဖြင့် နှိပ်စက်နေသော အခြင်းအရာ၊
= (ရုပ်နာမ်တို့၏ ဆင်းရဲသော အမှတ်အသား)

(၃) အနတ္တလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခတတရားတို့၏ အနှစ်သာရမရှိ၊ မိမိအလို မလိုက်
 ဘဲ သူစိမ်းနှင့် တူသောအခြင်းအရာ၊
 = (ရုပ်နာမ်တို့၏ အစိုးမရသော အမှတ်အသား)

၂ အနုပဿနာ = တောဘူမက ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ
 လက္ခဏာပေါ်အောင် အဖန်ဖန် ရှုတတ်သောဉာဏ်၊

(၁) အနိစ္စာနုပဿနာ = တောဘူမက ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စလက္ခဏာ ပေါ်
 အောင် အဖန်ဖန် ရှုတတ်သောဉာဏ်၊

(၂) ဒုက္ခာနုပဿနာ = တောဘူမက ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ ဒုက္ခလက္ခဏာ ပေါ်အောင်
 အဖန်ဖန် ရှုတတ်သောဉာဏ်၊

(၃) အနတ္တာနုပဿနာ = တောဘူမက ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အနတ္တလက္ခဏာ ပေါ်
 အောင် အဖန်ဖန် ရှုတတ်သောဉာဏ်၊

မှတ်ချက်။ ။ ဝိပဿနာဉာဏ် ၁၀-ပါးဆိုသည်မှာ အနုပဿနာဉာဏ် ၃-ပါး၏
 အကျယ်မျှသာ ဖြစ်သည်။ သီးခြားမဟုတ်ပေ။

၃ ဝိသုဒ္ဓိ ၇-ပါး

ဝိသုဒ္ဓိ = အထူးစင်ကြယ်သောတရား (ကံ ၃-ပါး စင်ကြယ်ခြင်း၊
 ကိလေသာ စင်ကြယ်ခြင်း)

(၁) သီလဝိသုဒ္ဓိ = သီလ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း၊
 (ရဟန်း - စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ၊
 သာမဏေ- အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလ + သေခိယ +
 ၁၀-ပါးသီလ၊
 လူ - အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလ + ငါးပါးသီလ)

(၂) စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ = စိတ်တည်ကြည်၍ စိတ်အထူးစင်ကြယ်ခြင်း၊
 (ဥပစာရသမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိ)

(၃) ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ = အတ္တကင်းစင်၍ အယူအထူးစင်ကြယ်ခြင်း၊
 (နာမရူပ ပရိစ္ဆေဒဉာဏ်/ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ)

- (၄) ကခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ = ယုံမှားမှုမှ လွန်မြောက်၍ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း၊
(ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်/ အဟေတုကဒိဋ္ဌိ၊
ဝိသမဟေတုကဒိဋ္ဌိ၊ ယုံမှားခြင်း ၈-ပါး၊ ၁၆-ပါး)
- (၅) မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏ
ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ = မဂ်ဟုတ်သည် မဟုတ်သည်ကို ပိုင်းခြား သိမြင်၍
အထူး စင်ကြယ်သောဉာဏ်၊
(အန္တရာယ် ၁၀-ပါးကို မဂ်ဟုတ်၊ မဟုတ် ခွဲခြားသိမြင်
နိုင်သောဉာဏ်)
- (၆) ပဋိပဒါဉာဏ
ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ = မဂ်သို့ရောက်ကြောင်း အကျင့်ကောင်းများကို ပိုင်းခြား
သိမြင်၍ အထူးစင်ကြယ်သောဉာဏ်၊
(ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်မှ အနုလောမဉာဏ် = ၉-ပါး)
- (၇) ဉာဏဒဿန
ဝိသုဒ္ဓိ = ကိလေသာမှ စင်ကြယ်၍ သစ္စာ ၄-ပါးကို တိုက်ရိုက်
သိမြင်သော မဂ်ဉာဏ်၊ (မဂ်ဉာဏ် ၄-ပါး)

- ဝိပဿနာဉာဏ် ၁၀-ပါး = ဝိပဿနာဝုဒ္ဓိ
= ဝိသုဒ္ဓိ ၄-ပါးကို ရပြီးနောက် သခါရတရားတို့ကို
သုံးသပ် ပွားများရမည့် ဉာဏ်များ။
- (၁) သမ္မာသနဉာဏ် = ရုပ်နာမ်ဓမ္မသခါရတို့ကို ခန္ဓာစသည်ဖွဲ့၍ အနိစ္စ၊
ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု ရှုမြင်သုံးသပ်သောဉာဏ်၊
- (၂) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် = ရုပ်နာမ်ဓမ္မသခါရတို့၏ ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှု ၂-ပါးကို
ရှုသော ဉာဏ်၊

မှတ်ချက် ။ ဤနေရာတွင် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ရင့်သန်လာသော် အန္တရာယ် ၁၀-ပါးနှင့်
တွေ့ကြုံရတတ်သည်။

- (၃) ဘင်္ဂဉာဏ် = (ရုပ်နာမ်ဓမ္မသခါရတို့)၏ ပျက်မှုသက်သက်ကိုသာ
ရှုသောဉာဏ်၊
- (၄) ဘယဉာဏ် = (။)ကို ဘေးဟု ရှုသောဉာဏ်၊
- (၅) အာဒိနဝဉာဏ် = (။)ကို အပြစ်ဟု ရှုမြင်သောဉာဏ်၊
- (၆) နိဗ္ဗိဒါဉာဏ် = (။)၌ မပျော်မမေ့ ငြီးငွေ့သောဉာဏ်၊

- (၇) မုဗ္ဗိတုကမ္ပတာဉာဏ် = (ရှပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတို့)မှ အတင်းလွတ်မြောက် လွတ် လိုလှသောဉာဏ်၊ (မုဗ္ဗိတုကမ္ပတာဉာဏ်)
- (၈) ပဋိသင်္ခါဉာဏ် = (။)မှ လွတ်လိုလှ၍ သင်္ခါရတို့ကို တစ်ဖန် အပြင်း ဆင်ခြင်အားထုတ်သောဉာဏ်၊
- (၉) သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် = (။)၌ မုန်း၊ချစ် မပြု-လျစ်လျူရှုသောဉာဏ်၊
- (၁၀) အနုလောမဉာဏ် = ရှေ့ဉာဏ် ၉-ပါးနှင့်လည်းကောင်း၊ နောက်မင် ဉာဏ် ၄-ပါးနှင့်လည်းကောင်း၊ ရှေ့နောက် လျော် ကန်သောဉာဏ်၊ (ပရိကံ-ဥပစာ-အနုလုံကိစ္စ တပ် သောဉာဏ်)

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ရင့်သန်က ဖြစ်လာတတ်သော အန္တရာယ် ၁၀-ပါး

(ဝိပဿနာ ညစ်ညူးကြောင်းတရား = ဝိပဿနပတ္တိလေသာ ၁၀-ပါး)

- (၁) သြဘာသ = ကိုယ်ရောင်ထွက်မှု၊
- (၂) ဝိတိ = အလွန်နှစ်သက်မွေ့လျော်မှု၊
- (၃) ပဿဒ္ဓိ = ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါးလုံး လွန်စွာ အေးမြငြိမ်းချမ်းမှု၊
- (၄) အဓိမောက္ခ = ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ စူးစိုက်သက်ဝင်ကာ လွန်စွာ အားရှိ သော သဒ္ဓါ ဖြစ်မှု၊
- (၅) ပဂ္ဂဟ = ဝိပဿနာစိတ်ကို နောက်မဆုတ်ရအောင် အားပေး ချီးမြှောက် ထောက်ပံ့သော သမ္ပပ္ပဓာန် ဝီရိယဖြစ်မှု၊
- (၆) သုခ = တစ်ကိုယ်လုံး စိုစွတ်ကာ လွန်စွာ မွန်မြတ်သော ချမ်းသာ ဖြစ်မှု၊
- (၇) ဉာဏ = ရှုတိုင်းထက်မြက် အမြင်သန်စွာဖြင့် ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှုကို မြင်သောဉာဏ်၊
- (၈) ဥပဋ္ဌာန = ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ လွန်စွာ တည်တံ့သော သတိဖြစ်မှု၊
- (၉) ဥပပေက္ခာ = အထူးမရှုရဘဲ ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှုကို မြင်လာမှု၊ (ဝိပဿနပေက္ခာ + အာဝဇ္ဇနပေက္ခာ)
- (၁၀) နိကန္တိ = ကိလေသာဟု မသိနိုင်အောင် သိမ်မွေ့လှသော ဝိပဿနာ ၌ သာယာနှစ်သက်သော တဏှာဖြစ်မှု၊

မှတ်ချက်

ဤတွင် သြဘာသစသော ၉-ပါးသည် အကုသိုလ် မဟုတ်၍ ဘေးရန်အစစ် မဟုတ်၊ နိကန္တိတစ်ခုသာ (တဏှာဖြစ်၍) ဘေးရန် အစစ်တည်း။

ဤ သြဘာသစသည်ကို သာယာမှု(တဏှာ)၊ အထင်ကြီးမှု(မာန)၊ ငါဟု စွဲလန်းမှု(ဒိဋ္ဌိ)တို့ ဖြစ်တတ်လေသည်။ ထို တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့သည် ဝိပဿနာကို ညစ်နွမ်းစေတတ်သော ဘေးရန်အစစ် ဖြစ်လေသည်။ ထို တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့သည် သြဘာသစသည်တို့ကို စွဲ၍ ဖြစ်သောကြောင့် (လူမိုက်အားပေးဆိုသလို) သြဘာသ စသည်တို့ကိုလည်း ဝိပဿနာညစ်နွမ်းကြောင်းဘေးရန်ဟု ဆိုရလေသည်။

‘ဝိသုဒ္ဓိ ၇-ပါး’ နှင့် ‘ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ် ၁၀-ပါး’ တွဲစပ်ပုံ

- * သီ၊ စိတ်၊ ဒိဋ္ဌိ၊ ကင်၊ ဤ ၄-အင်၊ ဉာဏ်စဉ်မဆိုင်သင့်။
- * မဂ္ဂါမဂ္ဂ၊ စခန်းကျလျှင်၊ သမ္မသန ဉာဏ်အစနှင့်၊
ဥဒယဗ္ဗယံ ရှေ့ပိုင်းဉာဏ်၊ အမှန်ပါသဖြင့်။
- * ပဋိပဒ၊ စခန်းကျသော်၊ ဥဒယလှိုင်း နောက်အပိုင်းမှ၊ စ၍ နုလုံ၊
တိုင်အောင်ခြုံ၊ ဉာဏ်ကုန် ၉-ပါးဆင့်။

မှတ်ချက်။ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိမှာမူ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသော မဂ်ဉာဏ် ၄-ပါး ဖြစ်ပြီး သင်္ခါရတရားတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု မရှုသောကြောင့် ဝိပဿနာဉာဏ် ပါဝင်မှု မရှိတော့ချေ။

ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ် = ရုပ်နာမ်သင်္ခါရတရားတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု ရှုသော ဉာဏ်အစဉ်၊

∴ ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု အစပြု၍ ရှုသော သမ္မသနဉာဏ်မှ အနုလောမဉာဏ်တိုင်အောင် ၁၀-ပါးသာ ဖြစ်၏။

မဂ်ဖိုလ်ရရှိသည်အထိ ဝိသုဒ္ဓိ ၇-ပါးနှင့် အဆင့်ဆင့် အားထုတ်ရာတွင် ရရှိလာသော ဉာဏ်စဉ်များ

ဝိပဿနာလုပ်ငန်း မစသေး -----

၁။ သီလဝိသုဒ္ဓိ

၂။ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ

၃။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ

၄။ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ

= (၁) နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်

= (၂) ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်

} ∴ ဝိပဿနာဉာဏ် မဟုတ်သေးပါ။

ဝိပဿနာလုပ်ငန်းစ ----- ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်စ

၅။ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ = (၃) သမ္မသနဉာဏ်

(၄) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် (ရှေ့ပိုင်း)

အန္တရာယ် ၁၀-ပါးကြီး၊

မဂ်ဟုတ်, မဟုတ် ပိုင်းခြား၊

၆။ ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ = ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်(နောက်ပိုင်း)

(၅) ဘင်္ဂဉာဏ်၊

(၆) ဘယဉာဏ်၊

(၇) အာဒိနဝဉာဏ်၊

(၈) နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်၊

(၉) မုဋ္ဌိတုကမ္ပတာဉာဏ်၊

(၁၀) ပဋိသင်္ခါဉာဏ်၊

ဂုဏ္ဍနဂါမိနိ (၁၁) သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်၊

ဝိပဿနာဉာဏ် (၁၂) အနုလောမဉာဏ်၊

†
ရင့်

ဝိပဿနာလုပ်ငန်းပြီးဆုံး -----

(ရုပ်နာမ်အပေါ်

အာရုံမပြုတော့)

(၁၃) ဂေါတြဘုဉာဏ်၊

(နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၊

∴ ဝိပဿနာဉာဏ် မဟုတ်)

၇။ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ = (၁၄) မဂ်ဉာဏ်
 (၁၅) ဖိုလ်ဉာဏ်
 (၁၆) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်

∴ ဉာဏ်စဉ်ပေါင်း ၁၆-ပါး = ဝိပဿနာလုပ်ငန်း မစခင် ဉာဏ်စဉ် = ၂-ပါး
 ။ ။ ။ = ၁၀-ပါး
 ။ ပြီးမှရ ။ = ၄-ပါး

‘အနုလောမဉာဏ်’ နှင့် ‘ဂေါတြဘူဉာဏ်’ (အထူး)

အနုလောမဉာဏ်(ဖ၊ ဥ၊ နု)	ဂေါတြဘူဉာဏ် (ဂေါ)
(၁) အာရုံအားဖြင့် ... သင်္ခါရဓမ္မတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ စသော လောကီအာရုံ၊ (၂) သတ္တိအားဖြင့် ... တောဘူမက ရုပ်နာမ်သင်္ခါရတို့၏ အနိစ္စ လက္ခဏာ စသော လောကီတရားတို့ကို အာရုံပြုသောကြောင့် တပ်မက်မှု ကိလေသာ အမှောင်ထုကို ပယ်ခွါနိုင် သော်လည်း ... နိဗ္ဗာန်ကို (အာရုံမပြု) မမြင်နိုင်ပါ။	(၁) အာရုံအားဖြင့် ... နိဗ္ဗာန်ဟူသော နိဗ္ဗာန်ဟူသော လောကုတ္တရာအာရုံ၊ (၂) သတ္တိအားဖြင့် ... နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု မြင်နိုင်သော်လည်း ကိလေသာအမှောင်ထုကို မပယ်ခွါ နိုင်ပါ။

သောတာပန်ဖြစ်အောင် အားထုတ်လာပုံ အကျဉ်းချုပ်(သောတာပန်ဖြစ်ပုံ)

ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းစေရန် အားထုတ်လိုသော ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် မိမိတို့ဆိုင်ရာ သီလများကို လုံခြုံအောင် စောင့်ထိန်းခြင်းဖြင့် (သီလဝိသုဒ္ဓိ) သီလစင်ကြယ်စေရမည်၊ ပြီးလျှင် မိမိတို့ စိတ်သန္တာန်တွင် နီဝရဏ ကိလေသာ အညစ်အကြေးများ ကင်းစင်စေရန် ဥပစာရသမာဓိ၊ အပ္ပနာ သမာဓိတိုင် အောင် ထူထောင်ခြင်းဖြင့် (စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ) ဖြစ်စေရမည်၊ ၎င်းနောက် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ကျား၊မ ဟူသည် မရှိ၊ နာမ်ရပ်သာလျှင် ရှိသည်ဟု နာမ်နှင့်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်သော နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြင့် သက္ကာယဒိဋ္ဌိအယူမှ စင်ကြယ်ခြင်း (ဒိဋ္ဌိ

ဝိသုဒ္ဓိ) ဖြစ်လာပါသည်။ နာမ်နှင့်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိမြင် ပြီးနောက် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း၊ ပဋ္ဌာန်းနည်းတို့ဖြင့် ဆင်ခြင်ကာ နာမ်ရုပ်တို့၏ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်းရင်းကို သိမြင်သော ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ ယုံမှားခြင်း ၈-ပါး၊ ၁၆-ပါးနှင့်တကွ အဟေတုကဒိဋ္ဌိ၊ ဝိသမဟေတုကဒိဋ္ဌိတို့မှ လွန်မြောက် စင်ကြယ်ခြင်းတည်းဟူသော (ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ) ဖြစ်လာပါသည်။

၎င်းနောက် ရုပ်၊ နာမ်တို့အပေါ်တွင် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု လက္ခဏာ ၃-ပါး တင်၍ ရှုဆင်ခြင်ပါသည်။ ဤသို့ သမ္မသနဉာဏ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်လာ၍ သမာဓိ တက်လာသော် ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက်ကိုသာ မြင်သော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ဖြစ်လာပါသည်။ ၎င်းဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ရင့်သန်လာသော် ဩဘာသစသော ဝိပဿနာ ညစ်ညူးကြောင်း အန္တရာယ် ၁၀-ပါးနှင့် တွေ့ကြုံရတတ်ပါသည်။ ထိုအခါ ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဤအရာများသည် မင်္ဂလစစ် ဖိုလ်စစ်မဟုတ်သေးဟု မင်္ဂဟုတ်၊ မဟုတ်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်သော (မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ) ဖြစ်လာပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ မင်္ဂသို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်ကောင်းများဖြစ်သော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်မှ အနုလောမဉာဏ် တိုင်အောင် ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ် ၉-ပါးကို အစဉ်အတိုင်း ပြန်လည်ထူထောင် အား ထုတ်ခြင်းဖြင့် (ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ) နှင့် ပြည့်စုံလာပါသည်။ ဤသင်္ခါရပေက္ခာ ဉာဏ် အဆုံးပိုင်းနှင့် အနုလောမဉာဏ်တို့သည် ဝုဋ္ဌာနတည်းဟူသောမင်္ဂသို့ မချွတ် ရောက်စေတတ်သောကြောင့် 'ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ' ဟု ခေါ်လေသည်။ ၎င်းနောက် ပုထုဇဉ်အနွယ်ကို ဖြတ်၍ အရိယာအနွယ်ကိုဝင်သော 'ဂေါတြဘူဉာဏ်'၊ မင်္ဂကိစ္စ ၄-ချက်ကို တစ်ပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းရှိသော 'သောတာပတ္တိမင်္ဂဉာဏ်'၊ ကိလေသာများကို ငြိမ်းအေးစေသော 'သောတာပတ္တိဖိုလ်ဉာဏ်' တို့သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ ၎င်းပုဂ္ဂိုလ်သည် ပုထုဇဉ်ဘဝမှ သောတာပန် အရိယာပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိသွားလေသည်။ [ဤတွင် မင်္ဂဉာဏ်အနိက်၌ (ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ) မင်္ဂဉာဏ်အမြင် စင်ကြယ်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။]

ဤသို့ ပုထုဇဉ်မှ သောတာပန်အဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းသွားသော ဝိထိအစဉ်မှာ လျှင်မြန်လွန်းလှသောကြောင့် သောတာပန်ဖြစ်သွားသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိ ရရှိသွား သော တရားထူးကို ချက်ချင်း မသိနိုင်ဘဲ မိမိရရှိသော မင်္ဂ၊ ဖိုလ်၊ ကိုလည်းကောင်း၊ မင်္ဂ၊ ဖိုလ်၏ အာရုံကိုလည်းကောင်း၊ ပယ်ပြီး ကိလေသာကိုလည်းကောင်း၊ ဤင်းကျန် သော ကိလေသာများကိုလည်းကောင်း 'ပစ္စေဝေက္ခဏာဉာဏ်' တို့ဖြင့် ပြန်လည် ဆင်ခြင်ကြည့်မှ သိနိုင်လေသည်။

သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝိထိ

ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အင်္ဂုယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းသော စိတ်အစဉ်ပြစဉ်ပုံ

ရှေ့ဘဝင်စိတ်	ဝိထိစိတ်များ							နောက်ဘဝင်စိတ်		
	န	ဒ	မ	ပ	ဥ	န	ဇါ		သောမဂ်(၁)	သောဖိုလ်(၂/၅)
			ကာမတိဟိတ်ဇောစိတ်				အပ္ပနာဇောစိတ်			
မဟာဝိပါက် ဉာဏ် = ၄ ရူပဝိပါက် = ၅			မဟာကုဉာဏ် = ၄				သောမဂ် စိတ် (၁/၅)	သောဖိုလ် စိတ် (၁/၅)	မဟာဝိပါက် ဉာဏ် = ၄ ရူပဝိပါက် = ၅	
			အနုလောမ ဉာဏ်	ဂေါတြဘူ ဉာဏ်			သောမဂ် ဉာဏ်	သောဖိုလ် ဉာဏ် မဂ္ဂါနန္ဒရ ဖိုလ်ဉာဏ်		
ကာမ, ရူပ တိဟိတ် ပုထုဇဉ်	(ကာမ, ရူပဘုံ) မှ တိဟိတ်ပုထုဇဉ် ပုဂ္ဂိုလ်						သောမဂ် အင်္ဂုယာ ပုဂ္ဂိုလ်	သောဖိုလ် အင်္ဂုယာ ပုဂ္ဂိုလ်	သောတာပန် အင်္ဂုယာ ပုဂ္ဂိုလ်	
ဘဝင်ကိစ္စ	အာ ဝဇ္ဇန်း ကိစ္စ	ဝိပဿနာ ဇောကိစ္စ			ဂေါတြဘူ ကိစ္စ	မဂ်ကိစ္စ ၄-ချက် (သိ၊ ပယ် ဆိုက်၊ ပွါး)	ဖိုလ်ကိစ္စ (ကိလေသာ ငြိမ်းအေး)	ဘဝင်ကိစ္စ		
ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ်	တောဘူမက ရုပ်နာမ် အာရုံ				နိဗ္ဗာန်	နိဗ္ဗာန်	နိဗ္ဗာန်	ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ်		
	∴ လောကီအာရုံ				လောကုတ္တ ရာအာရုံ	လောကုတ္တရာအာရုံ				
	ပဋိပဒါဉာဏဒဿန ဝိသုဒ္ဓိ					ဉာဏဒဿန ဝိသုဒ္ဓိ				
	ပုဋ္ဌာနဂါမိနိ ဝိပဿနာဉာဏ်					ပုဋ္ဌာန				
	ဝိမောက္ခမုခနယံ					ဝိမောက္ခ				

အရိယာဖြစ်တော့မည့် ပုထုဇဉ်၏ နောက်ဆုံးစိတ်ဖြစ်ပုံ

(အနုလောမဉာဏ် အထွတ်အထိပ်) အနုလုံအမည်ရသော ဝိပဿနာစိတ်၏ နောက်၌ ဂေါတြဘူမည်သောစိတ်သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ ပုထုဇဉ်အန္တယ်ကို နှိပ်စက်လွှမ်းမိုးကျော်လွှားလျက် ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။

မဂ်စိတ် ဖြစ်ပေါ်လာပုံ

ဂေါတြဘူစိတ် ချုပ်ပြီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလျက် မဂ်စိတ်သည် (ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း၊ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ခွါခြင်း၊ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း၊ မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများမှု တစ်စခန်း ပြီးစီးခြင်းဟူသော) မဂ်ကိစ္စ ၄-ချက်ကို တစ်ပြိုင်နက်ပြီးစေကာ ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။

ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းပုံ

ဂေါတြဘူစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ မဂ်စိတ်သည် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း စသော ကိစ္စ ၄-ချက်ကို တစ်ပြိုင်နက်ပြီးစေလျက် အပ္ပနာဝီထိသို့ သက်ဝင်ရောက်ရှိခြင်းသည် ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းပုံ ဖြစ်ပါသည်။

ပုထုဇဉ်အန္တယ် နှင့် အရိယာအန္တယ်တို့၏ ခန္ဓာချင်း ထူးခြားမှု

<u>ပုထုဇဉ်အန္တယ်</u>	<u>အရိယာအန္တယ်</u>
<p>သက္ကာယဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိစိကိစ္ဆာ မကင်းသေးသော ခန္ဓာအစဉ်ဖြစ်ပြီး ... အပါယ်ဘေးမှလည်းလည်း မလွတ်မြောက်နိုင်သေးပါ။</p>	<p>သက္ကာယဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိစိကိစ္ဆာ ကင်းသော ခန္ဓာအစဉ်ဖြစ်ပြီး ... အပါယ်ဘေးမှ လွတ်မြောက်နိုင်စွမ်း ရှိပါသည်။</p>

မိမိကိုယ်ကို မိမိ အရိယာဖြစ်မှန်းသိနိုင်

အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် မိမိ ရရှိပြီးသည် မဂ် ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်နှင့် ပယ်ပြီး ကိလေသာ၊ ကြွင်းကျန်ကိလေသာတို့ကို ဖြစ်သင့်သလို ပြန်လည် ဆင်ခြင်ကြသောကြောင့် မိမိကိုယ်ကို အရိယာဖြစ်မှန်း သိနိုင်ပါသည်။

ဂေါတြဘူဆိုင်ရာ သိမှတ်ဖွယ် (အထူး)

- (၁) လူတန်းစား ခွဲခြားနိုင်သော ကာမဇောစိတ်၊
- (၂) ပုထုဇဉ်ဘဝ၏ နောက်ဆုံးစိတ်၊
- (၃) ပုထုဇဉ်ဘဝနှင့် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုနိုင်သောစိတ်၊
- (၄) ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းရာကာလ၊
- (၅) ပုထုဇဉ်နှင့် အရိယာတို့၏ နယ်ခြားမှတ်တိုင်သဖွယ်ဖြစ်သောစိတ်၊
- (၆) ပုထုဇဉ်နှင့် အရိယာတို့ကို တံတားသဖွယ် ဆက်သွယ်ပေးသောစိတ်၊
- (၇) အနုလောမဉာဏ်နှင့် သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်တို့၏ အကြားဖြစ်သောစိတ်၊
- (၈) ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနှင့် ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိတို့၏ အကြားဖြစ်သောစိတ်၊
- (၉) နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုပြီး မဂ်ရှေ့မှနေ၍ နိဗ္ဗာန်ကို ညွှန်ပြခြင်းကြောင့် မဂ်၊ဖိုလ်ဇောစိတ်တို့၏ ရှေ့သွားဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်းနှင့်တူသောစိတ်၊ (၁၀) အာဝဇ္ဇန်းအတူစိတ်၊

ဂေါတြဘူစိတ်ဖြစ်ပုံ

ဂေါတြဘူစိတ်သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ ပုထုဇဉ်အနွယ်ကို လွှမ်းမိုးနှိပ်စက် ဖျက်ဆီး၍ အရိယာအနွယ်သို့ ဝင်ရောက်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။

အာဝဇ္ဇန်းအတူစိတ်

ဂေါတြဘူစိတ်က နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသည့်အတွက် မဂ်ရှေ့မှနေ၍ နိဗ္ဗာန်ကို ညွှန်ပြသောကြောင့် ဂေါတြဘူစိတ်ကို မဂ်ဇော-ဖိုလ်ဇောတို့၏ ရှေ့သွားဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်းနှင့်တူသောစိတ် (၁၀) အာဝဇ္ဇန်းအတူဖြစ်သောစိတ်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ကာမစိတ်က နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုနိုင်သောကာလ

ဂေါတြဘူစိတ်၏ တရားကိုယ်မှာ မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါးဟူသော ကာမတိဟိတ်ဇောစိတ်ဖြစ်ပြီး၊ ဂေါတြဘူအမည်ရသောအခါ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုနိုင်ပါသည်။

သောတာပတ္တိမဂ်၏ မဂ်ကိစ္စ ၄-ချက်

- (၁) ပရိညာကိစ္စ = ရုပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတရားတို့၏ ဆင်းရဲခြင်း အမှန်သဘော ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း။
- (၂) ပဟာနကိစ္စ = သမုဒယသစ္စာ (လောဘ)နှင့် အပင်းအသင်း ဖြစ်သော ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ကြွင်းသော အကုသိုလ်များ၏ အပါယ ဒုက္ခတို့ကို တစ်ချက်တည်း အပြီးတိုင် ပယ်သတ်ခြင်း။
- (၃) သစ္စိကရဏကိစ္စ = ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ အပါယဒုက္ခတို့ အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်းခြင်း တည်းဟူသော နိရောဓသစ္စာသို့ ဆိုက်ရောက်ခြင်း။
- (၄) ဘာဝနာကိစ္စ = သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်၌ယှဉ်သော မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါးတည်းဟူသော မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများမှု တစ်စခန်း ပြီးစီးထမြောက်ခြင်း။

ထို့နည်းတူစွာ...

- သကဒါဂါမိမဂ် = (၁) တူ
 - (၂) ကျန်ရှိသော အကုသိုလ်တရားများမှ ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟ တို့ကို နည်းပါးအောင်ပြုခြင်း။
 - (၃) ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟတို့ကို နည်းပါးအောင် ပြုခြင်းတည်း ဟူသော နိရောဓသစ္စာသို့ ဆိုက်ရောက်။
 - (၄) သကဒါဂါမိမဂ်စိတ်၌ယှဉ်သော မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး။

- အနာဂါမိမဂ် = (၁) တူ
 - (၂) ကာမရာဂ၊ ဗျာပါဒ(ဒေါသ) အကြွင်းမဲ့ပယ်။
 - (၃) " " အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်း။
 - (၄) အနာဂါမိမဂ်စိတ်၌ယှဉ်သော မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး။

- အရဟတ္တမဂ် = (၁) တူ
 - (၂) ကိလေသာအားလုံး အကြွင်းမဲ့ပယ်။
 - (၃) " ချုပ်ငြိမ်း။
 - (၄) အရဟတ္တမဂ်စိတ်၌ယှဉ်သော မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး။

မဂ်တို့၏ကိစ္စ (လုပ်ငန်း) ၄-မျိုး တစ်ပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်ပုံ(ဥပမာ)

ဆီမီးသည် ...

- (၁) မီးစာကို လောင်၊
 - (၂) အမှောင် ပယ်ရှင်း၊
 - (၃) အလင်းရောင်လွှမ်း၊
 - (၄) ဆီခန်းစေမှု
- ဤကိစ္စ ၄-ခုတို့ကို တစ်ပြိုင်နက်ပြုသကဲ့သို့

မဂ်တို့သည်လည်း ...

- (၁) ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြားသိခြင်း၊
 - (၂) သမုဒယသစ္စာကို ပယ်သတ်ခြင်း၊
 - (၃) နိရောဓသစ္စာသို့ ဆိုက်ရောက်ခြင်း၊
 - (၄) မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများစေခြင်း
- တို့ကို စိတ္တက္ခဏ ၁-ချက်အတွင်း တစ်ပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်လေသည်။

မဂ္ဂဝီထိနောင်ကျသော ပစ္စဝေက္ခဏာ ၁၉-ဝီထိ

- ၁။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝီထိ = (၁) (မဂ်ကို ဆင်ခြင်သော) မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏာဝီထိ၊
 နောင် (၂) (ဖိုလ်ကို ဆင်ခြင်သော) ဖလ ။ ။
 (၃) (နိဗ္ဗာန်ကို ။) နိဗ္ဗာန် ။ ။
 * (၄) (ပယ်ပြီးကိလေသာ ။) ပဟိနကိလေသာ ။
 * (၅) (ကြွင်းကျန် ။) ဝိက္ခမ္ဘိတကိလေသာ ။
 ပေါင်း ၅-ဝီထိ။

ထိုနည်းတူစွာ...

၂။ သကဒါဂါမိ မဂ္ဂဝီထိနောင်- ပစ္စဝေက္ခဏာ ၅-ဝီထိ၊

၃။ အနာဂါမိ ။ - ။ ၅-ဝီထိ၊

[ဤတွင် ပယ်ပြီး ကိလေသာနှင့် ကြွင်းကျန်ကိလေသာတို့ကိုမူ အချို့သော သူတို့က ဆင်ခြင်၍၊ အချို့မှာမူ မဆင်ခြင်ကြပေ။]

၄။ အရဟတ္တမဂ္ဂဝီထိနောင် - ပစ္စဝေက္ခဏာ ၅-ဝီထိမှ ကြွင်းကျန် ကိလေသာကို ဆင်ခြင်သော ဝိက္ခမ္ဘိတကိလေသာ ပစ္စဝေက္ခဏာ ဝီထိကြည့်သော်- ပစ္စဝေက္ခဏာ ၄-ဝီထိ။ (ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည် ကိလေသာအားလုံးကို ပယ်သတ်ပြီးဖြစ်၍ ကြွင်းကျန်သော ကိလေသာ ဟူ၍ မရှိတော့သောကြောင့် ဖြစ်သည်။)

သို့ဖြစ်၍...

သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝီထိနောင်	ပစ္စဝေက္ခဏာ	=	၅-ဝီထိ
သကဒါဂါမိ	။	။	= ၅-ဝီထိ
အနာဂါမိ	။	။	= ၅-ဝီထိ
အရဟတ္တ	။	။	= ၄-ဝီထိ

ပေါင်း မဂ္ဂဝီထိနောင် ပစ္စဝေက္ခဏာ = ၁၉-ဝီထိ

မဂ္ဂဝီထိ = မဂ်၊ ဖိုလ် ရရှိသွားသော စိတ်တို့၏ ဖြစ်စဉ်၊

ဖလသမာပတ္တိဝီထိ = မဂ်၊ ဖိုလ်ရရှိပြီးပုဂ္ဂိုလ်တို့ မျက်မှောက် ခန္ဓာကိုယ်ရှိ လျက် မိမိတို့ ပိုင်ဆိုင်ထားသော ဖိုလ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုကာ နိဗ္ဗာန်၏ အေးငြိမ်းမှု (သန္တိသုခ)ကို ခံစားနိုင်ရန် ဝင်စားသော စိတ်အစဉ်၊

နိရောဓသမာပတ္တိဝီထိ = သမာပတ် ၈, ၉-ပါး ရပြီးသော အနာဂါမ်နှင့်ရဟန္တာ ပုဂ္ဂိုလ်တို့ မျက်မှောက်ခန္ဓာကိုယ် ရှိသေးလျက် ရုပ်၊ နာမ်တို့ ဖြစ်ပျက်မှု ဒုက္ခကို ငြီးငွေ့သောအခါ ရုပ်နာမ် တို့ ဖြစ်ပျက်မှု မရှိဘဲ ခေတ္တချုပ်ငြိမ်းစေရန် ဝင်စား သော စိတ်အစဉ်၊

- [၄င်းဝီထိတို့၏ ဝီထိစဉ်များ၊ အာရုံများ၊ သမာပတ်ဝင်စားသည်၊ သမာပတ်မှ ထသည်၊ နိရောဓသမာပတ်ဝင်စားပုံ အစီအစဉ်၊ နိရောဓနှင့် နိဗ္ဗာန်အထူးတို့ကို ဝီထိပိုင်း၌ ပြန်ကြည့်ပါ။]

ပစ္စဝေက္ခဏာဝီထိ ၁၉-ဝီထိ၏အာရုံ = ဝီထိအလိုက်လည်းကောင်း၊ ဆင်ခြင်သော မဂ် ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်၊ ပယ်ပြီး ကိလေသာနှင့် ကြွင်းကျန်သောကိလေသာတို့ကို အာရုံပြု၊

အထူးမှာ -

- * နှစ်ခြိုက်စွာ အိပ်ပျော်နေသောအခါ - ဘဝင်စိတ်ချည်း အဆက်မပြတ် ဖြစ် သည်။
- * ဈာနသမာပတ်ဝင်စားသောအခါ - ဈာန်စိတ်ချည်း အဆက်မပြတ်ဖြစ်သည်။

- * ဖလသမာပတ်ဝင်စားသောအခါ - ဖိုလ်စိတ်ချည်း အဆက်မပြတ် ဖြစ်သည်။
- * နိရောဓသမာပတ်ဝင်စားသောအခါ - စိတ်, စေ, စိတ္တဇရုပ်တို့ ဝင်စားသမျှ ကာလပတ်လုံး ချုပ်ငြိမ်းနေသည်။

သို့ဖြစ်၍ -

- * အိပ်ပျော်ခြင်းထက် - ဈာန်ဝင်စားခြင်းက ပို၍ ချမ်းသာ၏။
- * ဈာန်ဝင်စားခြင်းထက် - ဖိုလ်ဝင်စားခြင်းက ။
- * ဖိုလ် ။ - နိရောဓသမာပတ်ဝင်စားခြင်းက ။
- * နိရောဓသမာပတ် ဝင်စားခြင်းထက်- ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်းက ပို၍ ချမ်းသာ၏။

(∴ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသော်- စိတ်, စေ, ရုပ်အားလုံး အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်း၍ဖြစ်သည်)

မဟာလူသား အရိယာပုဂ္ဂိုလ်များ ဆောင်ရွက်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်(ပစ္စဝေက္ခဏာ ဆင်ခြင်ခြင်း)

သောတာပန်	}	(မဂ်/ဖိုလ်/နိဗ္ဗာန်/ပယ်ပြီးကိလေသာ/ကြွင်းကျန်ကိလေသာ = ပစ္စဝေက္ခဏာ ၅-ပီထီ)
သကဒါဂါမ်		
အနာဂါမ်		
ရဟန္တာ	-	(မဂ်/ဖိုလ်/နိဗ္ဗာန်/ပယ်ပြီးကိလေသာ/ကြွင်းကျန်ကိလေသာ = ပစ္စဝေက္ခဏာ ၄-ပီထီ)

၉) ဝိမောက္ခ ၃-ပါး

ဝိမောက္ခ = သံသရာအနှောင်အဖွဲ့မှ ကျွတ်လွတ်သော မဂ် ၄-ပါး၊
ဖိုလ် ၄-ပါး၊

(၁) အနိမိတ္တဝိမောက္ခ = အနိစ္စလက္ခဏာကိုရှု၍ ဃနဟု ထင်နေသော နိစ္စနိမိတ် ကင်းစင်ကာ ကိလေသာတို့မှ လွတ်သော မဂ်, ဖိုလ်၊

(၂) အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခ = ဒုက္ခလက္ခဏာကိုရှု၍ သာယာ တောင့်တသော တဏှာပဏိမိ ကင်းစင်သော ကိလေသာတို့မှ လွတ်သောမဂ်, ဖိုလ်၊

(၃) သုညတဝိမောက္ခ = အနတ္တလက္ခဏာကို ရှု၍ ဘာမျှမရှိ သုညချည်း သာဟု အတ္တဒိဋ္ဌိ ကင်းစင်ကာ ကိလေသာတို့မှ လွတ်သော မဂ်, ဖိုလ်၊

၆ ဝိမောက္ခမုခ ၃-ပါး

ဝိမောက္ခမုခ = မဂ်, ဖိုလ်၏ တံခါးဝသဖွယ်ဖြစ်သော အနုပဿနာဉာဏ် ၃-ပါး။

(၁) အနိမိတ္တာနုပဿနာ (အနိမိတ္တဝိမောက္ခမုခ) = ပုံသဏ္ဍာန် ယနနိမိတ်၊ နိစ္စနိမိတ်ကင်းစင်၍ သဏ္ဍာန်နိမိတ် မရှိအောင်ရှုသော အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏ်။

(၂) အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာ (အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခမုခ) = သာယာတောင့်တ ချမ်းသာဖွယ် တဏှာပဏိမိ ကင်းစင်၍ ဆင်းရဲဖွယ်ချည်းသာဟုရှုသော ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏ်။

(၃) သုညတာနုပဿနာ (သုညတဝိမောက္ခမုခ) = ဘာမျှမရှိ သုညချည်းသာဟု အတ္တကင်းစင် ၍ သုညသာ ထင်အောင်ရှုသော အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်။

∴ ဝုဠာနဂါမိနိဝိပဿနာတည်းဟူသော သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် (အရင့်ပိုင်း)နှင့် အနုလောမဉာဏ်သို့ရောက်လျှင် မဂ်, ဖိုလ်၏ တံခါးဝဖြစ်သော ဝိမောက္ခမုခ နယ်သို့ ရောက်၏ ။

သို့ဖြစ်၍-

ဝုဠာနဂါမိနိဝိပဿနာစခန်းသို့ မရောက်မီက သင်္ခါရတို့၌ အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တဟု အမျိုးမျိုး ရှုခဲ့သော်လည်း ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အထွတ်အထိပ်ဖြစ်သော သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် (အရင့်ပိုင်း)နှင့် အနုလောမဉာဏ် (ဝုဠာနဂါမိနိဝိပဿနာ) စခန်း၌မူ တစ်မျိုးကိုသာ ရှုရသည်။

∴ အနိစ္စဟု ရှုခိုက်ကြိုအံ့- မဂ်, ဖိုလ်၏ တံခါးဝသဖွယ်ဖြစ်သော ဝိမောက္ခမုခနယ်တို့တွင် (အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏ်ဖြစ်သည်) အနိမိတ္တဝိမောက္ခ မုခနယ်သို့ ရောက်၏ ။

ထိုနည်းတူစွာ-

ဒုက္ခဟု ရှုခိုက်ကြိုအံ့-(ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏ်) အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခမုခနယ်သို့ ရောက်၏။

အနတ္တဟု ရှုခိုက်ကြိုအံ့-(အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်) သုညတဝိမောက္ခမုခနယ်သို့ ရောက်၏ ။

(ဝိပဿနာ)ကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့် အထက်တန်းအဆင့်

သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ်(အရင့်ပိုင်း)နှင့် အနုလောမဉာဏ်သို့ ရောက်အောင် အားထုတ် နိုင်သော ယောဂီသည် (အပါယ် စသည်မှလည်းကောင်း၊ သင်္ခါရအာရုံမှလည်းကောင်း လွတ်ကင်းထမြောက်လျက် အရိယာမဂ်သို့ ရောက်နိုင်သော) ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာဉာဏ် အဆင့်သို့ ရောက်ပြီဖြစ်သောကြောင့် ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့်တွင် အထက်တန်းအဆင့် သို့ ရောက်ရှိပါသည်။

ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ

ဝိပဿနာကျင့်စဉ် အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်သော သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ်(အရင့်ပိုင်း) နှင့် အနုလောမဉာဏ်တို့ကို 'ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ'ဟု ခေါ်သည်။

ရင့်ကျက်သော ဝိပဿနာဉာဏ် (ဝိပဿနာ ပရိပါက)

သင်္ခါရတို့၌ လျစ်လျူရှုသော သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ်သည်သာ ဝိပဿနာ အထွတ် အထိပ်သို့ ရောက်နိုင်သောကြောင့် ဝိပဿနာပရိပါက-အရ ရင့်ကျက်သော ဝိပဿနာ ဉာဏ်ဟူသည် 'သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ်'သာ ဖြစ်ပါသည်။

ဝုဋ္ဌာန၏ တရားကိုယ်

မဂ်တရားမှန်လျှင် သင်္ခါရကို အာရုံမပြုဘဲ နိဗ္ဗာန်ကိုသာ အာရုံပြုသည့်အတွက် သင်္ခါရအာရုံနိမိတ်မှ ထမြောက်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ မဂ်ရလျှင် ကြာရှည်သော သံသရာဝဋ် ခန္ဓာအစဉ်မှ ထမြောက်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဝုဋ္ဌာနအရ မဂ်တရားကို သာ ယူရပါမည်။

ဝိမောက္ခ၏ တရားကိုယ်

သံသရာအနှောင်အဖွဲ့မှ ကျွတ်လွတ်သော မဂ် ၄-ပါး၊ ဖိုလ် ၄-ပါးသည် ဝိမောက္ခ မည်၏။

ဝိမောက္ခမုခနယ်

ဝိမောက္ခမည်သော မဂ်၊ ဖိုလ်သို့ဝင်ရာ တံခါးပေါက်သဖွယ်ဖြစ်သော (မဂ်၊ ဖိုလ်၏ အကြောင်းတရားဖြစ်သော) အနုပဿနာဉာဏ် ၃-ပါး(သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် အရင့်ပိုင်းနှင့် အနုလောမဉာဏ်)တို့သည် ဝိမောက္ခမုခနယ် မည်၏။

အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ်အပြား

၁။ သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်

= အရိယာမဂ္ဂင် ရေအလျဉ်သို့ ရှေးဦးစွာ ရောက်ရှိသူ၊ (ရှေ့တိုးလျှင် တဖြည်းဖြည်း နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော သမုဒ္ဒရာသို့ ဝင်တော့မည်)

ပယ်အပ်သော ကိလေသာ = သောတာပတ္တိမဂ်ရလျှင် ကိလေသာ ၁၀-ပါးမှ ဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိစိကိစ္ဆာကို အကြွင်းမရှိ ပယ်နိုင်၊ ဥဒ္ဒစ္စမှတစ်ပါး ကျန်ကိလေသာများကို ကား- အပါယဒုက္ခ (အပါယ်ဆင်းရဲသို့ ရောက်စေတတ်သောသတ္တိ)ကိုသာ ပယ်နိုင်၊

(တစ်နည်း)

အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးတွင်-

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်	၄-ပါး	} ၅-ပါးကို အကြွင်းမဲ့ပယ်နိုင်။
ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်	၁-ပါး	

ဥဒ္ဒစ္စမှတစ်ပါး ကျန်အကုသိုလ်စိတ် ၆-ပါး၏ အပါယ်ချနိုင်သော သတ္တိကိုပယ်။

- ∴ သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်မှန်လျှင် = (၁) အပါယ်ရောက်ကြောင်းတရားများကို မပြုတော့ချေ။
- (၂) ကာမဘုံ၌လည်း ၇-ကြိမ်ထက်လွန်၍ ပဋိသန္ဓေ မနေ။
- (၃) ဗြဟ္မာဘုံ၌ကား ၇-ကြိမ်ထက် ပို၍နေသေး၏။

သောတာပန် ၃-မျိုး

၁။ ကေဗီဇိ သောတာပန် = ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ မျိုးစေ့ ၁-ကြိမ်သာ ရှိသူ၊
(ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ ၁-ကြိမ်သာ ပဋိသန္ဓေ နေပြီးနောက် ရဟန္တာ ဖြစ်မည့်သူ)

၂။ ကောလံကောလ သောတာပန် = အမျိုးကောင်းတစ်မျိုးမှ အမျိုးကောင်းတစ်မျိုးသို့ ကူးပြောင်း၍ ပဋိသန္ဓေနေသူ၊
 (ကာမသုဂတိဘုံ၌ ၂-ကြိမ်မှ ၆-ကြိမ်တိုင်အောင် ပဋိသန္ဓေနေပြီးနောက် ရဟန္တာဖြစ်မည်သူ)

၃။ သတ္တက္ခတ္တုပရမ သောတာပန် = ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ ၇-ကြိမ်တိုင်အောင် ပဋိသန္ဓေနေပြီးလျှင် ရဟန္တာဖြစ်မည်သူ။

မှတ်ချက်။ ဤသို့ သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ကာမသုဂတိဘုံ၌ အနည်းဆုံး ၁-ကြိမ်မှ အများဆုံး ၇-ကြိမ်တိုင်အောင် ပဋိသန္ဓေနေပြီးလျှင် သကဒါဂါမ်၊ အနာဂါမ်၊ ရဟန္တာဖြစ်ကာ ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံ၏။

ထိုသို့မှ မဖြစ်သေးလျှင် ဗြဟ္မာဘုံ၌ ဖြစ်ပြီးနောက် ရဟန္တာဖြစ်၏။ ပရိနိဗ္ဗာန် စံဝင်တော်မူသည်။

၂ သကဒါဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် = ကာမသုဂတိဘုံမှ ကာမသုဂတိဘုံသို့ ၁-ကြိမ်သာလျှင် ပဋိသန္ဓေနေလာ၍ ရဟန္တာဖြစ်သူ၊ (ကာမသုဂတိဘုံသို့ ၁-ကြိမ်သာ ပဋိသန္ဓေနေလာမည်သူ)

∴ ကာမသုဂတိဘုံ၌ ရဟန္တာတိုင်အောင် ကိစ္စပြီးလျှင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံ၊ ထိုသို့မှ မဖြစ်သေးလျှင် ဗြဟ္မာဘုံ၌ ဖြစ်ပြီးနောက် ရဟန္တာဖြစ်ကာ ပရိနိဗ္ဗာန်စံ၊ ကာမသုဂတိဘုံ၌မှ နောက် ၁-ကြိမ် ပဋိသန္ဓေ မနေတော့ပြီ။

ပယ်အပ်သော ကိလေသာ = သကဒါဂါမ်မဂ်သည် ရာဂ, ဒေါသ, မောဟများကို နည်းပါးအောင်သာ ပြုနိုင်သည်။ မည်သည့်ကိလေသာကိုမျှ အကြွင်းမဲ့ မပယ်နိုင်သေးချေ။

၃ အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် = ကာမသုဂတိဘုံသို့ ပဋိသန္ဓေ လုံးဝ မနေတော့သောသူ။

ပယ်အပ်သော ကိလေသာ = ကာမရာဂ (ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ တပ်မက်သော တဏှာ)၊ ဗျာပါဒ(ဒေါသ)ကို လုံးဝ ပယ်ပြီးဖြစ်၍၊ ကာမဂုဏ် ခံစားခြင်းလည်း မရှိ၊ ဒေါသလည်း မထွက်တော့ပြီ၊ (သကဒါ ဂါမ်တိုင်အောင် ကာမဂုဏ်ကို နည်းနည်း ပါးပါး ခံစားသေး၏။)

* စိတ်အားဖြင့် ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး အမြစ်မှ ပယ်။

၉ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ် = ကိလေသာအားလုံးမှ ဝေးကွာသောပုဂ္ဂိုလ်၊

ပယ်အပ်သော ကိလေသာ = အောက်မဂ်များ မပယ်နိုင်၍ ကျန်သေးသော ကိလေသာ ၇-ပါးကို ပယ်။

* စိတ်အားဖြင့် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပဿတိစိတ် ၄-ပါး } ပေါင်း ၅-ပါးကို ပယ်
 ဥဒ္ဓစ္စသမ္မယုတ်စိတ် ၁-ပါး }

ဤတွင် အမှိုက်သရိုက်ကင်း၍ သန့်ရှင်းသော လယ်မြေသည် စိုက်ပျိုးကြံ့ချ အပ်သော မျိုးစေ့ဟူသမျှကို ထွားကျိုင်းသန်မာ များစွာသော အပင်, အသီးကို ပွားများစေသကဲ့သို့ ထိုအတူ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည် ကိလေသာ အညစ်အကြေးကင်း သဖြင့် သန့်ရှင်းသောစိတ်အစဉ် ရှိသောကြောင့် အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်တို့တွင် “အမြတ်ဆုံး အလှူခံ” ဖြစ်တော်မူပေသည်။

ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း (မှတ်စုအကျဉ်း) ပြီး၏။

သင်္ဂြိုဟ် ၉-ပိုင်း (ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း)အပြီး တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ချက်

သာသနာတော်ဝယ် ပဋိပတ်၏ အရသာဖြစ်၍ သာယာဖွယ်ကောင်းသောတရားကား စျာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတည်း။ ထိုအရသာကို ခံစားလိုသော အမျိုးကောင်းသား, အမျိုးကောင်းသမီးများသည် ဆိုခဲ့သော အစီအစဉ်ဖြင့် သမထ, ဝိပဿနာဟူသော ဘာဝနာ ၂-ပါးကို ပွားများကြခြင်းဖြင့် မိမိသန္တာန်၌ ထုံးမွမ်းကြသင့်လှပေသည်။

ကျမ်းပြုဆရာတော်- (အရှင်အနုရုဒ္ဓါ)

